

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

LGD „STOWARZYSZENIE ZIEMI GRODZISKIEJ LEADER”

Siedziba Stowarzyszenia:
ul. Powstańców Chocieszyńskich 23F
62-065 Grodzisk Wlkp.

GRUDZIEŃ 2015

aktualizacja – ~~wrzesień~~ ~~listopad~~ 2018 r.

Sformatowano: Wyróżnienie

SPIS TREŚCI

1. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA	4
1.1. Forma prawna i nazwa LGD	4
1.2. Mapa LGD	4
1.3. Obszar LGD	4
1.4. Opis procesu tworzenia i doświadczenie LGD	4
1.5. Struktura LGD	5
1.6. Rada LGD – opis organu decyzyjnego	6
1.7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	6
1.8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	6
1.9. Potencjał ludzki LGD	7
2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU	8
2.1. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane w LSR	8
2.2. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji	9
3. DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	13
3.1. Określenie grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR	13
1.2. Położenie i walory turystyczne obszaru	13
3.3. Demografia	16
3.4. Charakterystyka gospodarki / przedsiębiorczości	17
3.5. Opis rynku pracy	20
3.6. Sektor społeczny i problemy społeczne	22
3.7. Grupy defaworyzowane i ich problemy	25
3.8. Spójność wewnętrzna obszaru LSR	25
3.9. Specyfika obszaru	26
4. ANALIZA SWOT	27
4.1. Wyniki analizy SWOT	27
4.2. Drzewa problemów	28
4.3. Wnioski z analizy SWOT i diagnozy obszaru	31
5. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE, WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ ORAZ WSKAŹNIKI	33
5.1. System Celów LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER”	33
5.2. Opis i uzasadnienie celów	39
5.3. Zgodność celów LSR z PROW 2014-2020 (w tym LEADER)	40
5.4. Źródła finansowania celów LSR	41
5.5. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji	41
5.6. Specyfikacja wskaźników oraz źródeł ich pomiaru	45

5.7. Pomiar, źródła pozyskania danych do pomiaru, aktualizacja danych oraz wyjaśnienie sposobu ustalania stanów wskaźników	48
5.8. Uzasadnienie wyboru wskaźników	50
6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	52
6.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych	52
6.2. Cele i założenia procesu wyboru operacji i ustanawiania kryteriów wyboru	52
6.3. Sposób ustanawiania kryteriów	53
6.4. Procedura zmiany kryteriów	53
6.5. Podejście innowacyjne	54
6.5. Określenie poziomów dofinansowania	55
7. PLAN DZIAŁANIA LSR	56
8. BUDŻET LSR	56
8.1. Ogólna charakterystyka budżetu	56
8.2. Powiązanie budżetu i planu działania z celami i przedsięwzięciami LSR.	56
9. PLAN KOMUNIKACJI LSR	57
9.1. Wprowadzenie	57
9.2. Cele i funkcje działań komunikacyjnych	57
9.3. Identyfikacja grup docelowych	57
9.4. Wskaźniki Planu Komunikacji	58
10. ZINTEGROWANIE	59
10.1. Komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi	59
10.2. Podejście zintegrowane planowanych celów	62
10.2. Podejście zintegrowane planowanych przedsięwzięć	62
10.2.1. Grupy docelowe beneficjentów	62
10.2.2. Zasoby użyte do realizacji przedsięwzięć	63
10.2.3. Grupy integrowane w ramach jednego sektora	63
10.2.4. Integracja różnych branż	63
10.2.5. Rozwój w różnych wymiarach	63
10.2.6. Współzależność i komplementarność przedsięwzięć opisanych w LSR	64
11. MONITORING I EWALUACJA	65
11.1. Charakterystyka zasad i procedur monitoringu LSR	65
11.2. Charakterystyka zasad i procedur ewaluacji LSR	66
11.3. Sposób wykorzystania wyników monitoringu i ewaluacji	66
11.4. Główne elementy podlegające monitoringu i ewaluacji	66
12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	67
13. WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	68
14. ZAŁĄCZNIKI	68

1. CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA

1.1. Forma prawna i nazwa LGD

Nazwa LGD: Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader.
 Status prawny: Stowarzyszenie.
 Numer KRS: 0000259023.
 Numer NIP: 995-01-77-108.
 Numer Regon: 300373588.
 Adres siedziby: ul. Powstańców Chocieszyńskich 23 F, 62-065 Grodzisk Wielkopolski.

1.2. Mapa LGD

Na Rysunku 1.1. przedstawiono mapę obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin.

Rysunek 1.1. Mapa obszaru LGD

----- granice gmin

Źródło: LGD

1.3. Obszar LGD

Obszar LGD Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader obejmuje pięć przylegających do siebie gmin: Granowo, Grodzisk Wielkopolski, Kamieniec, Rakoniewice i Wielichowo (Tabela 1.1.). Obszar gmin wchodzących w skład LGD mieści się w granicach administracyjnych Powiatu Grodziskiego.

Tabela 1.1. Obszar LGD

Nazwa gminy	Powierzchnia w ha	Ludność
Gmina Granowo	6.687	4.991
Gmina Grodzisk Wielkopolski	13.259	19.483
Gmina Kamieniec	13.382	6.614
Gmina Rakoniewice	20.101	13.041
Gmina Wielichowo	10.758	6.842
Łącznie	64.187	50.971

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

1.4. Opis procesu tworzenia i doświadczenie LGD

LGD rozpoczęło budowę swojego potencjału począwszy od roku 2006 kiedy to odbyły się pierwsze spotkania organizacyjne. Spotkania podyktowane były chęcią zintegrowania funkcjonujących na terenie powiatu sektorów:

społecznego, publicznego i gospodarczego, a zainicjowane były przez ówczesnego Starostę Grodziskiego. Uczestnicy spotkań ustalili, że wspólna działalność ma przyczynić się do poprawy życia mieszkańców oraz wzrostu aktywności społecznej. Również w tym roku Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (data rejestracji: 19.06.2006 r.). W roku 2009 Stowarzyszenie podpisało z Samorządem Województwa Wielkopolskiego umowę o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (w ramach PROW na lata 2007- 2013). Na podstawie podpisanej umowy Stowarzyszenie realizowało strategię której działania koncentrowały w następującym zakresie: rozwój turystyki, kultury i tradycji, oferty aktywnego spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, wzmocnienia kapitału społecznego i rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD. Bieżąca strategia stanowić będzie kontynuację części z tychże działań.

W zakresie rozwoju turystyki strategiczne działania zrealizowane przez LGD zawierały się w dwóch przedsięwzięciach dotychczasowej LSR: Rekreacja i wypoczynek na Ziemi Grodziskiej i Kolej na kolej na Ziemi Grodziskiej. Działaniom w zakresie kultury i tradycji odpowiadało przedsięwzięcie: Lokalne tradycje i kultura na Ziemi Grodziskiej. Oferta aktywnego czasu wolnego budowana była w oparciu o przedsięwzięcie: Aktywny czas wolny, wzmocnienie kapitału społecznego realizowano w oparciu o przedsięwzięcie: Kształcenie, informacja i promocja narzędziami rozwoju społecznego, rozwój przedsiębiorczości w oparciu o przedsięwzięcie: Przedsiębiorczy mieszkańcy. W ramach poszczególnych przedsięwzięć zrealizowano m.in.:

- 46 wybudowanych/zmodernizowanych/doposażonych obiektów i miejsc infrastruktury rekreacyjno-turystycznej,
- 246,35 km szlaków i ścieżek pieszo-rowerowych,
- 36 nowych obiektów i miejsc małej infrastruktury turystycznej, będących uzupełnieniem rozwijanych szlaków i ścieżek,
- 8 wybudowanych, zmodernizowanych, doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej związanej ze szlakiem kolejowym,
- 19 utworzonych, wyremontowanych lub doposażonych obiektów związanych z podtrzymywaniem lokalnej tradycji i kultury,
- 55 wydarzeń sportowych, integracyjnych,
- 12 przeprowadzonych wydarzeń i kampanii informacyjnych,
- 472 osoby ukończyły szkolenia i doradztwo z różnicowania i mikroprzedsiębiorczości.

Zrealizowane operacje w sposób istotny poprawiły dostępność do infrastruktury pro turystycznej oraz infrastruktury dla mieszkańców. Wpłynęły pozytywnie na zachowanie i poprawę stanu obiektów związanych z podtrzymywaniem kultury i tradycji oraz na realizację zadań nieinwestycyjnych w tym zakresie. Pozwoliły na podniesienie wiedzy w zakresie pozyskiwania środków w ramach działania różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Przełożyły się również na utworzenie nowych miejsc pracy. Zbudowany dotychczas potencjał materialny i merytoryczny posłużył za bazę wyjściową realizacji nowych celów i przedsięwzięć. Powielone zostaną działania przynoszące najlepsze efekty (np. promocyjne, informacyjne), zadania cieszące się największą popularnością (wśród turystów, mieszkańców) będą poszerzane lub wzbogacane o nowe elementy, aby zasięg ich oddziaływania był jak największy. Zadania przynoszące dotychczas najsłabsze efekty zostaną zastąpione nowymi pomysłami.

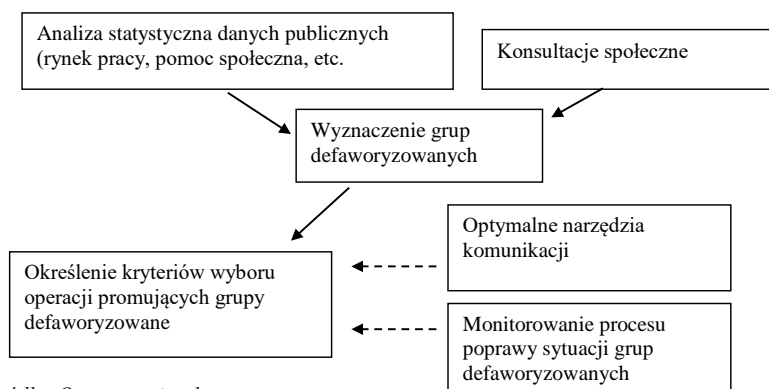
1.5. Struktura LGD

LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader w chwili obecnej zrzesza 82 członków. Reprezentują oni sektor publiczny (7%), gospodarczy (11%), społeczny (72%) oraz mieszkańców (10%). Pośród Członków LGD znajdują się zarówno jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiat), osoby prowadzące działalność gospodarczą (w tym rolnicy) oraz mieszkańcy będący pracownikami instytucji publicznych, różnego rodzaju przedsiębiorstw, instytucji kultury, szkół czy też działający w ramach ochotniczych straży pożarnych, kół gospodyń wiejskich, organizacji zrzeszających seniorów, aktywne kobiety wiejskie, stowarzyszenia działające na rzecz najbliższej społeczności i organizacje pro sportowe którzy łącznie reprezentują wszystkie gminy wchodzące w skład LGD.

Struktura LGD została zaprojektowana w sposób, aby możliwie najpełniej odpowiadać strukturze społecznej obszaru, w szczególności, aby uwzględniać przedstawicieli grup defaworyzowanych. Na etapie tworzenia strategii podjęto starania w celu określenia, jakie grupy są defaworyzowane na obszarze LGD poprzez analizę statystyczną (dane GUS oraz Urzędów jednostek samorządu terytorialnego i jednostek jemu podległych) oraz konsultacje społeczne, następnie zaproponowano kryteria wyboru operacji dające preferencje dla przedstawicieli grup

defaworyzowanych, w końcu określono narzędzia komunikacji optymalne z punktu widzenia łatwości dotarcia do konkretnego adresata i sposoby monitoringu tychże grup (Rysunek 1.2.).

Rysunek 1.2. Schemat postępowania z grupami defaworyzowanymi

Źródło: Opracowanie własne

1.6. Rada LGD – opis organu decyzyjnego

W skład Rady Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader, zgodnie z zapisami Statutu Stowarzyszenia wchodzi 15 osób, w tym jej Przewodniczący, Wiceprzewodniczący oraz Sekretarz. Decyzją Walnego Zebrania Stowarzyszenia, Rada składa się z osób które reprezentują sektory: społeczny, gospodarczy, publiczny oraz reprezentację mieszkańców (Tabela 1.2.)

Tabela 1.2. Skład Rady

Przedstawiciele sektora:			Inne
społeczny: 1 osoba	gospodarczego: 3 osoby	publicznego: 4 osoby	mieszkańcy: 7 osób
Procentowo	7%	20%	27%
			46%

Źródło: Opracowanie własne

Rada w obecnym składzie gwarantuje że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego poza powiązaniem ze względu na reprezentowany sektor nie są ze sobą powiązane w inny sposób (nie reprezentują wspólnie żadnej grupy interesu która posiadałaby więcej niż 49% praw głosu).

1.7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

W procesie decyzyjnym zagwarantowano przestrzeganie parytetu gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków pochodzi od członków Rady którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego, zapewniono brak dominacji pojedynczych grup interesu (m.in. przez prowadzenie rejestru interesu), wprowadzono deklaracje poufności i bezstronności, procedurę wykluczenia Członka Rady z procesu wyboru operacji, procedurę odwoławczą, zapewniono udział społeczności lokalnej w procesie zmiany i tworzenia kryteriów wyboru operacji. Ponadto określono sposób postępowania w sytuacji gdy operacje uzyskują jednakową ilość punktów, sposób postępowania w przypadku wykrycia błędów w kartach do głosowania oraz obowiązek publikowania protokołów z posiedzeń Rady.

1.8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dla uporządkowania działalności Stowarzyszenia, przyjęty został odpowiedni kanon dokumentów wewnętrznych (Tabela 1.3.)

Tabela 1.3. Dokumentacja wewnętrzna

Rodzaj dokumentu:	Sposób uchwalania:	Sposób aktualizowania:
Statut	Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Rady	Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	Uchwałą Rady Stowarzyszenia
Regulamin Biura Zarządu	Uchwałą Zarządu Stowarzyszenia	
Regulamin Zarządu	Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Walnego Zebrania Członków	Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Komisji Rewizyjnej	Uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	

Źródło: Opracowanie własne

Wyżej wymienione dokumenty przygotowane zostały w sposób zapewniający uregulowanie kluczowych kwestii wskazanych w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania LSR na lata 2014-2020. Regulacje w nich zawarte pozwalają na sprawne i przejrzyste funkcjonowanie poszczególnych organów Stowarzyszenia. Dokumenty te podawane są do publicznej wiadomości na stronie internetowej Stowarzyszenia w specjalnie przygotowanej do tego celu zakładce.

Statut Stowarzyszenia określa m.in.: organ nadzoru Stowarzyszenia, organy funkcjonujące w Stowarzyszeniu wraz ze wskazaniem organu odpowiedzialnego za wybór operacji, uchwalenie oraz zmianę LSR i kryteriów wyboru operacji, zasady nabywania i utraty członkostwa.

Regulamin Rady określa m.in.: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, wyłączenia z oceny operacji, podejmowania decyzji, protokolowania posiedzeń i wynagradzania członków Rady.

Regulamin Biura Zarządu określa m.in.: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia Dyrektora Biura, zakresy zadań i odpowiedzialności pracowników, stawiane im wymagania, zasady udostępniania informacji przez Biuro Zarządu, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników biura doradztwa oraz zadania z zakresu animacji lokalnej i współpracy oraz metody ich pomiaru.

Regulamin Zarządu określa m.in.: zasady zwoływania i protokolowania posiedzeń, zadania i główne kompetencje Zarządu, podział obowiązków pomiędzy Członków Zarządu.

Regulamin Walnego Zebrania Członków określa m.in.: zasady zwoływania, protokolowania posiedzeń i podejmowania decyzji.

Regulamin Komisji Rewizyjnej określa m.in.: zasady zwoływania, organizacji i protokolowania posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych.

1.9. Potencjał ludzki LGD

Określony skład osobowy Rady Stowarzyszenia, jak i jasne wymagania stawiane pracownikom biura gwarantowały pozyskanie osób o doświadczeniu i/lub kwalifikacjach zapewniających prawidłowe funkcjonowanie tych jednostek, jak i sprawne wdrażanie LSR w ramach PROW 2007 – 2013. Wymagania stawiane w stosunku do poszczególnych osób określone zostały w przypisanych do ich działalności regulaminach i statucie Stowarzyszenia. W przypadku ich zmiany gwarantuje to wybór osób o zbliżonych kwalifikacjach i doświadczeniu.

Radę Stowarzyszenia tworzą osoby posiadające kompetencje w zakresie zarządzania projektami, prowadzenia działalności gospodarczej, kierowania organizacjami pozarządowymi oraz osoby które wykazują się aktywnością w grupach nieformalnych. W jej składzie znajdują się również osoby które od pierwszego naboru prowadzonego przez LGD w 2009 roku zajmują się oceną i wyborem wniosków do finansowania.

W skład Zarządu wchodzi osoby będące pracownikami bądź przedstawicielami instytucji które w ostatnich latach zrealizowały co najmniej kilkadziesiąt projektów finansowanych ze środków UE (w tym PROW). Poza tym Członkowie Zarządu brali czynny udział w organizacji wydarzeń i realizacji projektów prowadzonych przez Stowarzyszenie oraz wdrażaniu dotychczasowej Lokalnej Strategii Rozwoju, co również przełożyło się na zdobywanie przez nich nowych doświadczeń.

Biuro składa się z dwóch etatowych pracowników i Księgowego. Pracownicy Biura Zarządu posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie prowadzenia doradztwa, przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy, o płatność, prowadzenia działalności promocyjnej i informacyjnej (w tym organizacji wydarzeń), wdrażania oraz aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, jak i aktualizacji regulaminów funkcjonujących w LGD.

2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

2.1. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane w LSR

Tworzenie LSR

Wykorzystano następujące metody partycypacji społecznej:

1. Warsztaty z mieszkańcami – spotkania bezpośrednie we wszystkich gminach. Po krótkiej prezentacji idei podejścia LEADER, celów spotkania i kwestii do omówienia następowła faza dyskusji. Wszystkie uwagi były notowane, by następnie uwzględnić je na dalszych etapach procedowania. Spotkania odbyły się w dniach 16-22 września w następujących miejscowościach:
 - Granowo – (12 uczestników),
 - Grodzisk Wielkopolski (12 uczestników),
 - Kamieniec (12 uczestników),
 - Rakoniewice (11 uczestników),
 - Wielichowo (10 uczestników).
 Dyskusji podlegały przede wszystkim: ocena warunków życia i diagnoza problemów, analiza SWOT, konstrukcja celów, przedsięwzięć.
2. Ankieta internetowa i tradycyjna – wypracowane w toku analizy i diagnozy obszaru LGD kwestie, wzbogacone o wynik warsztatów z mieszkańcami, stały się podstawą do przygotowania ankiety internetowej (ankieta była również dystrybuowana w wersji tradycyjnej - papierowej). Ankieta była zawieszona na portalach internetowych wszystkich samorządów, należących do LGD w okresie wrzesień-październik 2015. Łącznie zebrano 153 wypełnione ankiety, prezentujące stanowisko mieszkańców do kluczowych kwestii związanych z przygotowaniem LSR, w tym ocena warunków życia i diagnoza problemów, analiza SWOT, konstrukcja celów, przedsięwzięć.
3. Metoda delficka – należy do grupy metod heurystycznych, w których do podejmowania decyzji wykorzystuje się wiedzę, doświadczenie i opinie ekspertów z danej dziedziny. Po sformułowaniu problemów przygotowano ankietę, która została rozesłana do 7 osób z obszaru LGD, wytypowanych przez Biuro LGD jako osoby o największej wiedzy eksperckiej z zakresu wdrażania strategii rozwoju. Po wypełnieniu ankiety wyniki były podsumowywane i wysyłane z kolejną rundą pytań. Eksperti mogli poznać inne odpowiedzi, co umożliwiała refleksję nad własnymi odpowiedziami. Łącznie odbyły się 3 rundy (15-20 listopada 2015); za każdym razem eksperci mogli zobaczyć, jak głosowali inni. Zakładano, iż w przypadku pojawienia się skrajnych opinii, będzie możliwość pytania eksperta o uzasadnienie i wytłumaczenie stanowiska. W analizowanym przypadku nie było jednak dużej rozbieżności opinii, eksperci byli względnie zgodni zarówno co do diagnozy obszaru, jak i propozycji rozwiązania zdiagnozowanych problemów.
4. World Cafe – metoda konwersacyjna, służąca do prowadzenia dialogu oraz poszukiwania kreatywnych pomysłów na rozwiązanie wybranych zagadnień z udziałem społeczeństwa. Spotkanie odbyło się 4 grudnia w siedzibie LGD. Przed zebranymi (6 uczestników), postawiono kilka kwestii do rozwiązania: cele, kryteria wyboru operacji, wskaźniki, obszary monitorowania, narzędzia komunikacji i poproszono o dyskusję. Grupę podzielono na 3 zespoły, którym przydzielono różne grupy problemów. Następnie pracowano w podgrupach. Po 20 minutach następowła zmiana stolików – przy stolikach zostawali „gospodarze” stolików, którzy krótko naświetlali wyniki poprzedniej dyskusji nowej grupie i po 20 minutach dyskusji następowła kolejna zmiana. Na końcu każdy „gospodarz” krótko naświetlał efekty wszystkim zgromadzonym.
5. Wyłożenie strategii do oceny w internecie (od 30 listopada 2015) – projekt LSR został wyłożony w internecie wraz z formularzem służącym zgłaszaniu uwag. Każdy mieszkaniec miał szansę na zaprezentowanie swojej oceny implementowanych rozwiązań i propozycji zmian.

Podsumowanie zastosowanych metod partycypacji zawarto w Tabeli 2.1.

Tabela 2.1. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie tworzenia LSR

Wyszczególnienie	Metoda
Diagnoza i analiza SWOT	Warsztaty, ankieta tradycyjna i internetowa, metoda delficka, wyłożenie w internecie
Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR i opracowania Planu Działania	Warsztaty, ankieta tradycyjna i internetowa, metoda delficka, World Cafe, wyłożenie w internecie
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie	Metoda delficka, World Cafe, wyłożenie w internecie

kryteriów wyboru	
Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji	World Cafe, metoda delficka, wyłożenie w internecie
Przygotowanie Planu Komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR	World Cafe, metoda delficka, wyłożenie w internecie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wdrażanie LSR

Na etapie wdrażania strategii kluczowa rola przypada organom LGD, w zakresie realizacji Planu Komunikacji, jak również monitorowania strategii. Przewiduje się ankiety internetowe, spotkania i warsztaty z ekspertami, spotkania z mieszkańcami, warsztaty i szkolenia dla beneficjentów. Każde z tych działań stwarza możliwości wprowadzania zmian w zakresie wdrażania strategii.

Ocena wdrażania LSR

Ten etap związany jest przede wszystkim z ewaluacją strategii i sprowadza się do wykonywania audytów, związanych przede wszystkim z dwoma aspektami:

- Funkcjonowanie LGD – audyt wewnętrzny śródkresowy oraz ex post,
- Wdrażanie LSR – audyt wewnętrzny śródkresowy oraz ex post.

Ocenić będą wszystkie procedury stosowane na obszarze LGD, realizacje kluczowych Planów LSR (Działania, Komunikacji), harmonogram rzeczowo-finansowy, etc. Ewaluacja wewnętrzna będzie polegała głównie na ankietyzacji mieszkańców oraz spotkaniach bezpośrednich. Wnioski płynące z audytów będą podstawą do wprowadzania zmian wdrażania LSR.

2.2. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

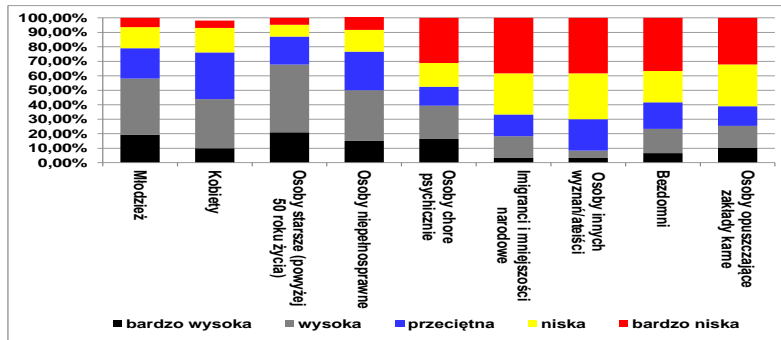
Każda faza partycypacji społecznej przyniosła zakładane efekty. Warsztaty w każdej gminie wraz z wynikami diagnozy i analizy statystycznej stały się podstawą do sformułowania pytań badawczych, propozycji celów, przedsięwzięć, wskaźników, narzędzi komunikacji i obszarów monitoringu. Ankieta była narzędziem waloryzacji wszystkich tych aspektów, dzięki czemu możliwe było wybranie rozwiązań optymalnych z punktu widzenia interesów społeczności lokalnej. Eksperti, dzięki metodzie delfickiej, mogli nadać propozycjom zgłoszonym przez społeczność lokalną walor realizmu. Wszystkie aspekty były „szlifowane” i doprecyzowywane podczas World Cafe, a następnie całość strategii przeszła weryfikację dzięki zamieszczeniu w internecie. Dzięki szerokiemu odzewowi społeczności lokalnej możliwe było przyjęcie przez Walne Zebranie LGD dokumentu, który ma szeroką akceptację społeczną.

Diagnoza i analiza SWOT

Ważną kwestią podlegającą ocenie społeczności lokalnej była identyfikacja grup defaworyzowanych (podlegających wykluczeniu), w szczególności w zakresie dostępu do rynku pracy. Zaproponowano kilka grup, których skalę wykluczenia można było oceniać w 5 stopniowej skali Likerta (skala wykluczenia „bardzo wysoka”, „wysoka”, „przeciętna”, „niska” i „bardzo niska”). Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR.

Grupy defaworyzowane diagnozowano podczas warsztatów z mieszkańcami, dzięki wykorzystaniu ankiety, konsultacji z ekspertami oraz wyłożenia w internecie. Wcześniej przeprowadzono analizę materiału statystycznego. Zgodnie z wynikami, najbardziej wykluczoną grupą okazały się osoby starsze (po 50 roku życia – średnia wskazań 3,71). Bezrobocie w tej grupie to 12,2% (średnia dla Wielkopolski 12,7), co przewyższa stopę bezrobocia dla całej LGD o ponad 3 punkty procentowe. Kolejną grupą jest młodzież, czyli osoby do 25 roku życia (średnia wskazań 3,5). To potwierdziło analizy statystyczne, zgodnie z którymi udział bezrobotnych poniżej 24 roku życia na terenie LGD przewyższa o blisko 6 punktów procentowych analogiczne wskaźniki dla Wielkopolski. Co czwarty młody mieszkaniec LGD ma trudności ze znalezieniem pracy. Trzecią grupą postrzeganą jako silnie wykluczoną są niepełnosprawni (3,38) – wskaźniki statystyczne dla tej grupy są nieco gorsze niż średnia dla województwa (6,5 vs 6,3). W złej sytuacji postrzegane są także kobiety, w szczególności te wracające po urlopach wychowawczych (średnia wskazań 3,21). Kierując się wynikami analiz i wnioskami społeczeństwa postanowiono przyjąć, że na obszarze LGD grupami defaworyzowanymi będą młodzież, osoby starsze i niepełnosprawni. Dane zobrazowano na Wykresie 2.1.

Wykres 2.1. Ocena wykluczenia społecznego na obszarze LGD

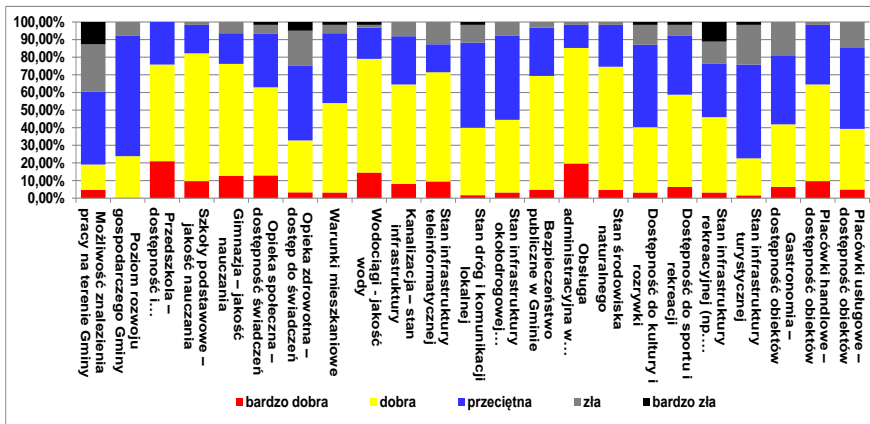

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Ocena warunków życia na obszarze LGD

Najlepiej została oceniona jakość obsługi administracyjnej na obszarze LGD (średnia odpowiedzi 4,03 w 5 stopniowej skali Likerta), następnie przedszkola (dostępność i standard wychowania – 3,97), szkoły podstawowe (jakość nauczania – 3,90) oraz wodociągi (jakość wody – 3,88). Najslabiej zostały ocenione możliwość znalezienia pracy na terenie LGD (2,71), stan infrastruktury turystycznej (2,98) oraz stan infrastruktury rekreacyjnej (3,14). Najgorzej ocenione obszary są jednocześnie problemami, które uwzględniono w strategii. Wyniki zostały zobrazowane na Wykresie 2.2. Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR.

Wykres 2.2. Ocena warunków życia na terenie LGD

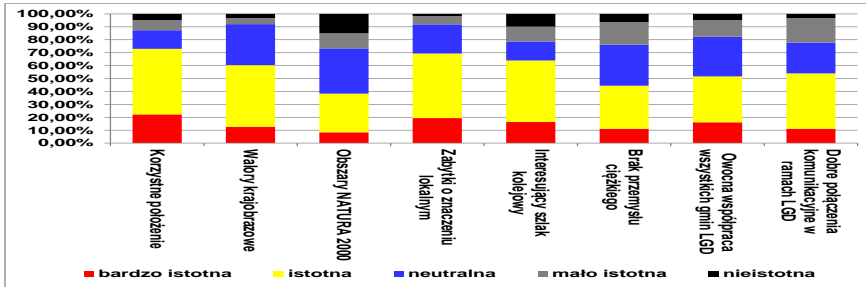

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Za najważniejszą silną stronę obszaru LGD mieszkańcy uznali zabytki o znaczeniu lokalnym (3,79) oraz korzystne położenie (3,77) – Wykres 2.3. To podstawy, na których postanowiono zbudować konstrukcję celów. Do celu głównego zaimplementowano oparcie dobrobytu społecznego o lokalne zasoby i tradycje.

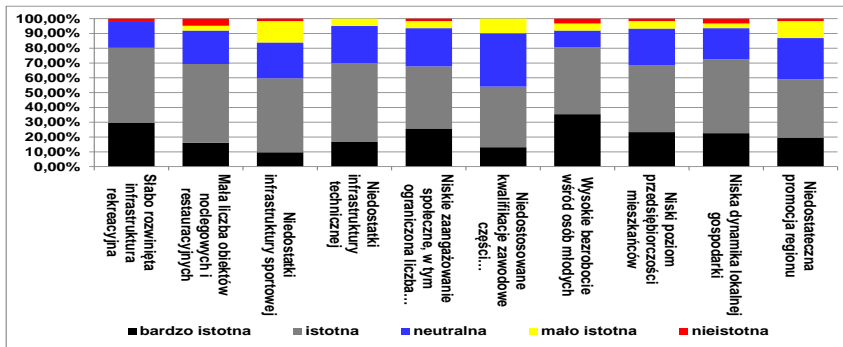
Najbardziej istotnymi słabościami są: niedostateczna promocja regionu (4,55), słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i rekreacyjna (4,06) oraz wysokie bezrobocie wśród osób młodych (4,05) – Wykres 2.4. To nie tylko najważniejsze problemy, którymi LGD musi się zająć i dla których budować strategię działania, ale także wskazanie grupy defaworyzowanej. Informacje te zostały wykorzystane w dalszym etapie budowy systemu celów i matrycy logicznej. Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR.

Wykres 2.3. Ocena silnych stron LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Wykres 2.4. Ocena słabych stron LGD

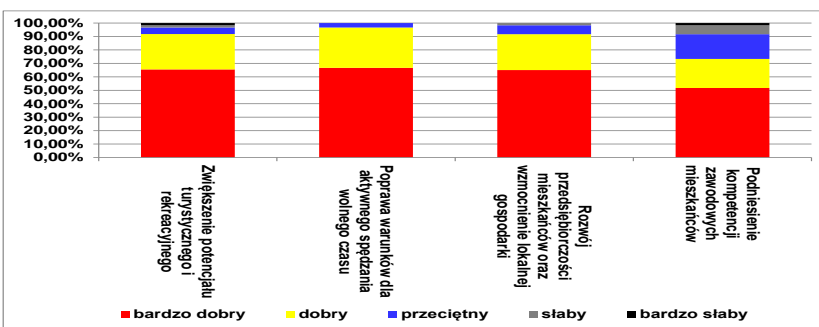

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz Planu Działania

Na etapie konsultacji padły propozycje czterech celów szczegółowych, z których w dalszym etapie pracy skonstruowano 3 ostateczne. Ocena dla wszystkich celów była od początku wysoka, co wskazywało na dopasowanie celów do oczekiwań społecznych (ocena z warsztatów - Wykres 2.5.). W metodzie delfickiej eksperci potwierdzili słuszność konstrukcji celów, sugerując jednocześnie ograniczenie ich liczby do trzech. Tą tezę potwierdzili uczestnicy metody World Cafe. Informacja zwrotna z internetu nie przyniosła w tym względzie zmian. Pierwsze wnioski z warsztatów zostały dopracowane z ekspertami (metoda delficka i wtedy zaimplementowane w LSR.

Wykres 2.5. Ocena celów szczegółowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalanie kryteriów wyboru

Podczas spotkań w ramach World Cafe oraz konsultacji z ekspertami, dyskutowane były także kryteria wyboru operacji oraz w szczególności skala preferencji dla grup defaworyzowanych. Uczestnicy byli zgodni, że skala premii dla przedstawicieli grup defaworyzowanych nie powinna przekraczać 10% ogólnej puli punktów. Sugestie te zostały przeanalizowane i zastosowane przy konstruowaniu kryteriów wyboru operacji. Konsultacje poprzez wyłożenie w internecie nie przyniosły zmian w tym zakresie. Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR

Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji

W zakresie Planu monitoringu, spotkania 4 grudnia (World Cafe) oraz konsultacje z ekspertami – metoda delficka (5-10 grudnia), przyniosły sugestie co do monitorowania następujących obszarów:

- Funkcjonowanie LGD,
- Budżet LSR,
- Wdrażanie LSR.

Sugestie te zostały włączone następnie do Planu Monitoringu. Konsultacje poprzez wyłożenie w internecie nie przyniosły zmian w tym zakresie. Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR

Przygotowanie Planu Komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR

Uczestnicy World Cafe dyskutowali także nad narzędziami komunikacji. Efekty spotkań i dyskusji (world cafe, metoda delficka) w zakresie narzędzi komunikacji, podsumowano w Tabeli 2.2. Wnioski z konsultacji zostały w pełni zaimplementowane w LSR

Tabela 2.2. Podsumowanie konsultacji w zakresie narzędzi komunikacji

Grupa	Optymalne narzędzie komunikacji	Częstotliwość komunikacji
LGD i jej organy	Raporty, sieć wewnętrzna, korespondencja mailowa, tradycyjna, rozmowa telefoniczna, rozmowa osobista, spotkania, warsztaty	ciągłe
Mieszkańcy	Warsztaty, ulotki, broszury, gazety lokalne,	2 razy do roku
	Strona internetowa, tablice informacyjne, ogłoszenia parafialne	ciągłe
	Szkolenia	2 do roku
Przedsiębiorstwa	Warsztaty, ulotki, broszury, gazety lokalne, gazety branżowe,	2 razy do roku
	Strona internetowa, tablice ogłoszeń	ciągłe
	Szkolenia	1 do roku
Organizacje pozarządowe	Szkolenia, warsztaty, ulotki, broszury, gazety lokalne,	2 razy do roku
	Strona internetowa, tablice ogłoszeń	ciągłe
Kościoły i związki wyznaniowe	Szkolenia, warsztaty, ulotki, broszury, gazety lokalne, rozmowy	2 razy do roku
	Strona internetowa, tablice ogłoszeń	ciągłe
JST i podległe im jednostki	Raporty, spotkania, warsztaty	2 razy do roku
Turyści, przyjeźdźni	Strona internetowa, korespondencja mailowa, tradycyjna, rozmowa telefoniczna, rozmowa osobista	ciągłe
Turyści, przyjeźdźni	Ulotki, broszury, tablice informacyjne, tablice ogłoszeń,	ciągłe
Młodzież	Strona internetowa, ulotki, broszury, tablice informacyjne, tablice ogłoszeń,	ciągłe
Osoby starsze	Strona internetowa, korespondencja tradycyjna, ulotki, broszury, tablice informacyjne, tablice ogłoszeń, spotkania, ogłoszenia parafialne	ciągłe
Niepełnosprawni	Strona internetowa, korespondencja mailowa,	ciągłe
Inne, np. UMWW	Raporty, korespondencja mailowa, tradycyjna, rozmowa telefoniczna, osobista	ciągłe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań z udziałem społeczności lokalnej

Efekty tych prac użyto przy opracowywaniu Planu Komunikacji, dobieraniu środków i narzędzi komunikacji.

3. DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1. Określenie grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju skierowana jest do mieszkańców obszaru powiatu grodziskiego. Populację tę można podzielić na kilka grup, istotnych z punktu widzenia realizacji LSR:

1. Beneficjenci (faktyczni i potencjalni) - to podmioty bezpośrednio zaangażowane w proces realizacji LSR i zaangażowane w proces monitoringu i ewaluacji zmian.
2. Uczestnicy operacji (faktyczni i potencjalni) – podmioty aktywnie uczestniczące w operacjach, kwalifikujące się do wsparcia, przewidziane w kryteriach dopuszczających do udziału w operacjach.
3. Odbiorcy rezultatów – szeroko rozumiane grupy, które korzystać będą w sposób bezpośredni lub pośredni z efektów operacji, a więc mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, turyści, przyjezdni, etc.

Wśród beneficjentów (faktycznych i potencjalnych) wyróżniono w szczególności:

- a) LGD i jej organy,
- b) Mieszkańców,
- c) Przedsiębiorstwa,
- d) Organizacje pozarządowe,
- e) Kościoły i związki wyznaniowe,
- f) Jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki,
- g) Turystów i przyjezdnych,
- h) Młodzież (grupa defaworyzowana),
- i) Osoby starsze (po 50 roku życia - grupa defaworyzowana),
- j) Niepełnosprawnych (grupa defaworyzowana),
- k) Inne podmioty, np. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego.

Grupy defaworyzowane zostały zdiagnozowane w procesie analizy statystycznej oraz konsultacji społecznych.

1.2. Położenie i walory turystyczne obszaru

Obszar Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER obejmuje wszystkich 5 gmin powiatu grodziskiego.

Sieć osadnicza

Sieć osadniczą obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej tworzą:

1. Granowo – 13 sołectw (Bielawy, Dalekie, Drużyn, Januszewice, Granowo, Granówko, Kąkolewo, Kotowo, Kubaczyn, Ciemierzyce, Szparowo, Strzępiń, Zemsko).
2. Grodzisk Wielkopolski – 17 sołectw (Ptaszkowo, Borzysław, Słocin, Grąblewo, Kąkolewo, Snowidowo, Woźniki, Zdrój, Lasówki, Czarna Wieś, Biała Wieś, Albertowsko, Sworzyce, Kurowo, Chrustowo, Kobylniki, Rojewo).
3. Kamieniec – 24 sołectwa (Cykowo, Cykówiec, Doły, Goździchowo, Jaskółki, Kamieniec, Karczewo, Konojad, Kotusz, Kowalewo, Lubiechowo, Łęki Małe, Łęki Wielkie, Maksymilianowo, Parzęczewo, Puszczykowo, Puszczykówiec, Sepno, Szczepowice, Ujazd, Ujazd-Huby, Wąbiewo, Wilanowo, Wolkowo).
4. Rakoniewice – 26 sołectw (Adolfowo, Blinek, Błońsko, Cegielsko, Drzymałowo, Elźbieciny, Głodno, Gnin, Gola, Goździn, Jabłonna, Komorówko, Kuźnica Zbąska, Łąkie, Łąkie Nowe, Naroźniki, Rakoniewice wieś, Rataje, Rostarzewo, Ruchocice, Stodolsko, Tamowa, Terespol, Wioska, Wola Jabłońska, Zarząd Osiedla Miasta Rakoniewice).
5. Wielichowo – 15 sołectw (Augustowo, Dębsko, Piotrowo, Prochy, Pruszkowo, Reńsko, Śniaty, Trzcinica, Zielecin, Ziemin, Wielichowo-Wieś, Celinki, Gradowice, Łubnica, Wilkowo Polskie)

Zabudowa na większość obszaru jest zwarta, co umożliwi budowę infrastruktury technicznej prawie na całym obszarze.

Sieć komunikacyjna

Głównymi drogami przebiegającymi przez obszar LGD są: droga krajowa nr 32 Poznań-Zielona Góra, droga wojewódzka nr 305 Wolsztyn-Nowy Tomyśl, stanowiąca dojazd do autostrady A2, droga wojewódzka nr 308 Leszno-Nowy Tomyśl, droga wojewódzka nr 312 z Grodziska Wielkopolskiego przez Wielichowo w kierunku

Leszna, droga wojewódzka nr 312 Czacz-Wielichowo-Rakoniewice. Na terenie LGD przebiega również około 260 km dróg powiatowych, w tym o bardzo dużym znaczeniu gospodarczym, uzupełnionych siecią dróg gminnych. Drogi są w dobrym stanie, chociaż wymagają nakładów odtworzeniowych, szczególnie w kategorii dróg lokalnych. Gminy tworzące LGD są połączone dogodną siecią dróg, ale jest niedostatek połączeń komunikacji zbiorowej.

Uwarunkowania przyrodnicze

Obszar LGD leży w obszarze zlodowacenia tzw. bałtyckiego. Przez jego teren biegnie pas nizin nadodrzańskich, będących częścią Pradoliny Warciańsko-Odrzańskiej. Cały obszar bogaty jest w zalesienia, które występują nierównomiernie, najwięcej w zachodniej części obszaru. Dwa największe zbiorniki wodne, leżące w granicach obszaru LGD, to Jezioro Strykowskie i otoczone lasami Jezioro Kuźnickie. Wysokie walory przyrodnicze Obrzy były przyczyną wytypowania tych do obszarów Europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000, pod nazwą Wielki Łęg Obrzański. Najbardziej ciekawe i zróżnicowane skupiska roślinności znajdują się na terenie parków wiejskich i podworskich, których na obszarze LGD jest blisko 30. Na obszarze LGD nie zlokalizowano dużej ilości surowców mineralnych, ale na uwagę zasługują pokłady gazu ziemnego.

Walory turystyczne obszaru LGD

Uwarunkowania przyrodnicze i zagospodarowanie przestrzenne obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER, predestynują obszar do pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych. Niektóre z miejsc i obiektów układają się w interesujące szlaki. Taki szlak tworzą np. kościoły drewniane, których na omawianym obszarze jest dziesięć. Pochodzące głównie z XVIII wieku świątynie znajdują się w Bukowcu, Granowie, Grodzisku Wlkp., Jabłonnice, Łękach Wielkich, Parzęczewie, Prochach, Ruhocicach, Wielichowie oraz Zielęcinnie. Podobny szlak tworzą pałace i dworki, pochodzące z XVIII i XIX wieku. Budowle te, inspirowane różnymi stylami architektonicznymi, często eklektyczne, znajdują się w miejscowościach: Cykowo, Gnin, Granowo, Granówko, Karczewo, Kotowo, Lasówki, Parzęczewo, Ptaszkowo, Prochy, Rakoniewice, Ujazd, Wilkowo Polskie, Wioska. Poza kościołkami drewnianymi, na obszarze LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER rozmieszczonych jest wiele innych interesujących obiektów sakralnych, będącymi wysokiej rangi zabytkami. Należy do nich malowniczo położony zespół klasztorny, który wznosi się na wzgórzu Wyrwał w miejscowości Woźniki. Najstarszą świątynią na omawianym obszarze jest pochodzący z ok. 1540 r. kościół św. Jadwigi, znajdujący się w Wilkowie Polskim. Gotycki kościółek wraz z wieżą obronną oraz przylegającym cmentarzem stoi na wzniesieniu, ogrodzony zabytkowym płotem. Inną ważną atrakcją turystyczną obszaru są kurhany, czyli grobowce kultury unietyckiej, które powstały około 1700-1450 r. p.n.e., zwane też wielkopolskimi piramidami, znajdują się w pobliżu miejscowości Łęki Małe. W okolicach Konojadu, Wolkowa, Łęk Małych i Łęk Wielkich znajdują się także grodziska wczesnohistoryczne, z których część poddano badaniom archeologicznym, odnajdując skorupy, monety srebrne, kości zwierząt. Z początku XX w. pochodzą pomniki związane z Michałem Drzymałą: kamień w Zdroju w pobliżu miejsca jego urodzenia oraz głaz w Drzymałowie symbolizujący walkę z germanizacją. Inne ważne atrakcje turystyczne obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER to (2007):

- układ urbanistyczny Grodziska Wielkopolskiego, obejmujące obszar starego miasta lokacyjnego, wytyczony w XIII i XIV wieku, nowego miasta, kształtujący się od końca XVI wieku oraz przedmieść Grodziska, zurbanizowanych w XIX i XX wieku,
- muzea: Wielkopolskie Muzeum Pożarnictwa, mieszczące się w zabytkowym budynku kościoła ewangelickiego w Rakoniewicach, dysponujące ponad czterema tysiącami niezwyklej eksponatów oraz Muzeum Ziemi Grodziskiej w Grodzisku Wielkopolskim;
- Fabryka cygar z 1905 roku w Rakoniewicach; Grodziska Kolej Drezynowa,
- ciekawy szlak turystyki kolejowej (stacje Granowo – Rakoniewice – Wolsztyn, drezyny Grodzisk – Kościan),
- infrastruktura sportowa (Dyskobolia, Sokół, Orzeł, Bractwo Kurkowe) i rekreacyjna (Klub Oficerów Rezerwy w Zdroju).

Bazę noclegową i gastronomiczną obszaru stanowią: kompleksy konferencyjno-rozrywkowo gastronomiczne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, motele i pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, restauracje, gospody, punkty małej gastronomii, pola namiotowe. Baza noclegowa oraz restauracyjna jest dość skromna i w dużej mierze niewystarczająca na potrzeby obszaru, w szczególności jeżeli uwzględnić pełnienie przez niego funkcji turystyczno-rekreacyjnych. W 2013 roku turystycznych obiektów noclegowych było łącznie 10 (dane GUS), miejsc noclegowych 524. W całym roku skorzystało z nich 11.818 osób. Wykorzystanie miejsc noclegowych w roku 2013 to 14,5% (lata 2010-2012 były znacznie lepsze pod tym względem, gdyż wykorzystanie miejsc oscylowało

w przedziale 18,6-34,2%). Wskaźniki funkcji turystycznych obszaru LGD pozostają dość niskie w relacji do analogicznych poziomów średniej województwa (Tabela 3.1.).

Wskaźnik Baretje'a-Deferta zaliczany jest do grupy mierników zagospodarowania przestrzennego. Oblicza się go poprzez podzielenie liczby miejsc noclegowych przez liczbę stałych mieszkańców danego obszaru. Wskaźnik Deferta dostarcza informacji o liczbie turystów przypadających na 1 km² obszaru. Wskaźnik Schneidera jest miernikiem intensywności ruchu turystycznego wyrażając liczbę turystów, korzystających z noclegów przypadających na 100 stałych mieszkańców obszaru. W końcu wskaźnik Charvata jest miarą określającą liczbę udzielonych noclegów na 100 mieszkańców obszaru. Wszystkie te wskaźniki są niższe od średnich dla województwa (stanowiły w 2013 roku około połowy wartości), chociaż widać wyraźną poprawę w relacji do roku 2009.

Tabela 3.1. Wskaźniki funkcji turystycznych obszaru LGD na tle Wielkopolski

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	Wielkopolska 2013
Wskaźnik Baretje'a-Deferta	0,34	0,87	0,91	1,07	1,01	1,20
Wskaźnik Deferta	9,15	31,79	30,61	23,36	18,36	53,48
Wskaźnik Schneidera	11,81	40,58	38,91	29,56	23,19	46,01
Wskaźnik Charvata	21,51	85,83	78,81	61,18	47,97	81,94

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uwarunkowania kulturowe

Imprezy

Społeczeństwo, mieszkające na obszarze Lokalnej Grupy Działania, kultywuje i pielęgnuje wiele zwyczajów i obrzędów, mających swoje podłoże w wyznawanej religii lub tradycji wielopokoleniowej. Do najważniejszych z nich należą:

1. Pielgrzymka do grobu Ojca Bernarda w Lubiniu, której początki sięgają XVII wieku. Reaktywacja idei pielgrzymowania do grobu nastąpiła w roku 2003. Co rocznie na mszę świętą dziękczynną do klasztoru w Lubiniu przybywa ok. 1000 mieszkańców Grodziska.
2. Grodziskie piwobranie – dyskusje panelowe na temat produkcji piwa, letnia szkoła piwowarów.
3. Grodziski Półmaraton Słowaka - impreza biegowa na dystansie 21 km, skupiająca na starcie ponad 500 osób z całej Polski i z zagranicy.
4. Kultywowane są za pośrednictwem Kół Gospodyń Wiejskich tradycje wiejskie: „Święto Pyry”, „Stół Wielkanocny”, konkurs na potrawę wigilijną oraz cykliczne imprezy pod nazwą „Z wizytą u sąsiadów”.
5. Rakoniewickie biegi uliczne w dniu 3 maja.
6. Dni Rakoniewic, festyny.
7. Obchody rocznic istnienia wsi Granowo.
8. Dożynki wiejskie – co roku, po zakończeniu żniw, w poszczególnych wsiach odbywają się dożynki – jest to moment aktywizacji społeczności lokalnej.
9. Odpusty – na terenie obszaru LGD jest dużo kościołów, w których odbywają się odpusty w święta patronów kościelnych; odpusty zbierają osoby z terenów sąsiadujących gmin, są okazją do imprez o charakterze religijnym i kulturalnym.
10. Święto Pieczarki - jest imprezą targowo - festynową o zasięgu ogólnopolskim skierowaną do producentów grzybów, firm z branży pracujących na rzecz pieczarkarstwa, wszystkich osób zawodowo związanych z pieczarką firm "okołopieczarkowych", impreza promuje polską branżę pieczarkarską.
11. Biesiada „W gościnie u Wilkowan”.
12. Powiatowy Dzień Strażaka.
13. Obchody Narodowego Święta Niepodległości.
14. Koncert Kolęd.
15. Inne – noc świętojańska, kolędnicy, podkoziołek, jarmarki wiejskie, Pożegnanie Lata.

Obiekty zabytkowe

Na omawianym obszarze znajduje się wiele obiektów o charakterze zabytkowym, wpisanych do rejestru zabytków. Wśród nich można znaleźć najczęściej budynki mieszkalne, gospodarcze, cenne parki oraz kościoły. Najważniejsze zabytki na terenie poszczególnych gmin, to:

- Gmina Grodzisk Wielkopolski – zespół folwarczny, układ urbanistyczny, Ratusz, kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi, kościół szpitalny (cmentarny) p.w. Św. Ducha, kościół ewangelicki p.w. Najświętszego Serca

Jezusowego, zespół klasztoru Bernardynów, zespół browaru, słodownia, zespół dworsko-parkowy, kościół p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła, zespół klasztoru Reformatorów,

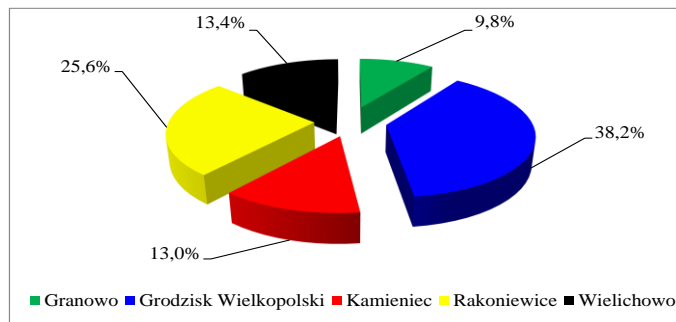
- Gmina Rakoniewice – zespół zagród w Błońsku, pozostałości zespołu folwarcznego w Elźbiecinach i Józefinie, plebania w Glinie, Gospoda w Goździnie, Zespół Kościoła Ewangelickiego i Kościół Cmentarny p.w. Św. Michała Archanioła w Jabłoncej, Kościół parafialny p.w. Św. Marcina i Stanisława Biskupa, Zespół Kościoła Ewangelickiego i Gazownia w Rakoniewicach, Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Józefa i Zespół Kościoła Ewangelickiego w Rostarzewie, Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Urszuli w Ruchocicach,
- Gmina Wielichowo –dwór, grodzisko wklęste i kościół św. Mikołaja w Prochach, grodzisko wczesnośredniowieczne w Reńsku, kościół św. Magdaleny, kościół cmentarny Narodzenia NMP, pałac i park w Wielichowie, kościół św. Jadwigi w Wilkowie Polskim, osada wczesnośredniowieczna i zespół pałacowo-folwarczny w Zielęcinie, grodzisko wczesnośredniowieczne w Zieminie,
- Gmina Granowo – zespół dworsko – folwarczny w Bielawach, Kościół p.w. św. Marcina w Granowie, zespół zabudowań przykościelnych w Granowie z końca XIX wieku, Dworzec Kolejowy z początków XX wieku, zespół dworsko – folwarczny w Granowie, zespół folwarczny ze spichlerzem i gorzelnia w Granówku, zespół pałacowy w Kotowie z połowy XIX wieku, wiatrak – koźlak w Januszewicach,
- Gmina Kamieniec – Zespół pałacowy w Cykowie, zespół dworski w Goździchowie, zespół pałacowy i folwarczny w Karczewie, zespół kościoła par. p.w. św. Andrzeja Ap. i kaplica grobowa rodziny Speichertów w Konojadzie, kościół ewangelicki p.w. Królowej Korony Polskiej w Katuszu, kościół p.w. św. Katarzyny i Niepokalanego Serca Marii w Łękach Wielkich, kościół par. p.w. św. Michała Archanioła oraz zespół pałacowy i folwarczny w Parzęczewie, zespół pałacowy i zespół folwarczny w Szczepowicach, Zespół pałacowy w Ujeździe.

Głównymi animatorami życia kulturalnego na analizowanym obszarze są: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Grodzisku Wielkopolskim, Gminna Biblioteka Publiczna w Rakoniewicach, Gminna Biblioteka Publiczna w Kamieńcu, Centrum Kultury w Wielichowie i Gminna Biblioteka Publiczna w Granowie.

3.3. Demografia

Liczba ludności na obszarze LGD na koniec 2013 roku wyniosła 50.971 osób, z tego 25.362 mężczyzn i 25.551 kobiet. 38,2% ogółu ludności stanowiła ludność Miasta i Gminy Grodzisk Wielkopolski (Wykres 3.1.).

Wykres 3.1. Ludność obszaru LGD według gmin w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność obszaru LGD rośnie powoli, w 2013 roku populacja była wyższa o 2,14% niż 5 lat wcześniej, przy czym najszybciej przyrastała liczba ludności w Kamieńcu, spadła zaś nieznacznie w Wielichowie.

Ludność z obszaru LGD starzeje się, co jest zgodne z tendencją ogólnopolską i ogólnoeuropejską. Pociuszający jest fakt, że skala tego procesu jest powolna i LGD ma wciąż bardzo dobre wskaźniki na tle innych gmin i obszarów (Tabela 3.2.). Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła w 2005 roku 25,6% ogółu populacji, w 2013 już tylko 21,8%, co i tak jest znacznie lepszym wynikiem niż średnia dla województwa (19,3). Utrzymuje się wciąż wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym, co jest dobrym sygnałem dla potencjalnych inwestorów

szukających dobrych lokalizacji dla swych przedsiębiorstw. Wskaźnik obciążenia demograficznego jednak wciąż pogarsza się – jeszcze w 2005 roku 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 19,5 osoby w wieku poprodukcyjnym, w 2013 już 21,9 osoby. Najkorzystniejszą strukturę ma Wielichowo, następnie Grodzisk Wielkopolski.

Tabela 3.2. Struktura ekonomiczna ludności obszaru LGD w 2013 roku

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym	23,2	22,9	22,6	22,2	21,8
Udział ludności w wieku produkcyjnym	64,3	64,4	64,3	64,3	64,2
Udział ludności w wieku poprodukcyjnym	12,5	12,7	13,0	13,6	14,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar LGD cechuje także dodatni przyrost naturalny, co jest także pozytywnym trendem na tle innych gmin Wielkopolski i Polski. Wskaźnik waha się dla poszczególnych lat i w 2013 roku wyniósł 3,1 urodzeń na 1000 ludności, ale bywał także na poziomach 5,0 w roku 2011 czy 4,9 w roku 2010. Najwyższe wskaźniki w tym względzie mają Rakoniewice i Wielichowo.

Negatywnym wskaźnikiem jest saldo migracji – przez ostatnie lata stale ujemne dla całego obszaru. W latach 2005-2013 z poszczególnych gmin wyjechało łącznie ponad 419 osób, przy czym część osiedliła się w Grodzisku Wielkopolskim, który jako jedyna gmina zanotował saldo dodatnie dla wskazanego czasu + 119 osób. Najwięcej osób opuszcza Wielichowo, następnie Kamieniec, Rakoniewice i Granowo. Warto spojrzeć także na wskaźniki demograficzne przez pryzmat średnich wielkości wskaźników dla województwa (Tabela 3.3.)

Tabela 3.3. Wskaźniki demograficzne dla obszaru LGD i Wielkopolski w 2013 roku

Rok 2013	Obszar LSR	Wielkopolska
Liczba ludności	50.971,00	3.467.016
Ludność w wieku przedprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	55,90	57,1
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	64,50	88,3
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	21,90	26,8
Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym	21,8	19,3
Odsetek ludności w wieku produkcyjnym	64,2	63,6
Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym	14,0	17,1
Gęstość zaludnienia (na 1 km ²)	80,0	116,0
Przyrost naturalny na 1000 ludności	3,1	1,2
w tym na wsi	4,1	2,5
Saldo migracji wewnętrznych	- 79	1.645
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	- 1,7	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza danych potwierdza wcześniejszą tezę, iż obszar LGD, to obszar relatywnie młody demograficznie na tle wskaźników dla całego województwa. Z pewnością jest to silna strona i dobra karta przetargowa w negocjacjach z potencjalnymi inwestorami.

3.4. Charakterystyka gospodarki / przedsiębiorczości

Na obszarze LGD nie ma przemysłu ciężkiego. Większość firm na terenie LGD należy do sektora małych i średnich przedsiębiorstw, czyli zatrudniających do 250 osób. Do wyjątków należy tutaj grupa Hunters, która zatrudnia w całym kraju 1000 osób oraz lider zatrudnienia w tej części Wielkopolski firma Inter Groclin Auto S.A., producent między innymi tapicerki samochodowej. Głównym centrum działalności przemysłowej jest miasto Grodzisk Wielkopolski. W ostatnich 25 latach znacznie rozwinęła się, powołana do życia w początku lat 90-tych

idea stworzenia strefy przemysłowej. Zlokalizowana wzdłuż drogi krajowej nr 32 strefa została w 2003 roku uzbrojona, następnie powstała infrastruktura drogowa. Obecnie w ramach strefy ma swoją siedzibę szereg firm, między innymi Hoop, który produkuje wody w miejsce znanej jeszcze w PRL wody grodziskiej. Region słynie z uprawy pieczarek, wokół której rozwinął się przemysł związany z ich skupem, przetwórstwem i eksportem. Rozwinęła się także dobrze hodowla ślimaków afrykańskich, wysyłanych głównie do Francji. Łącznie na obszarze LGD, w 2014 roku gospodarowało 4.734 podmioty gospodarcze (dane GUS), z których 132 funkcjonowało w sektorze publicznym, 97,2% należało do sektora prywatnego. 81,0% ogólnej liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw, to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tej ogólnej liczbie, były tylko 4 fundacje oraz 116 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Dane te warto odnieść do średnich poziomów województwa wielkopolskiego (Tabela 3.4.)

Tabela 3.4. Wskaźniki gospodarki na tle średnich województwa w 2013 roku

Rok 2013	Obszar LSR	Wielkopolska
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	4.734,0	397.855,0
Osoby fizyczne prowadzące działalność	3.836,0	299.909,0
Podmioty REGON na 10 tys. ludności	929,0	1.148,0
Osoby fizyczne prowadzące działalność na 1.000 mieszkańców	75,0	87,0
Wskaźnik przedsiębiorczości	92,9	114,7
Wskaźnik przedsiębiorczości społecznej	2,9	3,8
Podmioty na 1.000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	144,6	180,3
Podmioty nowo zarejestrowane na 10.000 ludności	82,0	103,0
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1.000 mieszkańców	2,0	3,3
Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	127,0	161,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wszystkie wskaźniki są niższe niż średnie dla województwa, co oznacza iż w sferze gospodarczej są istotne opóźnienia, które region musi nadrobić. Nieduża odległość od Poznania, od autostrady A2 oraz położenie przy drodze krajowej nr 32 to atuty, które obszar LGD powinien wykorzystywać także w sferze gospodarczej. Niska aktywność gospodarcza przekłada się negatywnie na rynek pracy i oferowane miejsca zatrudnienia. Wskaźnik przedsiębiorczości pozostaje dość niski w relacji do średniej wojewódzkiej, pomimo tego, że w ostatnich 5 latach wzrósł o około 6%. Dynamika zmian innych wskaźników nie pozwala spojrzeć optymistycznie na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD – liczba przedsiębiorstw w 2013 roku była tylko o 8,3% wyższa niż 5 lat wcześniej, co daje średni wzrost na poziomie około 2%, co nawet nie wyrównuje średniego wzrostu PKB w całej gospodarce. Podobną dynamikę zmian można zaobserwować w zakresie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Pocięającym jest fakt, że tempo wzrostu liczby stowarzyszeń jest znacznie wyższe (średnio ponad 5% rocznie), co jest efektem niskiej bazy, ale także wynikiem podnoszenia się kapitału społecznego.

Przedsiębiorczość społeczna

Do tradycyjnej przedsiębiorczości społecznej zalicza się zwykle fundacje, stowarzyszenia oraz instytucje i organizacje działające w ramach kościoła katolickiego oraz innych kościołów lub związków wyznaniowych. Podmioty gospodarki społecznej z jednej strony funkcjonują na zasadach wolnego rynku, produkując i wytwarzając towary i usługi, z drugiej zaś strony realizują określone cele i zadania społeczne, włączając w to konieczność reinwestycji zysków z działalności na cele społeczne oraz na cele związane z rozwojem społeczności lokalnych.

Tak liczony wskaźnik przedsiębiorczości społecznej dla obszaru LGD jest dużo niższy niż średnia dla województwa (Tabela 3.4.). Pocięającym jest fakt, że jeszcze 5 lat temu wskaźnik ten był o 0,5 punktu procentowego niższy, co może świadczyć o rozwoju sektora społecznego na obszarze LGD. Argumentem wspierającym tą tezę, jest także rosnąca liczba przedsiębiorstw w sekcji Opieka zdrowotna i pomoc społeczna – blisko 25% dynamiki w 4 lata wskazuje na rosnące zainteresowanie sektorem społecznym (Tabela 3.5.).

Gdy wziąć pod uwagę nowoczesną przedsiębiorczość społeczną (zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra i kluby integracji społecznej czy spółdzielnie socjalne), to również na terenie LGD sytuacja nie kształtuje się najlepiej. Poza Grodziskiem Wielkopolskim, podmioty nowoczesnej przedsiębiorczości społecznej należą do rzadkości.

Branże rozwojowe

Warto zwrócić uwagę na strukturę branżową przedsiębiorstw z obszaru LGD (Tabela 3.5.).

Tabela 3.5. Struktura branżowa (PKD 2007) przedsiębiorstw z obszaru LGD

Sekcja PKD (2007)	Opis	Liczba podmiotów 2009	Liczba podmiotów 2013	Dynamika (%)
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	290	338	16,5
B	Górnictwo i wydobywanie	2	3	50,0
C	Przetwórstwo przemysłowe	493	494	0,2
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3	5	66,7
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	15	34	126,7
F	Budownictwo	159	207	30,2
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	211	232	9,9
H	Transport i gospodarka magazynowa	325	320	-1,5
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	9	9	0
J	Informacja i komunikacja	41	59	43,9
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	70	83	18,6
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	111	127	14,4
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	205	229	11,7
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	76	118	55,3
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	64	66	3,1
P	Edukacja	130	148	13,8
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	150	187	24,7
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	57	69	21,5
S i T	Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby, etc.	248	267	7,7
RAZEM		4.370	4.734	8,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2009-2013 najbardziej wzrosła liczba przedsiębiorstw w sekcji E związanej z gospodarką wodno-ściekową, co jest wynikiem wzrostu znaczenia ochrony środowiska. Spadła liczba przedsiębiorstw tylko w transporcie i logistyce. Bardzo silna pozycja regionu jest w przetwórstwie przemysłowym, co ma w dużej mierze związek z istniejącymi na terenie LGD dużymi firmami z branży samochodowej. Zwraca uwagę relatywnie mniejszy udział firm z branży handlowej, rośnie za to rynek edukacyjny i rynek usług społecznych.

Z pewnością branżą, którą jeszcze długo będzie nadawała ton lokalnej gospodarce, jest przetwórstwo przemysłowe, ze szczególnym naciskiem na branżę samochodową. Rosnąć będzie także znaczenie przetwórstwa rolno-spożywczego, z uwagi na rosnące znaczenie przemysłu żywnościowego w regionie. Elementem wiążącym te dwie branże z pewnością będzie sektor technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), gdyż żadna branża dzisiaj nie może się obyć bez informatyki. Poprawiająca się sytuacja gospodarcza i dobrobyt mieszkańców z pewnością przyniesie także większe zainteresowanie sektorem społecznym (edukacja, ochrona zdrowia), czego początki można już obserwować na obszarze LGD.

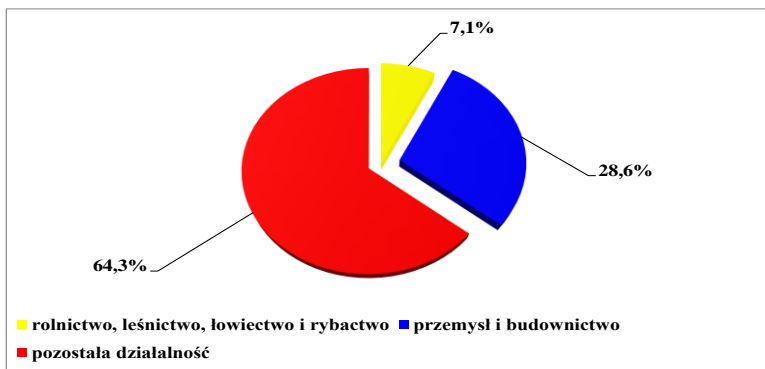
Rolnictwo

Obszar LGD ma w dużej mierze charakter rolniczy. Warunki przyrodniczo – klimatyczne sprzyjają produkcji rolnej. Dominują gleby średnio dobre i średniej jakości. Wskaźnik waloryzacji przestrzeni produkcyjnej jest dość

wysoki – wynosi 66,1 i jest wyższy od wartości wskaźnika dla Województwa (63,4). Warto zatem spojrzeć na strukturę rodzajową przedsiębiorstw (Wykres 3.2.). Firmy zajmujące się przetwórstwem rolnictwa stanowią tylko 7,1%. To dużo na tle województwa wielkopolskiego (średnia 3,5%), ale jednak niewystarczająco dużo jeżeli uwzględnimy potrzeby sektora rolniczego na tym obszarze.

Na obszarze LGD w 2010 roku (Dane Spisu Rolnego GUS) było 3.593, z czego małe gospodarstwa (do 5 ha) stanowiły aż 29,2%. Z kolei dużych gospodarstw powyżej 15 ha było tylko 17,0%. Gospodarstwa dysponowały arealem 36.396 ha, z czego 92,5% stanowiły użytki rolne. $\frac{3}{4}$ areалу obsiane było zbożem, głównie pszenżytem ozimym, żytem i pszenica ozimą. 2.322 gospodarstwa otrzymywały pogłowie zwierząt gospodarskich, głównie trzody chlewnej, bydła i drobiu.

Wykres 3.2. Struktura rodzajowa firm w 2013 roku

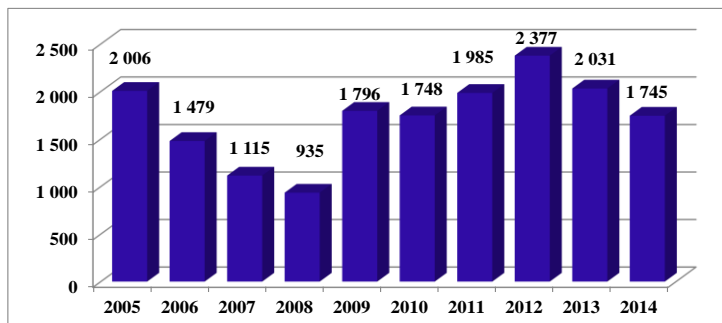

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.5. Opis rynku pracy

Stopa bezrobocia rejestrowanego na obszarze LGD na koniec 2013 roku, to 9,0%, podobnie jak w roku 2009, rok po wybuchu kryzysu światowego. Łącznie zarejestrowanych osób bez pracy było 2.031, w tym 1.031 mężczyzn oraz 1.000 kobiet, chociaż w roku 2008, liczba bezrobotnych była poniżej 1.000 osób (Wykres 3.3.).

Wykres 3.3. Liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD w latach 2005-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców poprawia się z roku na rok i w 2013 roku osiągnęła poziom dla całego obszaru LGD 183,6, przy czym najlepsze wyniki osiągnął Grodzisk Wielkopolski, najsłabsze Kamieniec. Pamiętać jednak należy, że w przypadku tego wskaźnika istotny jest wiejski bądź miejski charakter gminy. Zestawienie najważniejszych wskaźników związanych z bezrobociem zawarto w Tabeli 3.6.

Tabela 3.6. Wskaźniki bezrobocia z obszaru LGD

Wyszczególnienie	Koniec 2009	%	Koniec 2013	%
	1.796	100	2.031	100
Kobiety	908	50,6	1.000	49,2
Osoby z prawem do zasiłku	461	25,7	325	16,0
Zamieszkali na wsi	1.154	64,2	1.359	66,9
Osoby do 25 roku życia	598	33,3	541	26,6
Długotrwale bezrobotni	245	13,6	702	34,6
Osoby powyżej 55 roku życia	124	6,9	248	12,2
Osoby bez stażu pracy	263	14,6	310	15,3
Osoby bez wykształcenia średniego	1.222	68,0	1.330	65,5
Niepełnosprawni	-	-	132	6,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejna Tabela przedstawia strukturę wieku osób bezrobotnych (Tabela 3.7.).

Tabela 3.7. Struktura wieku osób bezrobotnych na obszarze LGD w 2013 roku

Wyszczególnienie	Liczba osób	Udział procentowy
18-24 lat	541	26,6
25-34 lat	529	26,0
35-44 lat	334	16,4
45-54 lat	379	18,7
Powyżej 55 lat	248	12,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z analiz, największy problem ze znalezieniem pracy mają osoby młode, jak również osoby starsze. Bezrobocie dla osób powyżej 45 lat, to blisko 31%. Największe problemy ze znalezieniem pracy mają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – na obszarze LGD stanowią one 42,6% wszystkich bezrobotnych (Tabela 3.8). To dość dziwne, gdyż takie właśnie osoby na terenie, gdzie większość firm stanowi sektor produkcyjny nie powinny mieć problemów ze znalezieniem pracy. Powodem może być fakt niedostosowania umiejętności do oczekiwań rynku pracy. Teoretycznie najmniej problemów mają osoby z wykształceniem wyższym, które w 2013 roku stanowiły 5,5% ogółu bezrobotnych.

Tabela 3.8. Struktura wykształcenia osób bezrobotnych na obszarze LGD w 2013 roku

Wyszczególnienie	Liczba osób	Udział procentowy
Wyższe	111	5,4
Policealne, średnie zawodowe	392	19,3
Średnie ogólnokształcące	198	9,7
Zasadnicze zawodowe	866	42,6
Gimnazjalne i poniżej	464	22,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wciąż dużym wyzwaniem jest długotrwały charakter bezrobocia. Powyżej 2 miesięcy bez pracy pozostawało w 2013 roku 34,5% ogółu bezrobotnych, a więc co trzeci (Tabela 3.9).

Tabela 3.9. Struktura czasu pozostawania bez pracy osób na obszarze LGD w 2013 roku

Wyszczególnienie	Liczba osób	Udział procentowy
3 miesiące i mniej	560	27,6
3-6 miesięcy	382	18,8
6-12 miesięcy	387	19,0
12-24 miesięcy	340	16,7

Powyżej 24 miesięcy	362	17,8
---------------------	-----	------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto także odnieść wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD do analogicznych wskaźników notowanych dla całego województwa (Tabela 3.10.).

Tabela 3.10. Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD i Wielkopolski w 2013 roku

Wyszczególnienie	Obszar LGD	Wielkopolska
Liczba bezrobotnych	2.031	144.832
Odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym	5,5	11,6
Odsetek bezrobotnych kobiet	49,24	55,09
Odsetek bezrobotnych powyżej 1 roku	34,6	32,92
Stopa bezrobocia rejestrowanego	9,0	9,6
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	6,2	6,6
w tym kobiet	6,5	7,6
w tym mężczyzn	5,9	5,6
Bezrobotni poniżej 24 roku życia bez pracy powyżej 6 miesięcy	10,7	7,7
Odsetek bezrobotnych poniżej 24 roku życia	26,6	20,8
Odsetek bezrobotnych w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy powyżej 1 roku	5,8	5,2
Odsetek bezrobotnych powyżej 55 roku życia	12,2	12,7
Bezrobotni niepełnosprawni	6,5	6,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Co prawda **udział bezrobotnych w liczbie ludności ogółem w wieku produkcyjnym** na obszarze LGD jest niższy niż średnia dla województwa, ale w przypadku mężczyzn wskaźnik jest wyższy. Ponadto wyższy na obszarze LGD jest udział osób niepełnosprawnych bez pracy, bezrobotnych długotrwale, osób starszych (powyżej 50 roku życia) a w szczególności znacznie gorsze wskaźniki są dla osób młodych – poniżej 245 roku życia. To wskazuje, gdzie zlokalizowane są grupy defaworyzowane na obszarze LGD i w kierunku których grup trzeba poświęcić największą uwagę.

W przypadku analizy zatrudnienia warto zwrócić uwagę przede wszystkim na strukturę branżową zatrudnionych. Najwięcej osób na obszarze LGD zatrudnionych jest w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa – w 2013 roku było to 37,9 ogółu zatrudnionych. Wskaźnik ten fluktuuje nieco, ale utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie od kilku lat. Następnie, około 34% pracowało w przemyśle i budownictwie – także w tym przypadku widać względną stabilizację. Względnie stałe zatrudnienie utrzymuje się także w pozostałych usługach – 14,7% w 2013 roku. Większe wahania są w przypadku zatrudnienia w handlu, naprawach pojazdów, transporcie i gospodarce magazynowej – tutaj w 2013 roku zanotowano poziom 11,3%, ale w 2007 roku było to blisko 20%. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa pełni marginalną rolę dając zatrudnienie dla około 2% społeczeństwa.

3.6. Sektor społeczny i problemy społeczne

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie LGD realizowane są przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grodzisku Wielkopolskim powołane do życia w wyniku reformy samorządowej wdrożonej z dniem 1 stycznia 1999 roku oraz 5 ośrodków pomocy społecznej, w tym 3 miejsko - gminne (Grodzisk Wielkopolski, Rakoniewice, Wielichowo) oraz 2 gminne (Granowo, Kamieniec). Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin, dlatego w każdej Gminie działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Pomoc osobom uzależnionym, współuzależnionym i ich rodzinom na obszarze LGD świadczą miejskie i gminne punkty konsultacyjne.

Powody ubiegania się o pomoc społeczną są różne (Tabela 3.11.). Jak widać z zestawienia najczęstszą przyczyną ubiegania się o pomoc było ubóstwo, ale dużo osób oczekiwało pomocy również z powodu bezrobocia, długotrwałej choroby, niepełnosprawności oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Inne zauważone problemy, to:

- brak ofert pracy dla osób niepełnosprawnych,
- niewykorzystane możliwości rozwojowe uczniów uwarunkowane zaniedbaniem środowiskowym,
- niewystarczająca liczba specjalistycznych ośrodków udzielających pomocy społecznej,
- brak noclegowni i jadłodajni dla najuboższych,
- niewystarczające środki dla rodzin wielodzietnych.

Tabela 3.11. Powody ubiegania się o pomoc społeczną na obszarze LGD w 2013 i 2014 roku

Wyszczególnienie	2013		2014	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	782	1.592	573	1.682
Sieroctwo	5	17	3	8
Bezdomność	44	64	44	66
Potrzeba ochrony macierzyństwa	503	1.568	320	1.508
w tym wielodzietność	234	1.004	153	867
Bezrobocie	675	1.458	476	1.483
Niepełnosprawność	518	1.119	473	1.175
Długotrwała choroba	554	1.084	453	1.090
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem	229	718	193	676
w tym rodziny niepełne	226	458	155	467
Rodziny wielodzietne	181	204	57	320
Przemoc w rodzinie	15	57	10	41
Alkoholizm	75	164	70	159
Narkomania	0	0	15	5
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	26	31	24	32
Brak umiejętności w przystosowaniu się do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0	0	0	0
Zdarzenia losowe	23	27	8	33
Sytuacje kryzysowe	2	6	3	6
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	3	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rozkład świadczeń pomiędzy gminami zaprezentowano w Tabeli 3.12.

Tabela 3.12. Podmioty objęte pomocą społeczną w gminach LGD w 2013 i 2014 roku

Wyszczególnienie	2013		2014	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Granowo	186	560	170	486
Kamieniec	174	559	175	540
Grodzisk Wielkopolski	416	1.126	397	1.082
Rakoniewice	261	837	260	851
Wielichowo	232	743	206	638

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OPS Powiatu Grodziskiego

Odnosząc podane wyżej wskaźniki do liczby ludności, najczęściej z pomocy społecznej korzystają mieszkańcy Granowa, potem Kamieńca, Rakoniewic, Grodziska Wielkopolskiego oraz Wielichowa.

Patrząc na pomoc społeczną można jeszcze odnieść się do dwóch podstawowych wskaźników, porównując je ze średnimi poziomami dla kraju (Tabela 3.13.)

Tabela 3.13. Korzystający z pomocy społecznej na obszarze LGD i w Polsce w 2013 roku

Wyszczególnienie	LGD	Polska
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie korzystająca z pomocy społecznej	3,04	2,62
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie poniżej kryterium dochodowego korzystająca z pomocy społecznej	3,01	2,68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z zestawienia wynika, że obszar LGD charakteryzuje się średnio wyższymi wskaźnikami, co oznacza gorszą sytuację dochodową w tej części regionu i konieczność podjęcia działań zaradczych.

Organizacje pozarządowe na obszarze LGD i rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Na omawianym obszarze ludność aktywnie działa w organizacjach pozarządowych. U podłoża programu współpracy z organizacjami pozarządowymi leży przekonanie władz gminnych o korzyściach z niej płynących, potwierdzonych wieloletnim doświadczeniem w realizacji różnych form tej współpracy. Działalność organizacji pozarządowych jest istotną cechą społeczeństwa demokratycznego, zaś skupieni w nich mieszkańcy to najaktywniejsi i najwrażliwsi na sprawy społeczne obywatele lokalnej społeczności. Ludzie ci są inicjatorami i realizatorami wielu przedsięwzięć, które wspomagają i uzupełniają gminy w realizacji ich zadań. Jak już wcześniej wspomniano, aktywność społeczna mieszkańców LGD jest na niezadowalającym poziomie. W 2013 roku zarejestrowanych było tylko 30 stowarzyszeń i 4 fundacje, co stanowi wskaźnik dużo niższy niż średnia dla województwa. Chociaż mieszkańcy oceniają swoją aktywność jako wysoką (oceny podczas konsultacji społecznych), to obiektywnie trzeba stwierdzić, że aktywność w tym zakresie wymaga znacznej poprawy. Liczba organizacji pozarządowych na obszarze LGD wskazuje raczej na niski stopień integracji społecznej i niski stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Najważniejsze organizacje pozarządowe na terenie LGD, to: Dom Samotnej Matki BETLEJEMKA, Gminne Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych, Grodziskie Stowarzyszenie „Amazonki”, Grodziskie Stowarzyszenie „Amazonki”, Grodziskie Stowarzyszenie na Rzecz Współpracy z Zagranicą, Grodziskie Stowarzyszenie Sportowe, Grodziskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości, Klub Oficerów Rezerwy Ligi Obrony Kraju, Koło Emerytów Związku Nauczycielstwa Polskiego, Ludowy Klub Piłkarski „Inter Zdrój”, Motocyklowe Stowarzyszenie Pomocy Polakom za Granicą „WSCHÓD – ZACHÓD”, Parafialny Zespół Caritas przy parafii św. Faustyny, Parafialny Zespół Caritas przy parafii św. Faustyny, Parafialny Zespół Caritas przy parafii św. Marcina i Stanisława Biskupa, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Powiatowy Związek OSP RP, Stowarzyszenie „Dom Pomocna Dłoń”, Stowarzyszenie „Złota Jesień”, Stowarzyszenie Abstynenckie „Nowe Życie”, Stowarzyszenie Grodziska Kolej Drezynowa, Stowarzyszenie Grodziski Klub Biegacza, STOWARZYSZENIE Harcerzy z Tamtych Lat, Stowarzyszenie Kobiet Gminy Kamieniec, Stowarzyszenie

Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę, Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „SERCE”, Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych oraz Rozwoju Ziemi Granowskiej, Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader, STOWARZYSZENIE Miłośników Wsi Wielkopolskiej, Uczniowski Klub Sportowy DYSKOBOLIA, Zarząd Gminnego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Granowo, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Grodzisk Wielkopolski, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Kamieniec, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Rakoniewice, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Wielichowo.

3.7. Grupy defaworyzowane i ich problemy

Zarówno analiza statystyczna, jak i badania społeczne wykazały, że na terenie LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej mamy do czynienia, co najmniej z trzema grupami defaworyzowanymi:

- a) młodzież – osoby do 25 roku życia, które dopiero wchodzi na rynek pracy – bezrobocie w tej grupie wiekowej przewyższa 26%, co oznacza, że co czwarta młoda osoba nie ma pracy. Osoby takie często nie zdobywają właściwego wykształcenia, gdyż zdobycie odpowiednich kwalifikacji wiąże się z wyjazdem do większego miasta (najczęściej Poznania, w którym koszty utrzymania są zbyt wysokie, w relacji do potrzeb. Jednocześnie oferta szkoleniowa na miejscu jest zbyt skromna, aby dostosować kwalifikacje młodego człowieka do oczekiwań rynku. Stąd częste wyjazdy za granicę w kierunku poszukiwania pracy,
- b) osoby starsze (po 50 roku życia) – osoby takie często tracą pracę, gdyż pracodawcy unikają zatrudniania osób, które wchodzi w wiek ochronny. Również w tym przypadku, kwalifikacje często są niedopasowane do nowoczesnego rynku pracy, a skłonność do zmiany kwalifikacji nie jest tak wysoka, jak w niższych grupach wiekowych; Przedstawiciele tych grup częściej narażeni są częściej na długotrwały okresu przestoju w pracy spowodowanego chorobą, przez co też częściej sięgają po pomoc społeczną,
- c) niepełnosprawni – problem tej grupy oczywiście zależy od stopnia niepełnosprawności, ale generalnie na terenie obszaru LGD brakuje ofert pracy dla osób niepełnoprawnych. Korzystają one dlatego częściej z pomocy społecznej. Niepełność ruchowa jest także często problemem i przeszkodą w zdobyciu odpowiednich kwalifikacji, gdy trzeba dojechać do innego miasta aby wziąć udział w szkoleniu albo zdobywaniu odpowiednich certyfikatów.

Do pewnego stopnia można mówić także o defaworyzowaniu kobiet, ale w kontekście powrotu do aktywności zawodowej po urlopie wychowawczym. Statystyki nie wykazały istnienia problemu, ale był on często podnoszony w trakcie konsultacji społecznych. W stosunku do każdej z tych grup zastosowano preferencyjne podejście w zakresie kryteriów wyboru operacji (zarówno premiowane są operacje składane przez osoby reprezentujące poszczególne grupy, ale także w sytuacji w której operacje uzyskały jednakową liczbę punktów, na wyższym miejscu listy operacji umieszcza się wniosek złożony przez przedstawiciela grupy defaworyzowanej), w sposób szczególny uwzględnione zostały w planie komunikacji (poprzez wskazanie działań skierowanych bezpośrednio do nich) oraz wskaźnikach produktu dla Przedsięwzięcia Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej, gdzie 20% ogółu uczestników przeprowadzonych szkoleń mają stanowić przedstawiciele grup defaworyzowanych.

Obszary interwencji

Analizując problemy grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, można zasugerować następujące obszary interwencji dedykowane tym grupom:

1. Poprawa sytuacji na rynku pracy oraz potencjału lokalnej gospodarki
2. Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych
3. Podniesienie stopnia integracji społecznej
4. Zwiększenie dobrobytu oraz poprawa komfortu życia

3.8. Spójność wewnętrzna obszaru LSR

Analiza wykazała, że cały obszar LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER jest spójny pod względem funkcjonalno-przestrzennym. Spójność ta wyraża się przede wszystkim w następujących aspektach:

1. Cały obszar jest atrakcyjny krajobrazowo i przyrodniczo.
2. Położenie geograficzne oraz rzeźba terenu są charakterystyczne dla całego obszaru; wszystkie gminy leżą w zasięgu najmłodszego zlodowacenia tzw. bałtyckiego; przez obszar biegnie pas nizin nadodrzańskich. Warunki klimatyczne są zbliżone dla całego obszaru.
3. Na terenie LGD zlokalizowano zasoby gazu ziemnego, brak jest przemysłu ciężkiego.

4. Gospodarka na obszarze prowadzona jest zgodnie z wymogami ochrony środowiska: brak uciążliwych zakładów przemysłowych, nie występuje zanieczyszczenie gleb i wody.
5. W strukturze użytkowania terenu dominują użytki rolne, stanowiące ponad 2/3 ogółu powierzchni; duży udział stanowią użytki leśne i zadrzewione, stanowiące ponad 24% ogółu powierzchni.
6. Na całym obszarze dominuje rolnictwo. W strukturze użytków rolnych zdecydowanej większości obszaru dominują grunty orne, które stanowią ponad 3/4 arealu.
7. Sieć osadnicza na przeważającej części obszaru jest stosunkowo zwarta, co umożliwia budowanie infrastruktury technicznej.
8. Cały obszar jest dobrze dostępny komunikacyjnie, modernizacji wymaga sieć dróg lokalnych.
9. Na całym obszarze dominują gleby słabe, nie predestynujące obszaru do intensywnej produkcji rolniczej; jednocześnie w strukturze funkcjonalnej całego obszaru (poza terenami miejskim) dominuje rolnictwo jako podstawowa działalność.
10. Na całym obszarze brak jest udokumentowanych większych złóż surowców mineralnych, poza punktowymi złożami gazu ziemnego i kruszyw naturalnych.
11. Na całym obszarze są kultywowane podobne tradycje i obrzędy, mieszkańcy poszczególnych gmin biorą udział we wspólnych wydarzeniach o znaczeniu kulturalnym.
12. Obszar LGD charakteryzuje się zdrową strukturą demograficzną o większej liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym i mniejszej liczbie osób w wieku poprodukcyjnym niż średnia krajowa i średnia dla województwa.
13. Cały obszar charakteryzuje się wysokim dodatnim wskaźnikiem przyrostu naturalnego.
14. Prawie cały obszar charakteryzuje się ujemnym saldem migracji.
15. Stopa bezrobocia na całym obszarze jest niższa niż średnia dla województwa i średnia dla kraju, ale istnieją grupy wykluczone (defaworyzowane) na rynku pracy, takie jak osoby młode, niepełnosprawne, czy osoby po 50 roku życia.
16. W strukturze gospodarczej dominują funkcje rolnicze; wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON dominują podmioty branży produkcyjnej, wskaźnik łącznej liczby podmiotów rejestru REGON w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców jest niższy niż średnia dla województwa
17. Mieszkańcy zrzeszeni w organizacjach pozarządowych wykazują się aktywnością i zaangażowaniem społecznym.

3.9. Specyfika obszaru

Obszar opisywanej LGD wyróżnia się na tle innych obszarów. Specyficzne jego cechy są następujące:

1. Obszar LGD posiada bogactwo historyczno-kulturowe i wyposażony jest w cenne zasoby przyrodnicze.
2. Obszar LGD jest atrakcyjny krajobrazowo, co stanowi podstawę do rozwijania turystyki i rekreacji.
3. Infrastruktura rekreacyjna i turystyczna jest mało rozwinięta i wymaga doinwestowania.
4. Na terenie LGD brak jest przemysłu ciężkiego, co sprawia że środowisko jest czyste.
5. Stopa bezrobocia na całym obszarze jest niższa niż średnia dla województwa, ale jest szereg grup defaworyzowanych.
6. Aktywność społeczna mieszkańców jest niska w relacji do średnich poziomów województwa.

Budując strategię danego obszaru, można albo dążyć do zminimalizowania bądź całkowitego usunięcia słabych stron albo też bazować na jego silnych stronach, dążąc do ich jak najlepszego wykorzystania. Silnymi stronami są często cechy specyficzne, wyróżniające obszar na tle innych, z nim sąsiadujących. Wynikiem konsultacji społecznych była decyzja, że w pierwszej kolejności LGD będzie starać się wykorzystać specyfikę swojego terenu. Znalazło to wyraz, w sformułowanych w Rozdziale V, celach ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięciach. Na obszarze LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER miały miejsce różne ważne dla historii Polski wydarzenia. Dlatego istnieją przesłanki, aby to posiadane dziedzictwo kulturowe wykorzystać z jednej strony do osiągnięcia celów materialnych w postaci rozwoju gospodarczego, z drugiej strony do osiągnięcia celów społecznych w postaci podniesienia poziomu wiedzy społeczeństwa, zwiększenia wrażliwości społecznej w tym kulturalnej, rozwoju patriotyzmu, itp.

Diagnoza obszaru stała się podstawą do sporządzenia analizy SWOT, a w dalszej części do sformułowania celów i przedsięwzięć. Zarówno zdiagnozowane główne problemy, zasoby lokalne i dziedzictwo całego obszaru, wskazane preferowane branże czy określone grupy defaworyzowane musiały znaleźć odzwierciedlenie w konstrukcji celów i przedsięwzięć, co dokładnie zostało odnotowane w opisach tychże celów i przedsięwzięć w rozdziale V LSR.

4. ANALIZA SWOT

4.1. Wyniki analizy SWOT

W celu zanalizowania sytuacji oraz otoczenia gmin Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej LEADER, poproszono o wyrażenie własnej opinii przedstawicieli tych gmin podczas przeprowadzonych warsztatów. Wyniki uzyskano po podsumowaniu wszystkich odpowiedzi respondentów dzięki zastosowaniu jednolitego kwestionariusza w czasie warsztatów. Uwzględniono także wyniki analizy danych statystycznych, pozyskanych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, które wraz z innymi danymi pozyskanymi z gmin obszaru LGD uwzględniono w diagnozie w rozdziale III. Analiza była także przedmiotem konsultacji eksperckich (metoda delficka) oraz konsultacji z mieszkańcami przez internet. Podsumowanie zawierają Tabele 4.1. oraz 4.2.

Tabela 4.1. Silne i słabe strony obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER"

Silne strony (S)	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony (W)	Odniesienie do diagnozy
Korzystne położenie	3.2.	Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna	3.2.
Walory krajobrazowe	3.2.	Mała liczba obiektów noclegowych i restauracyjnych	3.2.
Obszary NATURA 2000	3.2.	Niedostatki infrastruktury sportowej	3.2.
Zabytki o znaczeniu lokalnym	3.2.	Niedostatki infrastruktury technicznej	2.3.
Interesujący szlak kolejowy	3.2.	Niskie zaangażowanie społeczne, w tym ograniczona liczba organizacji pozarządowych	3.6.
Brak przemysłu ciężkiego	3.4.	Niedostosowane kwalifikacje zawodowe części mieszkańców, w tym wykluczenie cyfrowe	3.6.
Owocna współpraca wszystkich gmin LGD	2.3.	Wysokie bezrobocie wśród osób młodych oraz 50+	3.5.
Dobre połączenia komunikacyjne w ramach LGD	3.2.	Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców	3.4.
Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców	2.3., 3.6.	Niska dynamika lokalnej gospodarki	3.4.
Tereny pod budownictwo mieszkaniowe	2.3.	Niedostateczna promocja regionu	2.3.
		Bardzo mała liczba połączeń komunikacji zbiorowej	3.2.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników spotkań i warsztatów strategicznych oraz danych GUS

Podczas konsultacji społecznych, za najważniejsze silne strony uznano w kolejności:

- a) Owocna współpraca wszystkich gmin LGD,
- b) Interesujący szlak kolejowy,
- c) Korzystne położenie,
- d) Walory krajobrazowe,
- e) Brak przemysłu ciężkiego.

Z kolei za najbardziej istotne słabości obszaru LGD, uznano:

- a) Niedostosowane kwalifikacje zawodowe części mieszkańców,
- b) Wysokie bezrobocie wśród osób młodych oraz 50+,
- c) Niskie zaangażowanie społeczne, w tym ograniczona liczba organizacji pozarządowych,
- d) Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców,
- e) Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i rekreacyjna.

Tabela 4.2. Szanse i zagrożenia dla obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER

Szansy (O)	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia (T)	Odniesienie do diagnozy
Bliskość Poznania	3.2.; 2.3.	Niestabilny system prawny	3.3.
Dostępność środków zewnętrznych (w tym Leader)	2.3.	Migracja młodych ludzi i starzenie się społeczeństwa	2.3.
Bogacenie się społeczeństwa polskiego oraz rosnące zainteresowanie krajem i regionem	2.3.	Pogorszenie się sytuacji gospodarczej w kraju i w UE (kolejny kryzys)	3.3.
Rozwój gospodarczy regionu	3.4.; 2.3.	Wzrost bezrobocia	3.5.
Możliwości współpracy z innymi gminami	2.3.	Wykluczenie społeczne	3.6.
Rozwój i upowszechnienie nowoczesnych technologii produkcyjnych	2.3.	Koniec napływu środków UE	2.3.
Rosnący trend w zakresie zdrowego i aktywnego stylu życia	2.3.	Konkurencja o inwestorów ze strony Poznania i okolic	2.3.
Rosnący popyt na produkty regionalne i lokalne, oczekiwania konsumentów w kierunku zdrowej żywności	2.3.		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników spotkań i warsztatów strategicznych oraz danych GUS

Wśród szans, za najważniejsze uznano:

- Dostępność środków zewnętrznych,
- Rosnący popyt na produkty regionalne i lokalne, oczekiwania konsumentów w kierunku zdrowej żywności,
- Bogacenie się społeczeństwa polskiego oraz rosnące zainteresowanie krajem i regionem,
- Możliwości współpracy z innymi gminami,
- Rozwój i upowszechnienie nowoczesnych technologii produkcyjnych.

Najbardziej istotne zagrożenia w opinii interesariuszy obszaru LGD, to:

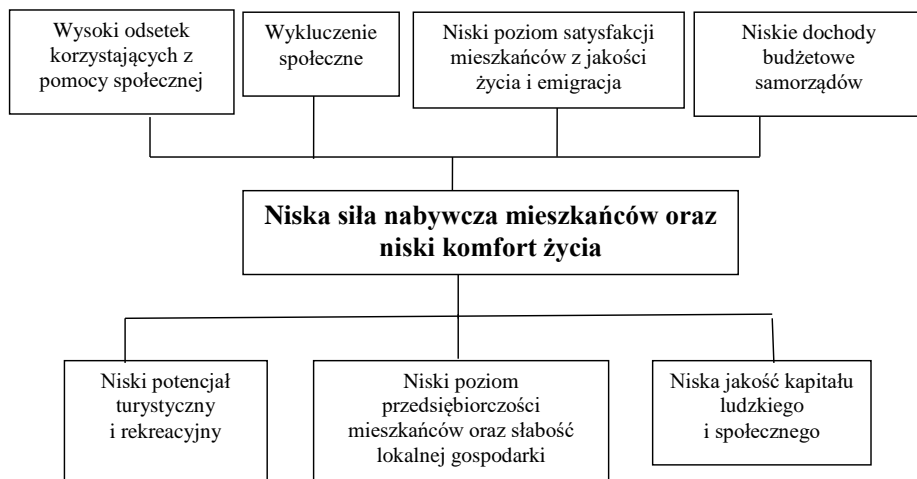
- Migracja młodych ludzi i starzenie się społeczeństwa,
- Koniec napływu środków UE,
- Konkurencja o inwestorów ze strony Poznania i okolic,
- Wzrost bezrobocia,
- Pogorszenie się sytuacji gospodarczej w kraju i w UE (kolejny kryzys).

4.2. Drzewa problemów

Dla wymienionych wcześniej słabości, można skonstruować drzewo problemów, będące graficzną formą prezentacji związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy problemami, ich przyczynami i skutkami. W środku drzewa jest główny problem, poniżej jego przyczyny, a na górze potencjalne skutki. Analizę wykonuje się w taki sposób, iż każde zauważone zjawisko rozpatruje się w kategoriach związków przyczynowo-skutkowych a następnie w zależności od charakteru przesuwa się w dół drzewa (przyczyna), bądź w górę (skutek). Na Rysunku 4.1. przedstawiono drzewo głównego problemu.

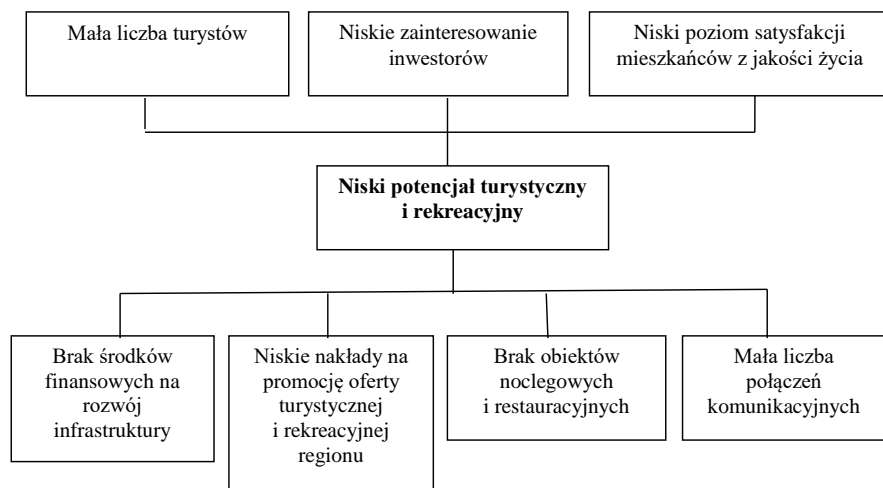
Z diagnozy oraz badań społecznych wynika, że najważniejszym problemem obszaru LGD jest niski poziom dochodów społeczeństwa, co negatywnie na dostęp do dóbr materialnych. Ponadto niskie wyposażenie infrastrukturalne obniża komfort życia na terenie LGD. Dlatego między innymi saldo migracji pokazuje emigrację mieszkańców poza region (1,6 na 1000 osób), dlatego na obszarze LGD większa liczba przeciętnie osób w rodzinie korzysta z pomocy społecznej niż w kraju (3,04 vs 2,62), dlatego też więcej osób młodych (do 24 roku życia) pozostaje bez pracy (10,7 vs 7,7 w Wielkopolsce), dlatego też jest więcej osób niepełnosprawnych bez pracy (6,5 vs 6,3). Przyczyn tego zjawiska jest wiele, ale analiza słabości obszaru LGD (SWOT) wykazała, że najważniejsze, to:

- Niski potencjał turystyczny i rekreacyjny,
- Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz słabość lokalnej gospodarki,
- Niska jakość kapitału ludzkiego i społecznego.

Rysunek 4.1. Drzewo głównego problemu obszaru LGD

Źródło: Opracowanie własne

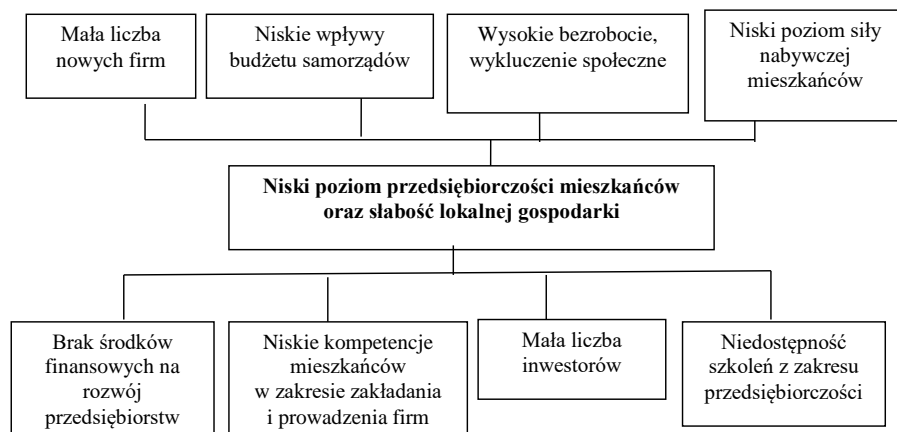
Na dalszych rysunkach (4.2; 4.3.; 4.4.) przedstawiono rozwinięcie problemów szczegółowych, posługując się tą samą logiką budowania drzewa (przyczyna problem skutek).

Rysunek 4.2. Drzewo problemu szczegółowego „Niski potencjał turystyczny i rekreacyjny”

Źródło: Opracowanie własne

Poziom infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej jest ważny nie tylko z uwagi na rozwój gospodarczy regionu, ale także z uwagi na poziom zadowolenia mieszkańców z faktu zamieszkiwania na danym regionie. Ma to także swoje przełożenie na portfele mieszkańców i ich siłę nabywczą.

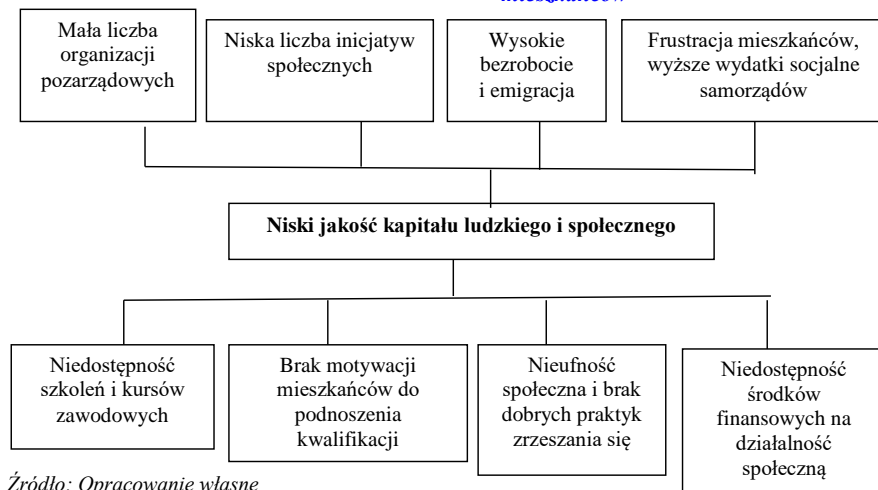
Rysunek 4.3. Drzewo problemu „Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz słabość lokalnej gospodarki”

Źródło: Opracowanie własne

Kolejne drzewo problemów związane jest z kondycją lokalnej gospodarki i poziomem przedsiębiorczości mieszkańców. Jak pokazują wyniki badań, Polacy są narodem przedsiębiorczym, ale w sytuacji gdy istnieją powszechne opinie o trudności w zakładaniu i prowadzeniu firm, niewiele osób decyduje się na to. Stąd konieczne jest dostarczenie wiedzy na temat procesu zakładania firm i ich dalszego funkcjonowania.

Rysunek 4.4. Drzewo problemu „Niski poziom kapitału społecznego i kompetencji zawodowych mieszkańców”

Źródło: Opracowanie własne

Jednym z kluczowych problemów związanych z poziomem kapitału społecznego jest niski stopień zaufania społeczeństwa. Społeczeństwo, które sobie nie ufa, nie ma potrzeby zrzeszania się i wspólnego rozwiązywania problemów społecznych. Poważną przeszkodą są także środki finansowe. Chociaż samorządy przeznaczają coraz większe środki na wsparcie organizacji pozarządowych, to potrzeby są znacznie większe. Wysokie koszty szkoleń poza miejscem zamieszkania z kolei ograniczają możliwość podnoszenia kwalifikacji dla znacznej części społeczeństwa.

4.3. Wnioski z analizy SWOT i diagnozy obszaru

Podsumowując kwestie podnoszone w analizie SWOT, można dojść do szeregu konkluzji i wniosków:

1. Obszar Lokalnej Grupy Działania jest spójny przestrzennie, gospodarczo i społecznie. To znacznie ułatwia podejmowanie wspólnych przedsięwzięć i wykorzystywania wspólnych zasobów. Dotychczasowa współpraca w obrębie LGD daje podstawę do przewidywania szeregu owocnych inicjatyw w nowej perspektywie finansowej UE.
2. Do rozwoju turystyki mogą znacznie przyczynić się bogate walory krajobrazowe i zasoby przyrodnicze obszaru, w szczególności atrakcyjne jeziora, lasy i obszary chronionego krajobrazu wraz z obszarem NATURA 2000, a także istniejące łowiska na stawach rybnych. Dla osiągnięcia sukcesów w tym zakresie będzie jednak konieczne podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru.
3. Do zwiększenia atrakcyjności turystycznej obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER przyczyniają się bogate dziedzictwo historyczne oraz kulturowe (grodziska średniowieczne, kurhany zwane wielkopolskimi piramidami), lokalne zabytki, m.in. muzea, a także i kościoły drewniane, pałace i dworki (szlak kościołów drewnianych, Powiatowy Szlak Turystyczny im. Michała Drzymały, szlak pałaców i dworków). Obszar posiada silnie rozwiniętą i zachowaną infrastrukturę obiektów sakralnych, co może przełożyć się na rozwój ruchu pielgrzymkowego.
4. Niepowtarzalną atrakcją turystyczną, mogącą przyciągnąć turystów, jest istniejący ciekawy szlak kolejowy (stacje Granowo – Rakoniewice- Wolsztyn, drezyny Grodzisk - Kościan).
5. LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER posiada dobrą sieć drogową pomiędzy gminami do niego należącymi. Jednocześnie zlokalizowana jest w południowo- zachodniej części Wielkopolski, dość blisko autostrady A2, co oznacza dobre położenie komunikacyjne oraz szanse na dynamiczny rozwój gospodarczy, w szczególności rozwoju turystyki. Bliskość Poznania tworzy szanse rozwoju, o ile stworzone zostaną możliwości jej wykorzystania.
6. Ważnym czynnikiem rozwoju jest także zaangażowanie wszystkich gmin obszaru LGD, współpraca z zagranicą oparta na zasadach partnerstwa gmin oraz bogactwo intelektualne mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD.
7. Na terenie LGD brak jest przemysłu ciężkiego, przez co środowisko obszaru jest czyste, sprzyjające rekreacji i rozwojowi turystyki kwalifikowanej.
8. Mieszkańcy liczą, iż realizacja LSR pozwoli ograniczyć słabości obszaru. Jedną z większych słabości obszaru jest słabo rozwinięta infrastruktura obszaru (komunikacja – także połączenie ze stolicą Wielkopolski, jakość dróg, kanalizacja, ścieżki rowerowe i nieuregulowane szlaki turystyczne, brak skoordynowanego systemu informacji turystycznej). Niedostatki te powinny być sukcesywnie usuwane w ramach komplementarnych działań podejmowanych na terenie LGD.
9. Odczuwalną słabością obszaru dla turystów jest brak spektakularnego bogactwa krajobrazu (typu góry, morze, jeziora), kulturowego w rozumieniu np. zamków oraz kulinarnego o znaczeniu ponadregionalnym. Niedostatki dotyczą także niezagospodarowanych jezior i przylegających terenów oraz małej liczby hosteli, hoteli, moteli, pensjonatów i zajazdów.
10. Rozwój gospodarki lokalnej ewidentnie nie spotyka się z satysfakcją mieszkańców. Bezrobocie, w szczególności wśród młodzieży, chociaż niższe niż jeszcze kilka lat temu, to jednak zbyt wysokie, aby je akceptować. Konieczne zatem jest podjęcie działań prowadzących do zwiększenia zatrudnienia, w szczególności w młodszych rocznikach, co zapobiegnie ucieczce młodych do większych miast i za granicę.
11. Współczesna gospodarka jest niezwykle dynamiczna. Kwalifikacje mieszkańców nie przystają do jej obecnych wymagań, co oznacza, iż konieczne będą działania zmierzające do dostosowania tychże kwalifikacji. W szczególności należy się zająć walką z wykluczeniem cyfrowym, które dotyka głównie osoby starsze.
12. Niezadowolający jest także poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Postrzegana, niska dynamika gospodarki lokalnej negatywnie wpływa na poziom bezrobocia, tym samym poziom dobrobytu mieszkańców.
13. Niedostateczny jest także poziom kapitału społecznego. Niska liczba organizacji pozarządowych oraz poziom aktywności społecznej są problemem na drodze rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
14. Istotnym mankamentem jest brak skutecznej promocji wydarzeń odbywających się na terenie LGD.
15. Możliwość korzystania z unijnych funduszy jest wielką szansą do wykorzystania, w tym pozyskanie środków zewnętrznych na podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD.

16. Szansą dla obszaru, który nie posiada spektakularnego bogactwa krajobrazu jest rozwijający się trend w kierunku turystyki rodzinnej, weekendowej, co przy wykorzystaniu lokalnych tradycji historycznych wpłynąć może na wzrost zainteresowania obszarem jako miejscem atrakcyjnym turystycznie dla rodzin.
17. Ważną szansą są także współczesne trendy w kierunku zdrowej żywności, tradycyjnej produkcji oraz produktów regionalnych. Duża liczba gospodarstw rolnych z obszaru LGD upatrywać tutaj może szansę rozwoju. Ponadto coraz większa dostępność nowoczesnych technologii produkcyjnych prowadzić będzie do wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych.
18. Szansą rozwoju turystyki i podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu grodziskiego stałaby się współpraca z sąsiadami (Wolsztyn, Kościan, Nowy Tomyśl), ale także innymi grupami LGD oraz organizacjami poza granicami kraju.
19. Bliskość Poznania tworzy szanse dla regionu, ale może także być zagrożeniem, jeżeli inwestorzy będą wybierać lokalizację położone bliżej tego miasta.
20. Zagrożenia dotyczące całej Polski, w tym także obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER to przede wszystkim niestabilność sytuacji gospodarczej i politycznej, możliwość powtórzenia kolejnego kryzysu finansowego i gospodarczego, likwidacja niektórych zakładów pracy oraz wzrost bezrobocia, które mogą osłabić, bądź uniemożliwić w niektórych aspektach doskonalenie regionu, a także opóźnić pojawienie się pozytywnych efektów realizowanych przedsięwzięć.
21. Należy podjąć mocne starania w celu pozyskania potrzebnych środków finansowych na realizację planowanych przedsięwzięć.
22. Należy także podjąć wszelkie działania, aby odbiór podjętych działań był jak najbardziej dobrany do potrzeb odbiorców oraz żeby nie przegrał z konkurencyjną ofertą sąsiednich powiatów i innych.

Zaprezentowane wyżej wyniki analizy sytuacji obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER, stały się podstawą procesu planistycznego, bowiem atuty są tymi elementami, na których należy bazować planując dalszy rozwój obszaru. Z kolei usunięcie bądź zniwelowanie braków i problemów to zadania, których realizacja powinna przyczynić się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców i przybywających gości. W szczególności, realizacja zaplanowanych przedsięwzięć powinna przyczynić się do ograniczenia **ubóstwa i wykluczenia społecznego**. Zgodnie z dokonaną diagnozą oraz analizą SWOT, na obszarze LGD występują następujące grupy defaworyzowane: osoby niepełnosprawne, osoby starsze (powyżej 50 roku życia) oraz młodzież (inne grupy miały mniej wskazań, jak również analiza statystyczna nie wykazała szczególnych problemów). Stąd planując przedsięwzięcia oraz kryteria wyboru operacji trzeba będzie brać pod uwagę trudności wskazanych grup oraz konieczność walki z wykluczeniem społecznym oraz ubóstwem.

Realizacja przedstawionych w kolejnym rozdziale celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć, które składają się na strategię rozwoju terenu LGD, pozwoli na znaczący rozwój tego obszaru, w pierwszej kolejności poprzez wykorzystanie wyżej wymienionych, kluczowych atutów, do których należą zasoby przyrodnicze, walory krajobrazowe, bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe oraz owocna współpraca samorządowa. Pomoże też walczyć z podstawowymi problemami obszaru, w tym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz wzmocnić pozycję grup defaworyzowanych, wskazanych w trakcie prac nad strategią.

5. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓLNE, WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ ORAZ WSKAŹNIKI

5.1. System Celów LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER”

W perspektywie finansowej 2007-2013 LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER opracowało misję rozwoju obszaru, która stała się głównym wyznacznikiem rozwoju. W obecnej perspektywie zaktualizowano misję, pozostając cały czas przy jej głównym przesłaniu. Brzmi ona następująco:

Dążymy do tego, aby powiat grodziski był naszą małą ojczyzną, przyjazną dla mieszkańców i gości, otwartą i atrakcyjną dla wszystkich, aby tutaj można dobrze i wygodnie mieszkać, pracować i odpoczywać. Zmieniamy marzenia w rzeczywistość.

Misja taka, jednocząca wszystkich mieszkańców wokół wspólnej idei, stała się podstawą dla rozpoczęcia opracowania systemu celów.

System celów został zbudowany na podstawie: przeprowadzonych warsztatów z reprezentantami społeczności lokalnych, szerokich konsultacji społecznych z wykorzystaniem innowacyjnych metod (metoda delficka, world cafe), na podstawie przeprowadzonej diagnozy obszaru oraz analizy SWOT. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony z punktu widzenia dokonanej diagnozy, problemów, grup docelowych i obszarów interwencji.

Cele budowane były z wykorzystaniem metody SMART, zgodnie, z którą każdy cel powinien być:

SPECIFIC – konkretny, **MEASURABLE** – mierzalny, **ACCPETABLE** – akceptowalny, **REALISTIC** – realistyczny, **TIMED** – terminowy.

Cele mają charakter długofalowy, przez co pozwalają na kompleksową realizację wypracowanej w trakcie warsztatów misji obszaru. Wszystkie cele mają podane miary (wskaźniki), które definiują cel i zapewniają jego mierzalność. W końcu wszystkie cele, odpowiadają na konkretne problemy wynikające ze zdiagnozowanych problemów.

W efekcie prac określono jeden cel ogólny:

Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji

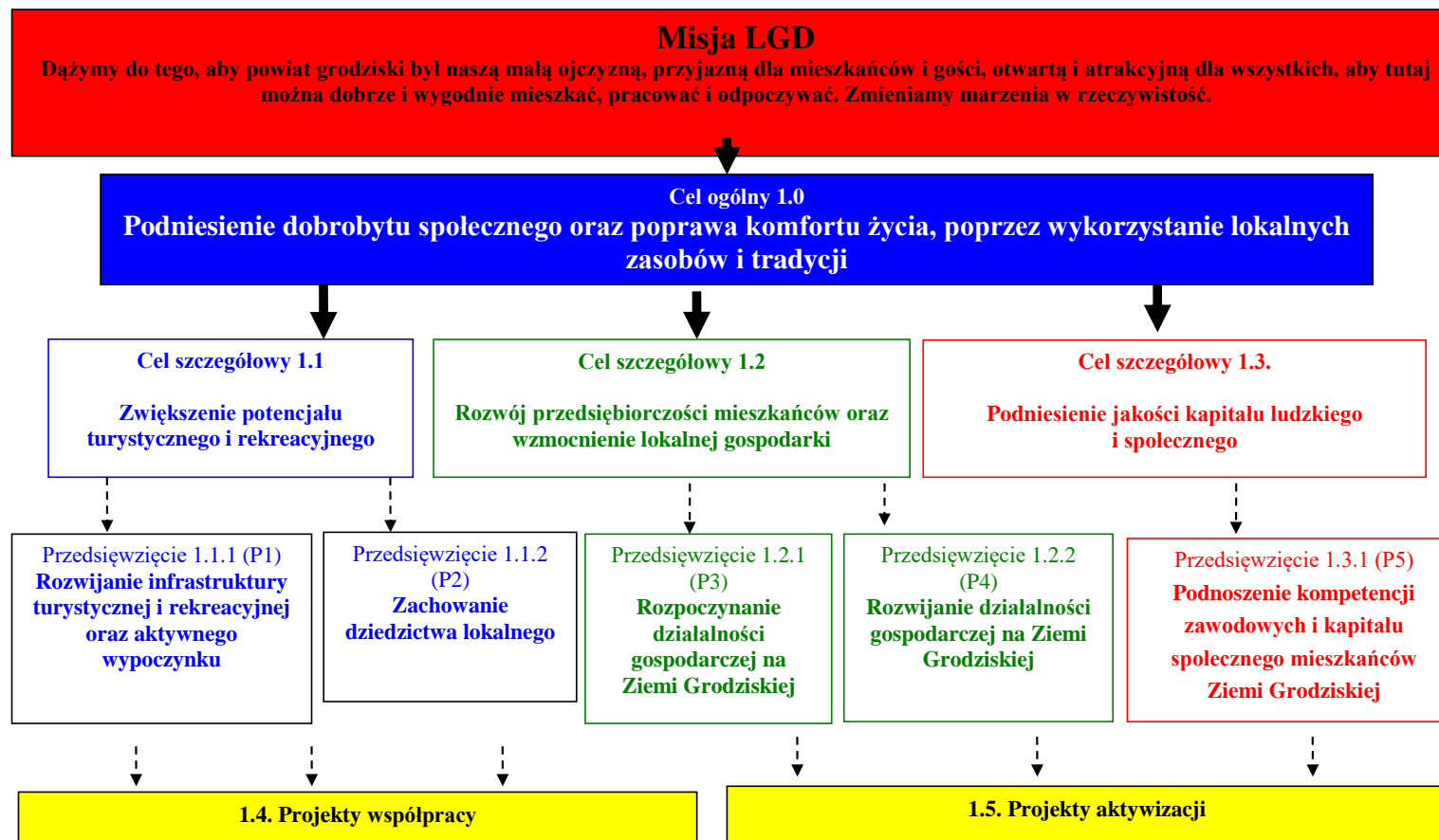
Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że powiat grodziski nie jest rejonem w sposób oczywisty atrakcyjnym turystycznie. Posiadane walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz historyczno-kulturowe nie mają spektakularnego charakteru, stanowią jednak atrakcję lokalną, która ma określony potencjał, w który warto inwestować. Na terenie LGD brak jest przemysłu ciężkiego, co z oczywistych względów podnosi jakość środowiska przyrodniczego, jednocześnie ma ujemny wpływ na siłę nabywczą mieszkańców. Niskie dochody generowane na lokalnym rynku pracy prowadzą do szeregu negatywnych zjawisk (opisywanych w diagnozie), takich jak migracje (w szczególności osób młodych), bezrobocie, wykluczenie społeczne, pojawienie się grup defaworyzowanych, w końcu masowe korzystanie z opieki społecznej. Dużą część osób odczuwa dyskomfort, gdy nie stać ich na powszechne korzystanie z dóbr materialnych. Mała liczba inwestorów i trudności na lokalnym rynku pracy prowadzą z kolei do niższych dochodów samorządów, co ma swoje przełożenie na ograniczeni możliwości inwestycyjnych i rozwijanie szeroko rozumianej infrastruktury.

Analiza wskazała także, że na obszarze LGD istnieje potencjał, wystarczający do wykreowania ciekawej oferty turystycznej i rekreacyjnej, skierowanej przede wszystkim do mieszkańców powiatu. Wymaga to stworzenia odpowiedniej infrastruktury, a następnie „ożywienia” jej poprzez organizowanie imprez oraz prowadzenie właściwej polityki informacyjnej i promocyjnej. Dodatkowo konieczne jest ożywienie lokalnego rynku pracy poprzez jak również podniesienie jakości kapitału ludzkiego (kompetencje zawodowe) oraz społecznego (zdolność organizowania się i rozwój społeczeństwa obywatelskiego).

Realizacja tych koncepcji wpłynie na podniesienie jakości i komfortu życia mieszkańców, co stanowi główną ideę Lokalnej Strategii Rozwoju sformułowaną w treści Celu Ogólnego.

System celów został przedstawiony na Rysunku 4.5.

Rysunek 4.5. System celów LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej”

Źródło: Opracowanie własne

Aby zaprezentować logikę interwencji, skonstruowano matrycę logiczną strategii (Tabela 5.1.)

Tabela 5.1. Matryca logiczna LSR

Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niski potencjał turystyczny i rekreacyjny	Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji	Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego	Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej - 30	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 20%	Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca – 3500,00	- rozwój gospodarczy kraju, - bogacenie się Polaków, - podtrzymanie a nawet nasilenie trendu zmiany nastawienia w kierunku spędzania większej ilości czasu na turystyce, rekreacji, - dostępność finansowania, - popyt na projekty z zakresu turystyki i rekreacji
				Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego - 10		Spadek bezrobocia w porównaniu z rokiem 2013 o 1 punkt procentowy (p.p.)	
				Liczba wydanych materiałów opisujących lokalne atrakcje i zasoby - 6		Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie – 78%	
				Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu - 4			
			Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim - 2	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty – 20%	Poprawa aktywności i integracji mieszkańców – 22.000	- wysoka aktywność społeczna, - podaż fachowców w zakresie prac konserwatorskich, - dostępność finansowania, - popyt na projekty z
				Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury - 2	Liczba uczestników wydarzeń - 1000		

			Liczba wydarzeń / imprez - 2			zakresu dziedzictwa lokalnego,
Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz słabość lokalnej gospodarki	Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki	Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa - 10	Liczba utworzonych miejsc pracy – 30 pełnych etatów średniorocznych	Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca – 3500,00	- zainteresowanie konkursami, - dostępność finansowania - postawy przedsiębiorcze wśród beneficjentów, - rozwój gospodarczy kraju,
		Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa - 20		Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje - 4	
				Liczba utrzymywanych miejsc pracy - 50 pełnych etatów średniorocznych	Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie – 78%	
					Poprawa aktywności i integracji mieszkańców – 22.000	
Niska jakość kapitału ludzkiego i społecznego	Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego	Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej	Liczba szkoleń - 16	Liczba osób przeszkolonych – 160 osób (w tym 32 osoby z grup defaworyzowanych)	Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca – 3500,00	- zainteresowanie konkursami, - dostępność finansowania - motywacja mieszkańców do podnoszenia kompetencji, - podaż miejsc pracy,
				Liczba osób oceniających szkolenia	Spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem 2013 o 1 punkt procentowy	
					Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie – 78%	

				jako adekwatne do oczekiwań – 80%	Poprawa aktywności i integracji mieszkańców – 22.000	
	Projektów współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy -2	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści - 2		Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca – 3500,00	- motywacja innych LGD do współpracy, - zainteresowanie ofertą LGD Ziemi Grodziskiej
		Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy - 5			Spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem 2013 o 1 punkt procentowy	
			Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie – 78%			
			Poprawa aktywności i integracji mieszkańców – 22.000			
	Projektów aktywizacji	Funcjonowanie biura LGD – 8	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD -80		Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca – 3500,00	- zainteresowanie beneficjentów szkoleniami, - wysoka jakość oferowanych szkoleń, - dostępność finansowania,
		Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR – 140			Spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem 2013 o 1 punkt procentowy	
		Liczba wydarzeń promocyjnych - 12			Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie – 78%	
		Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa - 105			Liczba osób które otrzymały wsparcie po	

			Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD – 51	uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD - 63	Poprawa aktywności i integracji mieszkańców – 22.000	
--	--	--	--	---	--	--

Źródło: Opracowanie własne

5.2. Opis i uzasadnienie celów

Cel ogólny

Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji

Misją obszaru LGD jest, aby powiat grodziski był przyjazny dla mieszkańców i otwarty dla gości, aby można było tu spokojnie mieszkać, pracować i odpoczywać. Aby zrealizować tę misję, należy wykorzystać wszystkie zasoby w maksymalnym stopniu, jak również pojawiające się w otoczeniu szanse. Głównym bogactwem powiatu są ludzie, w których drzemie potencjał, będący w stanie zapewnić trwałe i zrównoważony rozwój temu obszarowi. Niniejsza strategia powstała właśnie w tym celu. Aktywność mieszkańców musi się rozwijać, aby wyeksponować posiadane zasoby, poddać je waloryzacji, aby optymalnie wykorzystać je do podnoszenia jakości i komfortu życia.

Osiągnięcie celu ogólnego na obszarze LGD będzie wymagało osiągnięcia, co najmniej trzech celów szczegółowych: zwiększenia potencjału turystycznego i rekreacyjnego w oparciu o lokalne zasoby obszaru LSR, rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienia lokalnej gospodarki oraz podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego poprawy jakości i komfortu życia poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i aktywności mieszkańców. Sformułowane cele wynikają z diagnozy obszaru a wypracowane zostały w toku konsultacji społecznych – spotkań z mieszkańcami i interesariuszami LSR oraz kolejnych metod realizowanych na etapie opracowywania dokumentu.

Cel szczegółowy 1. Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego

Aby skutecznie konkurować z innymi obszarami, budowanie potencjału turystycznego i rekreacyjnego musi opierać się na przemyślanej strategii. Powiat grodziski ma wiele do zaoferowania potencjalnym turystom (między innymi ciekawy szlak kolejowy, atrakcyjne krajobrazowo lasy i jeziora, obiekty infrastruktury rekreacyjnej w Zdroju, Winnicy czy Kotoszu, liczne obiekty sakralne), ale walory swoje musi wyeksponować i poddać waloryzacji. Należy także dużo zainwestować w rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, przygotować szereg usług, których oczekiwać będą przyjezdni oraz skutecznie wypromować obszar. Niniejsza strategia daje szansę, aby połączyć wysiłki różnych sektorów dla osiągnięcia wspólnych celów. Budowa potencjału turystycznego i rekreacyjnego jest bowiem przedsięwzięciem, które musi angażować różne sektory. Waloryzacja obiektów zabytkowych czy historycznych nie będzie mogła zostać podjęta bez udziału sektora publicznego, usługi turystyczne nie rozwiną się bez przedsiębiorców a całość strategii musi być realizowana przy aktywnym wsparciu organizacji społecznych. Region musi także znaleźć i wykreować produkty, które będą wyróżniały jego ofertę spośród innych, co będzie ułatwiało identyfikację regionu i budowało więź. Ponieważ region stawia sobie za cel również poprawę jakości i komfortu życia, stąd można się spodziewać, że szereg działań prowadzących do osiągnięcia tego celu będzie nakierowano na tworzenie oferty również dla mieszkańców. Rzeczą naturalną jest, że wszelkie dobra materialne i duchowe, które powstaną dla osiągnięcia celu, będą służyły również mieszkańcom, a osiągnięte w wyniku rozwoju turystyki dochody znacznie zwiększą ich siłę nabywczą. Dla osiągnięcia celu postanowiono zrealizować dwa przedsięwzięcia:

- 1) „Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na Ziemi Grodziskiej”
- 2) „Zachowanie dziedzictwa lokalnego”.

Cel szczegółowy 2 Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki

Obszar LGD charakteryzuje się niższymi wskaźnikami aktywności gospodarczej niż średnio województwo. Zarówno liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności, liczba podmiotów nowo zarejestrowanych, czy liczba osób fizycznych prowadzących działalność plasuje się poniżej średnich wojewódzkich. Obszar charakteryzuje także gorsze wskaźniki rynku pracy w, szczególności w grupach wskazanych jako defaworyzowane (osoby młode, osoby po 50 roku życia). Tymczasem korzystne położenie powiatu grodziskiego w pobliżu autostrady A2 oraz dużej aglomeracji poznańskiej powinno stwarzać szanse dla rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. Stąd istnieje konieczność zrealizowania projektów, które pobudzą przedsiębiorczość mieszkańców oraz które zdynamizują lokalną gospodarkę. Oczywiście ostateczny sukces będzie możliwy dzięki kombinacji wielu czynników, w tym także tych niezależnych od władz lokalnych, jednakże zaangażowanie zasobów w kreowanie gospodarcze regionu z pewnością przybliży mieszkańców do osiągnięcia celu ogólnego, czyli zwiększenia zasobności portfeli. Cel ten, co należy zauważyć i podkreślić, jest także kompatybilny z pierwszym,

gdyż działania związane z rozwojem infrastruktury będą musiały być wzmocnione przez lokalnych przedsiębiorców inwestujących w sektor turystyczny i rekreacyjny. Mała liczba miejsc noclegowych i restauracyjnych (co podkreślono w diagnozie) przekłada się na słabość oferty turystycznej i zniechęca potencjalnych odwiedzających do pozostania na dłużej w okolicy.

Zdając sobie z tego sprawę w strategii zaplanowano następujące przedsięwzięcia, które mają podnieść waloryzację lokalnej gospodarki:

- 1) „Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej”.
- 2) „Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej”.

Cel szczegółowy 3 Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego

Współczesna gospodarka jest bardzo dynamiczna, związana z nowoczesnymi technologiami i szybkim postępem technicznym. To wymaga od zasobów ludzkich na rynku pracy ciągłego podnoszenia swoich umiejętności, a zatem ciągłego uczenia się. Jednocześnie zaobserwować można tworzenie przewag konkurencyjnych dzięki sieciowaniu swoich aktywności i preferowaniu kolektywnych form pracy. Nie ulega dziś wątpliwości, że kapitał ludzki i społeczny są kluczowe dla rozwoju regionalnego i lokalnego. Wysokie kompetencje mieszkańców przyciągają inwestorów i prowadzą do tworzenia miejsc pracy. Z kolei kapitał społeczny umożliwia kooperację i rozwój sieci współpracy, rozszerza zdolności wspólnego działania dla osiągnięcia społecznie potrzebnych rezultatów. Ponadto wzmocnia on kolektywny proces uczenia się, tym samym wzmocniając kapitał ludzki. Diagnoza wykazała bezspornie, że niski poziom kompetencji mieszkańców jest istotną słabością obszaru LGD, co prowadzi do emigracji mieszkańców, trudności na lokalnym rynku pracy. Niska zdolność kooperowania z kolei przekłada się na niską aktywność organizacji pozarządowych (wskaźniki gorsze niż średnie dla województwa) oraz słabe działanie sieci współpracy gospodarczych. Stąd konieczność podjęcia działań w zakresie podnoszenia jakości kapitału ludzkiego i społecznego, co możliwe będzie w dedykowanym dla tego celu przedsięwzięciu:

- 1) Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej.

5.3. Zgodność celów LSR z PROW 2014-2020 (w tym LEADER)

Jednym z głównych celów PROW na lata 2014-2020 jest zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. Z kolei ważnym z punktu widzenia niniejszej strategii priorytetem jest Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Priorytet ten z kolei nawiązuje do następującego celu PROW: Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich. Działania zaplanowane w niniejszej strategii nawiązują także w pełni do zakresu operacji wskazanych w osi LEADER PROW 2014-2020. Dokładne nawiązanie wyspecyfikowano w Tabeli 5.2.

Tabela 5.2. Zgodność celów LSR z celami, priorytetami i zakresem PROW

Wyszczególnienie	Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji	Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego	Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki	Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego
Cele i priorytety PROW				
Zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich	X	X	X	X
Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich	X	X	X	X
Tworzenie miejsc pracy i stworzenie warunków umożliwiających podjęcie pracy osobom dotąd pozostającym bez pracy, a także stworzenie korzystnych warunków do tworzenia nowych firm, sprzyjających zwiększeniu potencjału osób wykluczonych lub	X	X	X	X

zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy,				
Wykorzystanie lokalnych zasobów: surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenia geograficznego), dziedzictwa, potencjału mieszkańców, itp.	X	X	X	X
Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy.	X	X	X	X
Zakres operacji LEADER				
Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR	X		X	X
Rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych	X	X	X	X
Dywersyfikacja źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom	X	X	X	X
Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w powiązaniu z rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodów lub podejmowaniem zatrudnienia w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy	X		X	X
Rozwój produktów lokalnych	X	X		
Rozwój rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk				
Zachowanie dziedzictwa lokalnego	X	X	X	
Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	X	X		

Zródło: Opracowanie własne

5.4. Źródła finansowania celów LSR

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER jest Planem jednofunduszowym, co oznacza, że będzie finansowana w całości z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

5.5. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji

Przedsięwzięcie 1.1.1. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku

Diagnoza wykazała, że obszar LGD ma potencjał turystyczny, ale jest on nie w pełni wykorzystywany z uwagi na niedostatki infrastruktury. Ponadto mieszkańcy uznali, że ich komfort życia jest niski nie tylko z uwagi na niską siłę nabywczą, ale również z uwagi na brak infrastruktury rekreacyjnej. Opisywane przedsięwzięcie ma zniwelować te braki i przyczynić się do poprawy jakości życia, jednocześnie wspomagając rozwój lokalnej gospodarki.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 1.0** Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji
- **Celu szczegółowego 1.1.** Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego
- **Celu szczegółowego 1.2.** Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki

W ramach Przedsięwzięcia nr 1 przewiduje się tworzenie infrastruktury niezbędnej do rozwoju rekreacji i turystyki. Działania przewidziane do dofinansowania w tym przedsięwzięciu, to m.in.:

- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, m.in.: szlaki turystyczne, drogi rowerowe, porty i przystanie oraz stacje wodne służące turystyce wodnej. Zagospodarowanie turystyczne tras i szlaków obejmować może m.in. takie elementy, jak: oznakowanie, tablice informacyjne, miejsca

przeziadkowe (np. ze szlaku wodnego na lądowy), miejsca odpoczynku, parkingi, elementy małej architektury (ławki, zadaszenia, kosze na śmieci itp.).

- przedsięwzięcia dotyczące opracowywania i wdrażania koncepcji rozwoju infrastruktury niezbędnej do uprawiania aktywnych form turystyki, m.in. rowerowej, pieszej, wodnej oraz rozwoju turystyki kulturowej, w tym kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu ochrony i udostępniania obszarów chronionych atrakcyjnych turystycznie,
- renowacja i rozbudowa urządzeń rekreacyjno- sportowych: plaż, kąpielisk, przystani wodnych, ścieżek sportowych i podobnych obiektów,
- budowa nowoczesnych ośrodków rekreacyjno-rozrywkowych o bogatym programie wielofunkcyjnym (wioski wakacyjne, parki wypoczynku i sportu),
- turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie obszarów leśnych, w tym dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej i specjalistycznej - m.in. miejsca odpoczynku, parkingi, oznakowanie szlaków, punkty widokowe, (wraz z określeniem miejsc lokalizacji ognisk, itp.)
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów służących rozwojowi specyficznych form turystyki (np. sporty powietrzne, turystyka łowiecka, turystyka zimowa, turystyka jeździecka, pielgrzymkowa, kolejowa, wodna) oraz zagospodarowanie terenu dla celów rekreacyjnych,
- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury poprawiającej dostępność do obiektów i atrakcji turystycznych wyłącznie w powiązaniu z ww. projektami (ciągi komunikacyjne i infrastruktura dla niepełnosprawnych),
- tworzenie i rozwój systemów oznakowania obszarów i atrakcji turystycznych,
- budowa, rozbudowa, przebudowa, modernizacja obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, służącej rozwojowi aktywnych form wypoczynku (wyłącznie jeżeli łącznie z innymi elementami infrastruktury turystycznej),
- budowa nowych i rozbudowa oraz modernizacja istniejących centrów i punktów informacji turystycznej,
- budowa, odbudowa, rozbudowa i modernizacja oraz niezbędne wyposażenie bazy hotelarsko-noclegowej i gastronomicznej.

O dofinansowanie w tym działaniu mogą ubiegać się podmioty zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.1.2. Zachowanie dziedzictwa lokalnego

Na terenie powiatu grodziskiego zdiagnozowano wiele obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Brak środków finansowych sprawia, że wiele z nich jest zaniedbanych i opuszczonych, a więc nie pełni należytej roli. Opisywane przedsięwzięcie powinno przyczynić się do zachowania i waloryzacji lokalnego dziedzictwa, jednocześnie rozwijając potencjał turystyczny obszaru i wspomagając lokalną gospodarkę.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 1.0** Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji
- **Celu szczegółowego 1.1.** Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego
- **Celu szczegółowego 1.2.** Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się otoczenie opieką i waloryzacja lokalnych obiektów kulturalnych i przyrodniczych. Działania przewidziane do dofinansowania w tym przedsięwzięciu, to m.in.:

- zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych (w tym: konserwacja, renowacja, rewitalizacja oraz zabezpieczenie tych obiektów przed zagrożeniami wraz z zagospodarowaniem ich otoczenia) wraz z dostosowaniem do funkcji turystycznych lub prowadzenia działalności kulturalnej, w tym działalności gospodarczej.
- rozwój zasobów kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i kulturowego, w tym rozbudowa, przebudowa obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej oraz zagospodarowanie ich otoczenia wraz z dostosowaniem tych obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym działalności gospodarczej.

- promocja dziedzictwa kulturowego obszaru LGD wraz z tworzeniem i promocją produktów tradycyjnych i regionalnych oraz kompleksowych produktów turystycznych (w tym tworzenie szlaków kulturowych).
- organizowanie przedsięwzięć propagujących ochronę lokalnego środowiska przyrodniczego, zagadnień ochrony zwierząt wśród dzieci i młodzieży, w tym konkursów, wystaw,
- opracowywanie i wydawanie folderów, broszur dydaktycznych i popularnonaukowych.

O dofinansowanie w tym działaniu mogą ubiegać się podmioty zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.2.1. Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej

Obszar LGD, jak wykazała diagnoza i analiza statystyczna, charakteryzuje się niższymi niż średnio województwo aktywnością gospodarczą. Stąd konieczne jest przedsięwzięcie, które zdynamizuje lokalną gospodarkę, jednocześnie przyczyniając się do zwiększenia siły nabywczej mieszkańców. W przypadku rozpoczynania działalności w sferze turystycznej czy rekreacyjnej, przedsięwzięcie może przyczynić się do osiągnięcia celu 1.1. W każdym przypadku rozpoczęcie działalności będzie wiązało się z nabyciem konkretnych umiejętności i doświadczenia, stąd przyczyni się także do osiągnięcia celu 1.3.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 1.0** Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji
- **Celu szczegółowego 1.1.** Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego
- **Celu szczegółowego 1.2.** Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki
- **Celu szczegółowego 1.3.** Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się objęcie wsparciem podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą. O dofinansowanie w tym działaniu mogą ubiegać się podmioty zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Preferowane będą osoby (vide kryteria) z grup defaworyzowanych (osoby do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia i osoby niepełnosprawne).

Przedsięwzięcie 1.2.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej

Wspierane będzie także rozwijanie działalności gospodarczej. Ci którzy będą chcieli zwiększyć zakres, bądź zasięg swojej działalności będą mogli skorzystać ze wsparcia. Z uwagi na podobny charakter przedsięwzięcia do 1.2.1., także to przedsięwzięcie przyczyni się powinno do osiągnięcia zarówno celu głównego, jak i wszystkich celów szczegółowych.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 1.0** Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji
- **Celu szczegółowego 1.1.** Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego
- **Celu szczegółowego 1.2.** Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki
- **Celu szczegółowego 1.3.** Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się objęcie wsparciem podmiotów rozwijających działalność gospodarczą. O dofinansowanie w tym działaniu mogą ubiegać się podmioty zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Preferowane będą osoby (vide kryteria) z grup defaworyzowanych (osoby do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia i osoby niepełnosprawne).

Przedsięwzięcie 1.3.1 Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej

Niska siła nabywcza i relatywnie niski dobrobyt mieszkańców może wynikać z niskich kompetencji oraz szerzej rzecz ujmując z niskiej jakości kapitału ludzkiego. Brak w tym zakresie mogą być jedną z przyczyn braku lokowania się firm na danym terenie oraz postępującą emigracją ludzi młodych. Podobnie niewielka chęć zrzeszania się i wykonywania wspólnie przedsięwzięć o charakterze społecznym czy gospodarczym wpływa negatywnie zarówno na lokalną gospodarkę jak i komfort życia. Stąd zaplanowano przedsięwzięcie mające na celu doprowadzić do podniesienia kompetencji mieszkańców oraz kapitału społecznego na analizowanym obszarze.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji:

- **Celu ogólnego 1.0** Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji
- **Celu szczegółowego 1.1.** Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego
- **Celu szczegółowego 1.2.** Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki
- **Celu szczegółowego 1.3.** Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego

Działania przewidziane do dofinansowania w tym przedsięwzięciu, to m.in.:

- tworzenie i wsparcie działalności inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowanie w działania na rzecz rozwoju edukacji na obszarze LGD i podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców tego obszaru, budowania kapitału społecznego, motywowania organizacji pozarządowych i biznesu do nawiązywania relacji w celu wspólnej realizacji założonych celów oraz podniesienie standardów pracy w organizacjach pozarządowych,
- przyczynianie się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszaru LGD oraz rozwoju usług edukacyjnych na tym obszarze,
- kształcenie osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia i kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- programy formalnego potwierdzania kwalifikacji ogólnych i zawodowych zdobytych w sposób poza formalny i nieformalny (wsparcie dla osób, które z własnej inicjatywy deklarują chęć przystąpienia do egzaminu zewnętrznego i potwierdzenia posiadanych kwalifikacji).

O dofinansowanie w tym działaniu mogą ubiegać się podmioty zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.4. Projekty współpracy

W ramach realizacji LSR, do końca 2018 roku, zaplanowano realizację jednego projektu współpracy, który realizowany będzie przez LGD krajowe. W ramach projektu zaplanowano realizację zadań z zakresu zachowania dziedzictwa lokalnego oraz promowania obszaru objętego LSR. Zadania te zrealizowane zostaną m.in. poprzez wydanie mapy turystycznej LGD oraz organizację wydarzeń promocyjnych.

Przedsięwzięcie 1.5. Aktywizacja

W ramach wdrażania LSR przewidziano również szereg działań aktywizacyjnych lokalną społeczność. Główne działania, to:

- wydarzenia promujące LSR,
- indywidualne doradztwo,
- szkolenia dla organów LGD,
- szkolenia dla pracowników LGD.

5.6. Specyfikacja wskaźników oraz źródeł ich pomiaru

Poniżej scharakteryzowano logikę interwencji (Tabela 5.2). Zdiagnozowane problemy doprowadziły do wyspecyfikowania celów i przedsięwzięć zawartych w strategii. Produkty będące efektem realizacji przedsięwzięć i dostarczane są przez podmioty realizujące operacje. Dzięki realizacji wskazanych w strategii przedsięwzięć możliwe jest osiągnięcie celów szczegółowych, których efekty są charakteryzowane przez wskaźniki rezultatów. Osiągnięcie celów szczegółowych umożliwia osiągnięcie celu głównego (ogólnego), którego miernikami są wskaźniki oddziaływania. Wskaźniki te mają długofalowy charakter, który wykracza często poza horyzont planowania. Wskaźniki zgodnie z metodyką planowania powinny być trafne (dostosowane do charakteru operacji), mierzalne (wyrażone w wartościach liczbowych, procentowych lub binarnych), wiarygodne oraz łatwo dostępne (tanie do uzyskania). *Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowywania LSR na lata 2014-2020* precyzuje zestaw wskaźników, które są rekomendowane do wpisania w strategii (Załącznik nr 1 *Poradnika*). Oprócz wskazanych wskaźników w *Poradniku* użyto tych, które zdaniem autorów najlepiej pasują do charakteru operacji realizowanych w strategii.

Tabela 5.2. Logika interwencji strategii LSR

1.0	Cel ogólny	Podniesienie dobrobytu społecznego oraz poprawa komfortu życia, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i tradycji			
1.1.	Cele szczegółowe	Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego			
1.2.		Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki			
1.3.		Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy (rok 2014)	Stan docelowy (rok 2023)	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.0.a	Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca	PLN	2.988,19	3.500,00	Dane GUS
W1.0.b	Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie	Liczba mieszkańców deklarująca pozytywną zmianę	75,5%	78%	Badania ankietowe mieszkańców
W1.0.c	Poprawa aktywności i integracji mieszkańców	Liczba mieszkańców korzystających z przygotowanych miejsc i biorących udział w org. wydarzeniach	20.344	22.000	Badania ankietowe mieszkańców
W1.0.d	Spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem 2013	%	9,0	8,0	Dane GUS, PUP
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy (rok 2016)	Stan docelowy (rok 2023)	Źródło danych/sposób pomiaru

W1.1.a	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	%	-	20%	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.1.b	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	%	-	20%	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.1.c	Liczba uczestników wydarzeń	osoba	0	1000	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.2.a	Liczba utworzonych miejsc pracy	pełnych etatów średniorocznych	0	30	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.2.b	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	4	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.2.c	Liczba utrzymanych miejsc pracy	pełnych etatów średniorocznych	0	50	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.3.a	Liczba osób przeszkolonych	osoba	0	160/32	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.3.b	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	% ogółu	0	80%	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.4.a	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści	szt.	0	2	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.5.a	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	% ogółu	0	80%	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
W1.5.c	Liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	osoba	0	63	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		Początkowa rok 2016	Docelowa rok 2023					
1.1.1	Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, turyści, gospodarstwa indywidualne, organizacje pozarządowe	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	30	Badania własne LGD, informacje o zleceniu

	aktywnego wypoczynku							płatności
				Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego	szt.	0	10	Dane GUS
				Liczba wydanych materiałów opisujących lokalne atrakcje i zasoby	szt.	0	6	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności
				Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu	szt.	0	4	
1.1.2	Zachowanie dziedzictwa grodziskiej ziemi	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, turyści, gospodarstwa indywidualne, organizacje pozarządowe, JST i ich jednostki, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, kościoły	Konkurs	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	2	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności
				Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	szt.	0	2	
				Liczba wydarzeń / imprez	szt.	0	2	
1.2.1.	Rozpoczynanie działalności gospodarczej na ziemi grodziskiej	Mieszkańcy z obszaru LGD nieprowadzący dotąd działalności gospodarczej, grupy defaworyzowane określone w strategii	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	10	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności, dane GUS, ewidencja gmin
1.2.2	Rozwijanie działalności gospodarczej na ziemi grodziskiej	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, organizacje pozarządowe		Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	20	

1.3.1.	Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców ziemi grodziskiej	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, turyści, gospodarstwa indywidualne, JST i ich jednostki, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, kościoły	Konkurs	Liczba szkoleń	szt.	0	16	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności
1.4.	Projekty współpracy	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, turyści, gospodarstwa indywidualne, JST i ich jednostki, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, kościoły	Projwspół.	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	2	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	0	5	
1.5.	Aktywizacja	Organy LGD, pracownicy LGD, beneficjenci	Aktywizacja	Funkcjonowanie biura LGD	lata	0	8	Badania własne LGD, informacje o zleceniu płatności
		Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane określone w strategii, turyści, gospodarstwa indywidualne, JST i ich jednostki, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, kościoły		Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR	szt.	0	140	
				Liczba wydarzeń promocyjnych	szt.	0	12	
				Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	105	
		Organy LGD, pracownicy LGD		Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	szt.	0	51	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników spotkań i warsztatów strategicznych

5.7. Pomiar, źródła pozyskania danych do pomiaru, aktualizacja danych oraz wyjaśnienie sposobu ustalania stanów wskaźników

Pomiary wskaźników będą dokonywane sukcesywnie w miarę realizacji konkursów oraz zgodnie z procedurami monitoringu i ewaluacji strategii. Głównym elementem procedury pomiaru wskaźników będą badania własne LGD, w szczególności raporty z rozliczania projektów oraz informacje ze zlecenia płatności, jak również statystyki publiczne. Dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie wykazały dużą skuteczność, w związku z czym będą powielane również w tej perspektywie. Podmioty wskazane w procedurach monitoringu i ewaluacji będą aktualizować na bieżąco stopień osiągnięcia wskaźników.

Zdecydowana większość wskaźników ma charakter statyczny, tj. wynosi zero w chwili rozpoczęcia pomiaru. Z uwagi na przyjęcie strategii uchwałą Walnego Zebrania w grudniu 2015 roku, rokiem początkowym dla wskaźników będzie rok 2016. W przypadku wskaźników oddziaływania, za rok początkowy przyjęto 2014, z uwagi na dostępność danych z jednej strony, z drugiej strony z uwagi na powiązania z diagnozą obszaru. Dla pozostałych wskaźników ustalono stany początkowe posługując się statystyką publiczną, bądź wynikami badań własnych LGD.

Rokiem docelowym dla wskaźników jest 2023 rok, czyli ostatni rok w którym będzie można rozliczać projekty. Stany docelowe wskaźników zostały ustalone na podstawie wcześniejszych doświadczeń LGD z realizacji LSR w latach 2007-2013, oparte o założenie potencjalnych możliwości beneficjentów oraz dostosowane do zakładanego, dostępnego budżetu w nowej perspektywie. Poziomy te są ambitne, ale jednocześnie realistyczne. Szczególnym przypadkiem są wskaźniki oddziaływania, które mają długotrwały charakter, wykraczający często poza horyzont planowania. W szczególności zaś, ich osiągnięcie często zależy nie tylko od zrealizowania z sukcesem projektów w ramach przedsięwzięć, ale od wielu zewnętrznych czynników i uwarunkowań.

5.8. Uzasadnienie wyboru wskaźników

Uzasadnienie wskaźników syntetycznie ujęto w Tabeli 5.3.

Tabela 5.3. Uzasadnienie wyboru wskaźników

Wskaźnik	Uzasadnienie wyboru
Wskaźniki oddziaływania	
Dochody budżetów samorządów ogółem na 1 mieszkańca	Wzrost przedsiębiorczości i kompetencji zasobów powinien przełożyć się na dochody mieszkańców, a więc i dochody samorządu
Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej oraz poziomu wiedzy o regionie	Większa liczba wydarzeń i promocji regionu przełoży się na większą wiedzę mieszkańców o regionie
Poprawa aktywności i integracji mieszkańców	Realizacja operacji przynieść powinna wzrost aktywności społecznej, w tym również integracji
Spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem 2013	Realizowane operacje powinny przynieść wzrost liczby miejsc pracy, a więc również spadek bezrobocia
Wskaźniki rezultatu	
Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Większa liczba obiektów przyciągać powinna większą liczbę turystów
Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	Waloryzacja i poprawa stanu obiektów kulturalnych powinna przełożyć się na wzrost liczby odwiedzających
Liczba uczestników wydarzeń	Miernikiem jakości wydarzeń może być liczba ich uczestników
Liczba utworzonych miejsc pracy	To dobry wskaźnik skuteczności operacji zw. z rynkiem pracy, jego dynamiką i poprawą sytuacji
Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	LGD chce być regionem innowacyjnym, stąd wskaźnik mierzący liczbę operacji z innowacyjnym komponentem
Liczba utrzymanych miejsc pracy	Wskaźnik skuteczności i poprawy sytuacji na terenie LGD
Liczba osób przeszkolonych	Grupy defaworyzowane są ważne z punktu widzenia LGD, stąd ważne jest mierzenie ile osób z tych grup przejdzie szkolenia
Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	Jakość szkoleń można mierzyć poziomem satysfakcji osób szkolonych
Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści	Ważnym kryterium skuteczności wdrażania LSR jest analiza do jakich grup skierowane były projekty i operacje.
Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	Jakość usług biura LGD można mierzyć z wykorzystaniem ankiety satysfakcji
Liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	Skuteczność działania biura LGD można mierzyć także wskaźnikiem liczby osób, które otrzymały wsparcie dzięki temu że konsultowały to wcześniej z pracownikami biura LGD
Wskaźniki produktu	
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Budowa i modernizacja obiektów infrastruktury jest przedmiotem przedsięwzięcia nr 1
Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego	Ważna z punktu widzenia LGD jest obsługa ruchu turystycznego, gdyż takich obiektów na terenie LGD jest mało (vide diagnoza).
Liczba wydanych materiałów opisujących lokalne atrakcje i zasoby	Nawet najlepsza oferta turystyczna czy kulturalna musi zostać wypromowana
Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub	Trzeba dotrzeć do mieszkańców nie tylko z informacją o możliwościach wypoczynku, ale także należy promować zdrowy i aktywny tryb życia. Organizowanie

mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu	wydarzeń promujących taki tryb życia jest jednym z pomysłów na osiągnięcie celów LSR
Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	Na obszarze LGD jest wiele obiektów, które wymagają konserwacji lub restauracji, aby pełnić należną im funkcję.
Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Na obszarze LGD jest wiele obiektów, które wymagają doposażenia aby pełnić należną im funkcję.
Liczba wydarzeń / imprez	Lokalne dziedzictwo należy wypromować aby przyciągnąć turystów. Wydarzenia promocyjne są ku temu okazją.
Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	W Przedsięwzięciu 1.2.1 operacje będą polegać na założeniu nowego przedsiębiorstwa.
Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	W Przedsięwzięciu 1.2.2 operacje będą polegać na rozwijaniu działalności istniejącego przedsiębiorstwa.
Liczba szkoleń	Podnoszenie kompetencji mieszkańców realizowane będzie głównie z wykorzystaniem szkoleń.
Liczba zrealizowanych projektów współpracy	LGD powinna współpracować z innymi grupami, aby wymieniać doświadczenia, uczyć się nowych zagadnień związanych z rozwojem, aby promować lok. zasoby
Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Jednym ze wskaźników jakości i rozmach współpracy może być liczba podmiotów, które będą współpracować z LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej
Funkcjonowanie biura LGD	Biuro LGD będzie funkcjonować w całym okresie wdrażania strategii. Wskaźnik określa liczbę lat.
Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR	Plan Komunikacji ma określoną liczbę działań – postęp w zakresie realizacji Planu może być monitorowany między innymi poprzez liczenie na bieżąco liczby działań
Liczba wydarzeń promocyjnych	LSR powinna być promowana, stąd wskaźnik dotyczący liczby wydarzeń o charakterze promocyjnym
Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	Skuteczność i jakość obsługi przez biuro LGD można zmierzyć licząc ile osób skorzystało z indywidualnego doradztwa.
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	Organy i pracownicy LGD będą wymagać przeszkolenia, aby właściwie realizować postawione przed nimi zadania.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników spotkań i warsztatów strategicznych

6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

6.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

Proces powstawania zasad wyboru i oceny operacji oraz ustanawiania kryteriów wyboru miał następujące podstawy:

- doświadczenia zebrane podczas realizacji poprzedniej strategii stały się podstawą procesu opracowywania rozwiązań formalno-instytucjonalnych,
- efekty wykonanych analiz statystycznych i diagnozy obszaru LGD,
- efekty spotkań w ramach partycypacji społecznych przy stosowaniu różnych metod konsultacji, między innymi World Cafe w dniu 4 grudnia, metody delfickiej z wykorzystaniem ekspertów z obszaru LGD, konsultacji eksperckich z podmiotem zewnętrznym oraz konsultacji dokumentu z wykorzystaniem strony internetowej.

Ostateczny kształt procesu został zatwierdzony decyzją Walnego Zebrania w połowie grudnia 2015 roku.

W zakresie opracowanych procedur znalazły się:

1. Ogólne zasady procesu wyboru i oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru,
2. Procedura przyjmowania wniosków,
3. Procedura oceny wniosków,
4. Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru,
5. Ustalenie kwoty wsparcia
6. Procedura odwoławcza,
7. Procedura wykluczenia członka Rady z procesu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji,
8. Procedura oceny operacji własnej,
9. Procedura wycofania wniosku,
10. Procedura wydania opinii przez LGD w sprawie możliwości dokonania zmiany umowy o przyznaniu pomocy przez beneficjenta,
11. Procedura prowadzenia rejestru interesów.

6.2. Cele i założenia procesu wyboru operacji i ustanawiania kryteriów wyboru

Głównym celem ustanowienia procesu wyboru operacji i kryteriów wyboru było usprawnienie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz minimalizowanie skutków prawnych, społecznych i ekonomicznych wynikających z błędów proceduralnych.

Zgodnie z §23 ust. 11 Statutu LGD, wybór operacji należy do wyłącznej kompetencji Rady (co jest zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia Rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE L277 z 21.10.2005 r. str.1).

Opracowanie kryteriów wyboru oparto na następujących założeniach i zasadach:

- obiektywność kryteriów wyboru operacji,
- niedyskryminujący charakter kryteriów wyboru operacji,
- transparentność kryteriów wyboru operacji,
- mierzalność kryteriów wyboru operacji,
- adekwatność kryteriów wyboru operacji do wniosków płynących z diagnozy i analizy obszaru LGD,
- dookreśloność w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości kryteriów wyboru operacji wraz z opisem zasad przyznawania punktacji.

Ponadto w procesie wyboru operacji uwzględniono:

- jawność dokumentacji
 - wnioskodawca ma prawo wglądu w dokumenty związane z oceną jego zgłoszenia; powyższe dokumenty udostępniane są zainteresowanemu w Biurze LGD.

- niniejsza procedura podlega trwałemu zamieszczeniu na stronie internetowej LGD w formie pliku do pobrania. Dokument jest także dostępny w formie papierowej w siedzibie i Biurze LGD i jest wydawany na żądanie osobom zainteresowanym.
- bezpieczeństwo danych osobowych - W trakcie całego procesu oceny i wyboru operacji oraz oceny wnioskodawców określonego w niniejszej procedurze, LGD zapewnia pełne bezpieczeństwo danych osobowych.
- zasada stabilności - w przypadku, gdy jakkolwiek procedura ulegnie zmianie na jakimkolwiek etapie jej realizacji, do sposobu oceny i wyboru operacji oraz do oceny wnioskodawców zastosowanie znajduje procedura w dotychczasowym brzmieniu; w przypadku, gdy kryteria wyboru operacji ulegną zmianie na jakimkolwiek etapie realizacji niniejszej procedury, do oceny i wyboru operacji oraz do oceny wnioskodawców zastosowanie znajdują kryteria w dotychczasowym brzmieniu,
- odpowiednie stosowanie przepisów: w sprawach nieregulowanych w opisywanych procedurach i w Regulaminie Rady, zastosowanie znajdują odpowiednie przepisy prawa, w szczególności:
 1. ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności,
 2. rozporządzenia o wdrażaniu LSR,
 3. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

6.3. Sposób ustanawiania kryteriów

1. Wyniki diagnozy posłużyły jako podstawa do sformułowania propozycji kryteriów wyboru.
 2. Propozycje kryteriów zostały poddane konsultacjom społecznym i dyskutowane podczas World Cafe, oraz konsultowane z ekspertami (metoda delficka).
 3. Ustanowione kryteria zostały uwzględnione w projekcie strategii wyłożonym do konsultacji w internecie.
- Poszczególne kryteria nawiązują zarówno do diagnozy, celów jak i do wskaźników LSR. Elementy uwzględnione w kryteriach wyboru, a wynikające z diagnozy obszaru LGD i nawiązujące do celów oraz wskaźników, to przede wszystkim:
- a) Preferencje dla grup defaworyzowanych, wskazanych w diagnozie (młodzi, osoby po 50 roku życia, osoby niepełnosprawne),
 - b) Punktowanie ważnych dla LSR sektorów (turystyczno-rekreacyjny, edukacyjny związany z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych lub kapitału społecznego, branża technologii informacyjno-komunikacyjnych),
 - c) Innowacyjność operacji bazująca na lokalnych zasobach,
 - d) Premiówanie tworzenia nowych miejsc pracy,
 - e) Stopień przyczynienia się do realizacji wskaźników LSR.

Kryteria wyboru zostały sformułowane w ten sposób, aby przyczynić się w maksymalnym stopniu do osiągnięcia założonych poziomów, przez to do osiągnięcia postawionych celów i tym samym do rozwiązania problemów zauważonych w diagnozie i przedstawionych w analizie SWOT.

6.4. Procedura zmiany kryteriów

1. Propozycje zmian lub wprowadzenia nowych kryteriów mogą przedłożyć, w formie pisemnej, do Biura Stowarzyszenia na ręce Przewodniczącego Rady:
 - Członkowie Rady,
 - Zarządu Stowarzyszenia,
 - Pracownicy Biura LGD,
 - Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty posiadające swoją siedzibę na terenie LGD.
2. Złożoną propozycję poddaje się pod dyskusję Rady na jej najbliższym posiedzeniu. Jest ona analizowana w szczególności w zakresie wymogów określonych dla poszczególnych programów w ramach których planowana jest do realizacja LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru,

celami i wskaźnikami. Propozycja może zostać zaopiniowana negatywnie, pozytywnie bądź skorygowana / nieznacznie zmodyfikowana przez Członków Rady.

3. Propozycja zaopiniowanie negatywnie nie może zostać wprowadzona do procedury oceny operacji o czym osoba / podmiot ją wnoszący zostaje poinformowana na piśmie.
4. Propozycja zaopiniowania pozytywnie bądź skorygowana / nieznacznie zmodyfikowana zostaje umieszczona na stronie internetowej Stowarzyszenia do konsultacji na okres minimum 7 dni (o czym informuje się na piśmie osobę / podmiot ją wnoszący).
5. Po tym okresie propozycja przyjmowana jest przez Radę z uwzględnieniem bądź z odrzuceniem ewentualnych propozycji wynikających z konsultacji.
6. Zmiana kryteriów następuje w formie uchwały Rady Stowarzyszenia.

6.5. Podejście innowacyjne

Innowacyjność w Lokalnej Strategii Rozwoju rozumiana jest jako:

- a) Wdrożenie na obszarze LGD nowego produktu, usługi, procesu lub organizacji,
- b) Wdrożenie na obszarze LGD znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub organizacji,
- c) Nowy sposób wykorzystania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Nowe, czy znacząco udoskonalone produkt, usługa, proces, organizacja są rozważane łącznie jako „nowatorskie rozwiązanie”. Innowacyjność stanowi jedno z kryteriów w przypadku 4/5 przedsięwzięć zaplanowanych w LSR.

Innowacyjność przedsięwzięć LSR

Przedsięwzięcie 1.1.1

Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku

Innowacyjne podejście może w tym przypadku oznaczać wypracowanie nowego, albo znacząco udoskonalonego produktu bądź usługi turystycznej, ale także nowy, czy też udoskonalony sposób promocji danego produktu, sposób korzystania z infrastruktury, zasobów, nowatorskie podejście do społecznego wytworzenia produktu czy zarządzanie nim. Nowatorski może być również sposób rozwiązania istniejącego problemu w tej dziedzinie, albo integracja branży bądź społeczeństwa dla wytworzenia czy też korzystania z danego produktu. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże czy sektory.

Przedsięwzięcie 1.1.2

Zachowanie dziedzictwa lokalnego

W tym przedsięwzięciu nowatorstwo może polegać na niespotykanym dotychczas, albo znacząco udoskonalonym sposobie wykorzystania danego zasobu, sposobu jego konserwacji, restauracji, czy waloryzacji, prezentowania go w postaci produktu turystycznego czy kulturowego, ale także stworzenia nowych, unikalnych funkcji wykorzystania, obsługi, zagospodarowania. Połączenie tradycji i nowoczesnych technologii w gustownej oprawie może być także docenione, podobnie jak wykorzystanie istniejących, lokalnych zasobów do realizacji operacji. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże czy sektory.

Przedsięwzięcie 1.2.1

Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej

Innowacyjność może tutaj oznaczać wprowadzanie kompletnie nowych produktów czy usług na obszarze LGD, ale także istniejących o znacząco udoskonalonych funkcjach czy zastosowaniu. Nowatorstwo może także oznaczać wejście do nowego sektora, branży, zastosowanie nowych, ulepszonych technologii czy sposobów wytworzenia, dystrybucji, promocji, obsługi posprzedażowej, gwarancji, itp. Innowacyjność może mieć także charakter niespotykanego dotąd w skali LGD albo regionu wykorzystania lokalnych zasobów do rozpoczęcia produkcji czy świadczenia usług. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże czy sektory. Potwierdzeniem innowacyjności rozwiązania może być opinia eksperta z branży, podsumowanie konferencji, warsztatów, czy szkoleń, publikacja, informacja prasowa, czy też artykuł branżowy.

Przedsięwzięcie 1.2.2.

Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej

Podobnie jak w poprzednim przypadku, innowacyjność może oznaczać wprowadzanie kompletnie nowych produktów czy usług na obszarze LGD, ale także istniejących o znacząco udoskonalonych funkcjach czy zastosowaniu, przez istniejące już przedsiębiorstwo. Nowatorstwo może także oznaczać wejście do nowego sektora, branży, zastosowanie nowych, ulepszonych technologii czy sposobów wytworzenia, dystrybucji, promocji, obsługi posprzedażowej, gwarancji, itp. Innowacyjność może mieć także charakter niespotykanego dotąd w skali LGD albo regionu wykorzystania lokalnych zasobów do rozwinięcia produkcji czy świadczenia szerszej gamy usług. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże czy sektory. Potwierdzeniem innowacyjności rozwiązania także w tym przypadku może być opinia eksperta z branży, podsumowanie konferencji, warsztatów, czy szkoleń, publikacja, informacja prasowa, czy też artykuł branżowy.

6.5. Określenie poziomów dofinansowania

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju będzie odbywać się wyłącznie z wykorzystaniem procedury konkursowej.

W ramach realizacji LSR przyjęto następujące poziomy dofinansowania:

1. procentowo (nie dotyczy premii):
 - do 63,63% kosztów kwalifikowanych w przypadku jednostki sektora finansów publicznych,
 - do 70% kosztów kwalifikowanych w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, z tym że w przypadku organizacji pozarządowej, która wykonuje taką działalność gospodarczą – jeżeli organizacja ta ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt 2 lit. b i c oraz pkt 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
 - do 100% kosztów kwalifikowanych w przypadku: podmiotu niewykonującego działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej lub organizacji pozarządowej, która wykonuje działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej – jeżeli organizacja ta ubiega się o pomoc w zakresie określonym w § 2 ust. 1 pkt 1 oraz 4–8 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
2. kwotowo:
 - 51 tys. zł dofinansowania (premia) na jedną operację z zakresu podejmowania działalności gospodarczej,
 - do 200 tys. dofinansowania na jedną operację z zakresu rozwijania działalności gospodarczej,
 - do 250 tys. zł dofinansowania na jedną operację realizowaną przez jednostkę sektora finansów publicznych.

Kwota premii na operacje z zakresu podejmowania działalności gospodarczej ustalona została na podstawie średniej wnioskowanej kwoty z projektów składanych do LGD w ramach PROW 2007 – 2013 mających na celu założenie nowej działalności gospodarczej oraz kwoty wypłacanej przez Powiatowy Urząd Pracy w Grodzisku Wielkopolskim w ramach wsparcia osób bezrobotnych chcących rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.

W przypadku projektów własnych LGD, których realizację złożono w ramach niniejszej LSR, przewidziano większy o minimum 1% udział środków własnych niż wynikający z przepisów. Środki własne LGD zapewni ze składek członkowskich.

7. PLAN DZIAŁANIA LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego będzie wdrażana w latach 2016-2023. Główną zasadą przyjętą dla określenia Planu Działania był realizm sprawny i zgodny z procedurami przeprowadzenia konkursów i rozliczenia operacji. Do charakteru przedsięwzięć, dopasowano termin wdrożenia przedsięwzięcia. Założono, iż w danym roku nie może odbyć się więcej niż jeden konkurs z danego przedsięwzięcia. Jeżeli zostaną środki, zostaną one przeniesione na kolejny rok. W ostatnim roku nie zaplanowano żadnych konkursów, chyba że będą środki, które nie zostały wydatkowane w poprzednich latach.

Kamienie milowe dla strategii można scharakteryzować w sposób następujący:

1. Cezura czasowa:
 - 1.1. Okres 2016-2018 – około 40% realizacji strategii,
 - 1.2. Okres 2019-2021 – około 80%-100% realizacji strategii,
 - 1.3. Okres 2022-2023 – 100% realizacji strategii.
2. Poziomy wskaźników produktów oraz wskaźników rezultatu, zgodnie z harmonogramem - załącznik nr 3,
3. Monitoring i ewaluacja - zgodnie z harmonogramem - załącznik nr 2.

8. BUDŻET LSR

8.1. Ogólna charakterystyka budżetu

Źródłem finansowanie LSR w latach 2014 – 2020 będą środki pochodzące z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W budżecie przewidziano podział środków na następujące zakresy wsparcia:

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)	
	PROW	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	7.000.000,00	7.000.000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	140.000,00	140.000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1.309.000,00	1.309.000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	341.000,00	341.000,00
Razem	8.790.000,00	8.790.000,00

Źródło: Opracowanie własne

8.2. Powiązanie budżetu i planu działania z celami i przedsięwzięciami LSR.

Zaplanowane w budżecie środki na realizację LSR zostały szczegółowo rozbite w planie działania w którym przypisano konkretne kwoty do przedsięwzięć i wskaźników oraz określono realne ramy czasowe ich realizacji. Na rozdział środków na cele i przedsięwzięcia miały wpływ m.in. wyniki spotkań konsultacyjnych, ilość i szacunkowa wartość realizacji wskaźników produktu przypisanych do przedsięwzięć oraz ogólne wytyczne dot. budżetu (50% środków na działania związane z przedsiębiorczością). Na realizację celu szczegółowego pierwszego przeznaczono 45% budżetu (zadania inwestycyjne i promocyjne), na realizację drugiego 50% budżetu (zadania z zakresu rozwijania przedsiębiorczości), trzeciego 5% budżetu (zadania wyłącznie szkoleniowe). Podejście takie zagwarantowało przypisanie do wskaźników i przedsięwzięć kwot gwarantujących ich osiągnięcie tj. nie zaplanowano ani zbyt dużo, ani zbyt mało środków, co w dalszej kolejności przełoży się na osiągnięcie zaplanowanych celów. Dodatkowym gwarantem osiągnięcia wskaźników jest określenie górnych limitów wnioskowanych kwot oraz premiowania poprzez kryteria wyboru operacji wniosków w których wkład własny wnioskodawcy jest większy od tego który się wymaga (karta oceny operacji dla Przedsięwzięcia Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej). Niemożliwa jest zatem realizacja budżetu i planu działania, która przy każdej dofinansowanej operacji nie przełoży się na przybliżenie się LGD (ostatecznie realizację) do osiągnięcia zaplanowanych celów.

9. PLAN KOMUNIKACJI LSR

9.1. Wprowadzenie

W procesie tworzenia i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nieodzownym warunkiem w osiągnięciu celów jest skuteczne dotarcie do konkretnych adresatów z właściwym komunikatem przy wykorzystaniu optymalnych narzędzi. Aby stworzyć taki system, zaangażowano partnerów społecznych. Dobór narzędzi komunikacyjnych do konkretnych grup konsultowany był z wykorzystaniem metody World Cafe, następnie powstały plan przekazano do opinii ekspertom z terenu LGD z wykorzystaniem metody delfickiej, w końcu całość poddano pod rozagę ogółu społeczeństwa za pośrednictwem strony internetowej. Plan komunikacji dotyczy konkretnych działań i projektów i wynika wprost z planu działania LGD w procesie wdrażania LSR. Zawiera zatem cele, środki i narzędzia przekazu, które LGD zamierza użyć aby komunikować cały proces. Działania są sprofilowane pod kątem potrzeb beneficjentów. Podstawową zasadą jest przekazanie adresatom właściwego komunikatu w odpowiednim czasie i z wykorzystaniem optymalnych narzędzi, przy zachowaniu racjonalności ekonomicznej kosztów przekazu.

9.2. Cele i funkcje działań komunikacyjnych

Głównym celem Planu Komunikacji jest zwiększenie wiedzy beneficjentów Lokalnej Strategii Rozwoju o działaniach realizowanych w ramach jej wdrażania. Wśród celów szczegółowych można wymienić:

- I. Zwiększenie wiedzy i świadomości beneficjentów o walorach turystyczno-rekreacyjnych obszaru LGD.
- II. Podnoszenie świadomości społecznej znaczenia przedsiębiorczości w rozwoju gospodarczym obszaru.
- III. Podnoszenie kapitału społecznego na obszarze LGD.
- IV. Zmniejszanie społecznego wykluczenia na obszarze LGD.

Do funkcji działań komunikacyjnych, zaliczyć należy:

1. Stworzenie spójnego i pozytywnego wizerunku LSR w opinii społecznej.
2. Informowanie społeczności lokalnej o stanie realizacji LSR, zmianach i efektach wdrażania.
3. Komunikowanie trybu zgłaszania operacji do realizacji i wsparcie w aplikowaniu.
4. Włączenie beneficjentów w proces monitorowania i ewaluacji LSR.
5. Popularyzowanie, rozpowszechnianie i promowanie efektów realizacji operacji.
6. Szczególne włączenie grup defaworyzowanych w proces komunikacyjny.
7. Uzyskiwanie informacji zwrotnej służącej poprawie procesu wdrażania LSR.

9.3. Identyfikacja grup docelowych

W niniejszej strategii zidentyfikowano następujące grupy docelowe:

- a) LGD i jej organy,
- b) Mieszkańcy,
- c) Przedsiębiorstwa,
- d) Organizacje pozarządowe,
- e) Kościoły i związki wyznaniowe,
- f) Jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki,
- g) Turyści i przyjezdni,
- h) Młodzież (grupa defaworyzowana),
- i) Osoby starsze (po 50 roku życia - grupa defaworyzowana),
- j) Niepełnosprawni (grupa defaworyzowana),
- k) Inne podmioty, np. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego.

Grupy docelowe można także podzielić w inny sposób, dostosowując jednocześnie do nich komunikaty:

1. Beneficjenci (faktyczni i potencjalni) - potrzeby komunikacyjne dotyczyć będą kwestii ściśle merytorycznych związanych bezpośrednio z realizowanymi operacjami.
2. Uczestnicy operacji (faktyczni i potencjalni) – komunikaty powinny wskazywać szanse jakie niesie wsparcie środków przewidzianych w LSR i zawierać przykłady efektywnych rozwiązań zarówno na poziomie organizacji jak i członków określonych społeczności.

3. Odbiorcy rezultatów – komunikaty powinny przede wszystkim informować o efektach realizacji operacji i korzyściach z nich płynących.

9.4. Wskaźniki Planu Komunikacji

Charakter, rodzaj, narzędzie czy częstotliwość przekazywanych komunikatów dostosowano do charakteru odbiorców. Podczas konsultacji społecznych (World Cafe) dyskutowano w szczególności jakiego rodzaju środki i narzędzia stosować w odniesieniu do poszczególnych grup społecznych i z jaką częstotliwością wysyłać komunikat do tychże grup. W zależności od charakteru podjętego działania, używane będą takie wskaźniki, jak:

- liczba działań rocznie,
- liczba komunikatów rocznie,
- liczba respondentów do których dotrze się z ankietą,
- liczba wejść na stronę (założenie licznika odwiedzin strony),
- liczba rozdanych ulotek, broszur, folderów,
- liczba spotkań, wydarzeń, szkoleń,
- liczba ankiet

W kontekście monitorowania Planu Komunikacji ważne też są wskaźniki skuteczności dotarcia z odpowiednim komunikatem do grupy docelowej. W tym celu będą prowadzone działania zarówno monitorujące skuteczność Planu Komunikacji z wykorzystaniem ankietyzacji mieszkańców, jak również działania ewaluacyjne oceniające skuteczność realizowanego Planu.

10. ZINTEGROWANIE

10.1. Komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi

Cele szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader zgodne i komplementarne są z następującymi dokumentami:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (co wykazano już w tabeli 5.2)
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r.,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku,
- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020,
- Strategia Zatrudnienia dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020,
- Strategia Rozwoju Gminy Granowo.

Oceny tego dokonano poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami i przedsięwzięciami LSR (wraz z wykazaniem ich spójności), której wyniki znajdują się w Tabeli 10.1.

Tabela 10.1. Komplementarność LSR

Dokumenty planistyczne / strategiczne	Cele LSR				
	Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego		Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki		Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego
	Przedsięwzięcie 1.1.1	Przedsięwzięcie 1.1.2	Przedsięwzięcie 1.2.1	Przedsięwzięcie 1.2.2	Przedsięwzięcie 1.3.1
Strategia Rozwoju Kraju 2020 założenia dokumentu: m.in. wskazanie działań polegających na usuwaniu barier rozwojowych, swoistych „wąskich gardeł”, w tym słabości polskiej gospodarki koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione będą stymulowały rozwój.			Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej)		Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego)
Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r. założenia dokumentu: m.in. wytyczenie kierunków, w jakich powinna rozwijać się branża energetyczna oraz wskazanie priorytetów w ochronie środowiska	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (Kierunek Interwencji 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony				

	przed powodzią, suszą i deficytem wody) Celem 3. Poprawa stanu Środowiska (Kierunek Interwencji 3.5. Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy)		
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 założenia dokumentu: Wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Osią priorytetową VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury (Priorytet inwestycyjny 6 c) zachowanie, ochrona, promowanie i Rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego)		
Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku założenia dokumentu: m.in. Wielkopolska 2020 roku ma być regionem innowacyjnym i spójnym, gdzie: efektywnie wykorzystywany jest potencjał wewnętrzny, priorytetem i fundamentem rozwoju jest edukacja oraz budowa na jej podstawie kreatywnych kapitałów, intelektualnego i innowacyjnego, mieszkańcy wykazują wysoką aktywność zawodową, gospodarczą i społeczną,	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem strategicznym 5. Zwiększenie spójności województwa (Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich)	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem strategicznym 5. Zwiększenie spójności województwa (Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich); Celem strategicznym 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu (Cel operacyjny 6.1. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw)	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem strategicznym 5. Zwiększenie spójności województwa (Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich); Celem strategicznym 7. Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia (Cel operacyjny 7.6. Rozwój kształcenia ustawicznego)
Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020 założenia dokumentu: WRPO jest instrumentem realizującym zadania zmierzające do osiągnięcia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej Unii Europejskiej przez inteligentny i zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu.	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Osią Priorytetową 4 Środowisko (2.4.4. Działanie 4.4. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego)	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Osią Priorytetową 6. Rynek Pracy (Działanie 6.2 Aktywizacja zawodowa; Działanie 6.1. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe realizowane przez PSZ; Działanie 6.3. Samozatrudnienie i przedsiębiorczość)	

Strategia Zatrudnienia dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020 założenie dokumentu: zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców, warunkujące wzrost konkurencyjności i poprawę jakości życia regionu.		Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Priorytetem I Wzrost zatrudnienia i mobilności mieszkańców	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Priorytetem III Integracja społeczna i walka z ubóstwem.
Strategia Rozwoju Gminy Granowo założenia dokumentu: m.in. zapewnienie dogodnych warunków życia na terenie Gminy, wspieranie rozwoju osobistego mieszkańców i zapewnienie dobrych warunków do wypoczynku.	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem strategicznym 2. Stwarzanie atrakcyjnych warunków do rozwoju i wypoczynku.		

Źródło: Opracowanie własne

Określając spójność tychże dokumentów z celami i przedsięwzięciami LSR kierowano się przesłankami wynikającymi ze wskazanych powyżej celów, osi, priorytetów i etc. dokumentów strategicznych/ planistycznych. **Strategia Rozwoju Kraju 2020** zakłada Rozwój kapitału ludzkiego poprzez zwiększanie aktywności zawodowej, co jest spójne z celem szczegółowym 1.2 w ramach którego zakłada się nie tylko rozwój funkcjonujących podmiotów gospodarczych ale także zakładanie nowych działalności gospodarczych. Zakłada również rozwój kapitału ludzkiego co spójne jest z celem szczegółowym 1.3 w ramach którego planowane są szkolenia podnoszące kompetencje mieszkańców obszaru LGD. **Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.** zakłada zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska oraz promowanie zachowań ekologicznych, co spójne jest z celem szczegółowym 1.1 i wskazanymi w nim wydarzeniami obejmującymi swoim zasięgiem promowanie działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu. **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020** zakłada ochronę dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.1 i będzie bezpośrednio realizowane poprzez wskaźniki zaplanowane dla przedsięwzięcia 1.1.2. **Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku** zakłada rozwój obszarów wiejskich, co zgodne jest z każdym celem szczegółowym LSR, jak również wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.2 (poprzez zakładanie oraz rozwój podmiotów gospodarczych) oraz wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.3 i realizowane będzie przez zaplanowane w jego ramach szkolenia. **Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020** zakłada zachowanie, ochronę promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.1 i realizowane będzie w zakresie obu przedsięwzięć dla niego zaplanowanych, jak również aktywizację zawodową, aktywizację zawodową osób bezrobotnych, samozatrudnienie i przedsiębiorczość, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.2 i realizowane będzie poprzez zakładanie nowych działalności gospodarczych w ramach niego zaplanowanych. **Strategia Zatrudnienia dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2014-2020** zakłada wzrost zatrudnienia i mobilności mieszkańców, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.2 i będzie realizowane przez zakładanie nowych i rozwój już funkcjonujących przedsiębiorstw na obszarze LGD, jak również integrację społeczną i walkę z ubóstwem, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.3 i realizowane będzie poprzez zaplanowane w jego ramach szkolenia. **Strategia Rozwoju Gminy Granowo** zakłada stwarzanie atrakcyjnych warunków do rozwoju i wypoczynku, co zgodne jest z celem szczegółowym 1.1 i realizowane będzie poprzez rozwój infrastruktury zaplanowany w ramach przedsięwzięcia 1.1.1, jak i remonty obiektów zabytkowych zaplanowanych w ramach przedsięwzięcia 1.1.2.

10.2. Podejście zintegrowane planowanych celów

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER” uwzględnia zintegrowane podejście w zakresie celów szczegółowych. Zintegrowany charakter przejawia się w dwóch następujących podejściach:

1. Grupy docelowe beneficjentów wywodzą się z różnych sektorów gospodarki.
2. Przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy adresują zidentyfikowane w analizie SWOT zagrożenia, przy zastosowaniu różnych metod.

Cel szczegółowy 1.1. Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego

Grupy docelowe: sektor publiczny, społeczny i gospodarczy

Przedsięwzięcia: Uwzględnia się budowę i wyposażenie elementów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, co określa nie tylko obiekty do zwiedzania, ale także obsługę ruchu turystycznego. W ramach celu zaplanowano restaurację i konserwację obiektów lokalnego dziedzictwa, ale także wydarzenia promujące to dziedzictwo, co uzupełnia także ofertę turystyczną i wzmacnia potencjał turystyczny. Jednocześnie preferowane jest w strategii budowanie kompetencji, które będą służyły obsłudze ruchu turystycznego i poprawie rynku pracy.

Adresowane problemy z analizy SWOT: Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna; Mała liczba obiektów noclegowych i restauracyjnych; Niedostateczna promocja regionu; Niska dynamika lokalnej gospodarki; Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców.

Cel szczegółowy 1.3. Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej

Grupy docelowe: sektor publiczny, społeczny i gospodarczy

Przedsięwzięcia: Uwzględnia się różnego rodzaju działania prowadzące do podnoszenia kompetencji zawodowych mieszkańców, ale jednocześnie także budowania kapitału społecznego, co wzbogaca i przenosi jakość kapitału ludzkiego na poziom kapitału społecznego. W kryteriach wyboru operacji określono preferencje dla branży wskazanych w LSR jako ważne dla rozwoju obszaru, jak również preferencje dla operacji realizowanych w porozumieniu z pracodawcami, którzy zaoferują praktyki bądź staże dla szkolonych osób.

Adresowane problemy z analizy SWOT: Niedostosowane kwalifikacje zawodowe części mieszkańców, w tym wykluczenie cyfrowe, Niskie zaangażowanie społeczne, w tym ograniczona liczba organizacji pozarządowych; Niska dynamika lokalnej gospodarki; Wysokie bezrobocie wśród osób młodych oraz 50+.

10.2. Podejście zintegrowane planowanych przedsięwzięć

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER” uwzględnia zintegrowane podejście w zakresie przedsięwzięć i operacji. Zintegrowany charakter przejawia się w sześciu następujących aspektach;

3. Grupy docelowe beneficjentów wywodzą się z różnych sektorów gospodarki.
4. Przedsięwzięcia wynikają i opierają się o różne wspólne zasoby.
5. Przedsięwzięcia integrują różne grupy społeczne w ramach jednego sektora.
6. Przedsięwzięcia integrują różne branże działalności gospodarczej.
7. Przedsięwzięcia integrują rozwój w różnych wymiarach: środowiskowym, społecznym, kulturowym, gospodarczym i przestrzennym.
8. Przedsięwzięcia są współzależne i komplementarne wobec siebie oraz wobec innych programów i działań podejmowanych na obszarze LGD.

10.2.1. Grupy docelowe beneficjentów

W realizacji wszystkich przedsięwzięć wymienionych w LSR będą mogli wziąć udział uczestnicy każdego sektora. Grupy beneficjentów zostały dobrane w taki sposób, aby zapewnić maksymalny efekt synergii, jednocześnie, aby stopień osiągnięcia celów był jak najwyższy. Grupy docelowe beneficjentów dla poszczególnych przedsięwzięć przedstawia Tabela 10.2.

Tabela 10.2. Grupy docelowe beneficjentów w ramach przedsięwzięć

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe beneficjentów	Sektor
Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku Zachowanie dziedzictwa lokalnego Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, przedsiębiorcy podejmujący lub wykonujący we własnym imieniu działalność gospodarczą, grupy producentów, klastry, wspólnicy spółek cywilnych; podmioty w formie prawa handlowego	Gospodarczy
Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej	Jednostki samorządu terytorialnego i jednostki od nich zależne, instytucje publiczne administracji rządowej w terenie, administracji zespolonej i niezespolonej	Publiczny
	Kościoły i jednostki wyznaniowe; organizacje pozarządowe; osoby prawne; osoby fizyczne	Spółeczny

Źródło: Opracowanie własne

10.2.2. Zasoby użyte do realizacji przedsięwzięć

LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER, planuje w realizacji przedsięwzięć użyć wszystkich dostępnych zasobów – przyrodniczych, ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Tylko przemyślana strategia wykorzystania kombinacji tych zasobów może przynieść oczekiwany efekt. Oparcie rozwoju o wykorzystanie zasobów zostało zapisane zarówno w celu ogólnym, jak i w celach szczegółowych. Kryteria wyboru operacji premują odwoływanie się do lokalnych tradycji i lokalnego dziedzictwa, integrowanie różnych środowisk lokalnych oraz podnoszenie kapitału ludzkiego i społecznego. Osiągnięcie celów możliwe będzie tylko wówczas, gdy optymalnie połączy się wykorzystanie wszystkich atutów obszaru oraz wyzwoli synergię działań.

10.2.3. Grupy integrowane w ramach jednego sektora

Strategia Rozwoju Lokalnego preferuje operacje wpływające pozytywnie na grupy defaworyzowane. W części przedsięwzięć kryteria wyboru operacji preferują przedstawicieli tych grup. Stąd, można mówić o integracji w ramach jednego sektora różnych grup społecznych, które z uwagi na preferencje przy wyborze operacji będą włączane do społeczeństwa. Jeden z celów mówi o potrzebie wzrostu kapitału społecznego – to także przykład integracji wewnątrz danego sektora, gdy różne grupy społeczne integrują się wokół słusznych i pozytywnych społecznie kwestii.

10.2.4. Integracja różnych branż

W Lokalnej Strategii Rozwoju mamy zintegrowanie co najmniej trzech branż. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (dział R), turystyka (Dział N) oraz edukacja (Dział P). Wszystkie te trzy powiązane są przez sektor nowoczesnych technologii informacyjnych (Dział J). Żaden szlak turystyczny, czy miejsce rekreacji, ani zabytek nie będzie istnieć dzisiaj bez promocji w internecie. Zapisy on-line na szkolenia, dostępność materiałów szkoleniowych na platformach internetowych, bilety wstępu do atrakcji lokalnych – w każdym miejscu nowoczesne technologie ICT będą uzupełniać podstawową ofertę.

10.2.5. Rozwój w różnych wymiarach

Strategia zawiera przedsięwzięcia, które prowadzą do rozwoju różnych wymiarów, tak aby rozwój całego obszaru był maksymalnie zrównoważony (Tabela 10.3.).

Tabela 10.3. Wymiary rozwoju w ramach przedsięwzięć

Przedsięwzięcia	Wymiar rozwoju
Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku	Przyrodniczy, gospodarczy, społeczny
Zachowanie dziedzictwa lokalnego	Przyrodniczy, kulturowy, społeczny

Rozpoczynanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej	Gospodarczy, społeczny
Rozwijanie działalności gospodarczej na Ziemi Grodziskiej	Gospodarczy, społeczny
Podnoszenie kompetencji zawodowych i kapitału społecznego mieszkańców Ziemi Grodziskiej	Społeczny, gospodarczy

Źródło: Opracowanie własne

10.2.6. Współzależność i komplementarność przedsięwzięć opisanych w LSR

Opisywane w LSR LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER” przedsięwzięcia są wobec siebie współzależne oraz komplementarne. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej z pewnością prowadzi do zachowania dziedzictwa lokalnego. Operacje realizowane w ramach zachowania dziedzictwa lokalnego podnoszą waloryzację oferty turystycznej i rekreacyjnej obszaru. Rozpoczynanie czy zakładanie działalności gospodarczej możliwe jest również w sektorach turystycznym, rekreacyjnym czy kulturalnym. Aby prowadzić działalność gospodarczą konieczne są kompetencje. Wszystkie operacje będą prowadzone bardziej skutecznie, jeżeli społeczeństwo będzie zintegrowane i zorganizowane. Nie można również zapominać o pewnej sektorowej komplementarności. Strategia ma na celu walkę między innymi z wykluczeniem cyfrowym poprzez promowanie operacji w dziedzinie ICT, które integruje różne sektory dzięki wykorzystaniu systemów informatycznych. Działania prowadzone przez LGD w zakresie projektów współpracy czy aktywizacji mają charakter horyzontalny i znakomicie dopełniają zaplanowane przedsięwzięcia.

11. MONITORING I EWALUACJA

11.1. Charakterystyka zasad i procedur monitoringu LSR

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań. Procedury monitorowania i ewaluacji powstały między innymi w wyniku World Cafe w dniu 4 grudnia, metody delfickiej z wykorzystaniem ekspertów z obszaru LGD, konsultacji eksperckich z podmiotem zewnętrznym oraz konsultacji dokumentu z wykorzystaniem strony internetowej.

Zasady monitorowania

Ustalono, że monitorowanie, by stać się skutecznym narzędziem w procesie wdrażania strategii, powinno charakteryzować się następującymi zasadami:

Wiarygodność - Informacja musi być bardzo wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych. Niedokładne dane systemu monitorowania mogą spowodować podjęcie niewłaściwych działań korygujących.

Aktualność - Informacje muszą być zbierane, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwia podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii.

Obiektywność - Monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny, niezakłóconej subiektywnością, wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów.

Realizm - Monitorowanie musi być zgodne z realiami LSR. Wdrażający strategię powinien dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów.

Koordinacja informacji - Monitorowanie musi być skoordynowane z tokiem pracy tak, aby nie wpływało na ich zahamowanie, ani też nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań. Monitorowanie każdego z etapów projektu powinno wpływać na powodzenie całej LSR. Oceny, których dokonuje się w trakcie jego realizacji, powinny być znane członkom zespołu sterującego wdrażaniem LSR, a w przypadku ujawnienia uchybień, należy podjąć działania, których celem będzie naprawienie błędów oraz zapobieżenie powstaniu podobnych sytuacji w przyszłości. Informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich członków zespołu tak, aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji dotyczących realizacji projektu.

Elastyczność monitorowania - Mechanizm i sam proces monitorowania musi być na tyle elastyczny, aby mógł szybko reagować na zachodzące zmiany. Również w przypadku dokonywania zmian i korekt projektu należy dbać o to, aby modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w późniejszych etapach projektu.

Normatywność i operacyjność monitorowania - Skuteczny system monitorowania w przypadku wykrycia uchybień i odchyżeń od przyjętych norm powinien wskazywać, jakie należy podjąć działania korygujące. W sposobie raportowania powinno być zastrzeżone, jakie działania należy podjąć w przypadku, kiedy zakładane w projekcie rezultaty nie zostają osiągnięte bądź ich jakość budzić będzie wątpliwość. W każdym projekcie należy wskazać, jakie działanie może podjąć odbiorca projektu, aby wyrównać dysproporcje i doprowadzić do realizacji założonego celu.

Procedury monitoringu

Procedura monitoringu opiera się na cyklicznym procesie zbierania i analizowania danych. Z chwilą rozpoczęcia monitoringu uprawniony podmiot zbiera dane, które następnie poddane są analizie. Analiza wyników stanowi podstawę do ich interpretacji, w jakim zakresie zgodne są z założonymi stanami i wartościami. W przypadku

stwierdzenia przekroczeń wartości, analizowane są przyczyny zaistniałych zdarzeń i następuje analiza czy konieczna jest modyfikacja założeń wyjściowych. Uprawniony organ - Zarząd LGD podejmuje następnie decyzję, czy konieczna jest jakakolwiek akcja zmierzająca do likwidacji odchyleń.

11.2. Charakterystyka zasad i procedur ewaluacji LSR

Ocena (ewaluacja) to spojrzenie na realizację LSR z punktu widzenia osiągnięcia rezultatów, wpływów i potrzeb, które miały być osiągnięte. **Ma ona odpowiedzieć na pytanie, czy coś zostało zrobione dobrze.**

Ze względu na czas przeprowadzenia ewaluacji, zarówno w przypadku funkcjonowania LGD, jak i wdrażania LSR, wyróżniono etap ewaluacji on-going, śródkresowej, i ex post.

Zasady ewaluacji

Wiarygodność - Informacja musi być bardzo wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych.

Obiektywność - Ewaluacja prowadzona w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny, niezakłóconej subiektywnością, wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów.

Realizm – Ewaluacja musi być zgodna z realiami LSR. Wdrażający LSR powinien dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów.

Normatywność i operacyjność ewaluacji - Skuteczny system ewaluacji w przypadku wykrycia uchybień i odchyleń od przyjętych norm powinien wskazywać, jakie należy podjąć działania korygujące.

Koordinacja informacji – proces ewaluacji nie może zakłócać bieżącego funkcjonowania LGD i wdrażania LSR.

Procedury ewaluacji

Procedura ewaluacji opera się na okresowym zbieraniu danych i ocenie czy wdrażanie LSR przebiega zgodnie z planem. Zgodnie z wyznaczonymi w procedurach terminami (ewaluacja on-going, śródkresowa i ex post) Biuro LGD rozpoczyna procedurę ewaluacji zbierając dane, następnie następuje ich analiza, która stanowi podstawę do ich interpretacji. W przypadku stwierdzenia przekroczeń wartości, analizowane są przyczyny zaistniałych zdarzeń i następuje analiza czy konieczna jest modyfikacja założeń wyjściowych. Uprawniony organ - Zarząd LGD podejmuje następnie decyzję, czy konieczna jest jakakolwiek akcja zmierzająca do likwidacji odchyleń.

11.3. Sposób wykorzystania wyników monitoringu i ewaluacji

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco komplementarnie przez Radę i Biuro LGD (monitoring wewnętrzny), a wyniki wskazujące na odchylenia od zakładanych wartości, stanowiących przesłankę do aktualizacji strategii, będą przekazywane Zarządowi w celu podjęcia decyzji co do dalszego procedowania.

Ewaluację wewnętrzną przeprowadzać będzie Biuro LGD, a w przypadku zaistnienia przesłanek konieczności zmian, będzie formułować niezwłoczny wniosek do Zarządu LGD w celu rozpatrzenia przyczyn i konsekwencji odchyleń oraz przedsięwzięcia działań zaradczych.

11.4. Główne elementy podlegające monitoringowi i ewaluacji

Głównymi elementami podlegającymi monitoringowi i ewaluacji, będą:

- stopień osiągnięcia wskaźników LSR – zakres w jakim bieżące poziomy wskaźników wypełniają założone w LSR poziomy,
- budżet – stopień wykorzystania środków finansowych w relacji do zakontraktowanych kwot,
- Plan Działań – zgodność rzeczowa, czasowa i kosztorysowa przedsięwzięć z założeniami,
- Plan Komunikacji – stopień skuteczności przekazu, stopień dotarcia z przekazem do beneficjentów,
- jakość świadczonych usług – stopień zadowolenia mieszkańców z obsługi Biura LGD.

12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko – to postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu, obejmujące w szczególności:

- uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- uzyskanie wymaganych ustawą opinii (GDOŚ/RDOŚ i PIS oraz ew. dyrektor UM),
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu – postępowanie transgraniczne.

Zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko¹ (ustawa OOS), przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

Przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty (Art. 46 Ustawy OOS):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego,
- polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.

Zgodnie z art. 47 ustawy OOS, przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko lub że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Organem właściwym w sprawach opiniowania i uzgadniania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko jest (art. 57 i 58 ustawy OOS):

- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska – w przypadku dokumentów opracowywanych i zmienianych przez naczelne lub centralne organy administracji rządowej,
- Regionalny dyrektor ochrony środowiska – w przypadku dokumentów innych niż wymienione w pkt poprzednim,
- Główny Inspektor Sanitarny – w przypadku dokumentów opracowywanych i zmienianych przez naczelne lub centralne organy administracji rządowej,
- państwowy wojewódzki inspektor sanitarny – w przypadku dokumentów innych niż wymienione w pkt poprzednim,
- państwowy powiatowy inspektor sanitarny – w przypadku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Żadne z przedsięwzięć zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju, ani planowane operacje nie będą oddziaływać w sposób znaczący na środowisko, w strategii nie ma także operacji, które mogłyby w przyszłości wyznaczać ramy dla przyszłych przedsięwzięć oddziałujących na środowisko.

Analiza LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak jakichkolwiek przesłanek świadczących o potrzebie jej przeprowadzenia. Żadne z planowanych przedsięwzięć nie ma rozmiarów ani zakresu, który mieściłby się w ramach Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 roku (Dz.U. 2010, nr 213, poz. 1397) w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać

¹Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.

na środowisko. Żadne z planowanych przedsięwzięć nie będzie realizowane na obszarze NATURA 2000. Jednocześnie żadna z zaplanowanych czy potencjalnych operacji nie ma rozmiarów, które mogłyby powodować negatywny wpływ na środowisko, nawet gdyby realizować je w bezpośredniej bliskości obszaru NATURA 2000. Żadne z zaplanowanych działań nie wpłynę niekorzystnie na żadne obszary czy gatunki podlegające ochronie na obszarze LGD.

Działania planowane w LSR, ze względu na swój zasięg terytorialny, nie obejmują żadnych działań i wpływów transgranicznych. Ze względu na rodzaj zaplanowanych do realizacji operacji, nie występują żadne ryzyka dla zdrowia ludzi, ani żadne zagrożenia środowiskowe.

Strategia jest zgodna ze wszystkimi dokumentami o charakterze strategicznym samorządów tworzących LGD, ich strategiami rozwoju, Planami Ochrony Środowiska czy Planami przestrzennymi. Jednocześnie przedsięwzięcia nie implikują wprowadzenia żadnych zmian w tych dokumentach.

Gdyby w trakcie realizacji i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju pojawiły się jakiegokolwiek przedsięwzięcia bądź operacje, których potencjalne oddziaływanie na środowisko mogłoby sugerować konieczność wykonania analizy oddziaływania na środowisko, Zarząd LGD zleci niezwłocznie wykonanie stosownych analiz.

13. WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

W pracach nad Lokalną Strategią Rozwoju wykorzystano:

- 1) Statut Stowarzyszenia.
- 2) Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020.
- 3) Ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.
- 4) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.
- 5) Ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

14. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1. Procedura aktualizacji LSR

Za aktualizację Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedzialny jest Zarząd Stowarzyszenia. Proces aktualizacji i dokonywania zmian nie może być sprzeczny z przepisami prawa i wytycznymi w zakresie funkcjonowania LGD, w szczególności nie może być sprzeczny z warunkami wynikającymi z podpisanych przez LGD umów.

Podmiotami, które są uprawnione do zgłaszania bezpośrednich propozycji aktualizacji LSR, są:

- Członkowie Rady Stowarzyszenia,
- Zarząd Stowarzyszenia,
- Komisja Rewizyjna,
- Członkowie LGD,
- Pracownicy Biura LGD,
- Mieszkańcy LGD, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty posiadające swoją siedzibę na terenie LGD.

Propozycje składa się w formie pisemnej do biura LGD (nie dotyczy propozycji składanych przez Zarząd). Złożoną propozycję poddaje się pod dyskusję Zarządu na jego najbliższym posiedzeniu. Propozycja może zostać zaopiniowana negatywnie, pozytywnie bądź skorygowana / nieznacznie zmodyfikowana przez Członków Zarządu. Propozycja zaopiniowanie negatywnie nie może zostać wprowadzona do LSR o czym osoba / podmiot ją wnoszący zostaje poinformowana na piśmie. Propozycja zaopiniowania pozytywnie bądź skorygowana / nieznacznie zmodyfikowana zostaje umieszczona na stronie internetowej Stowarzyszenia do konsultacji na okres minimum 7 dni (o czym informuje się na piśmie osobę / podmiot ją wnoszący). Po tym okresie propozycja przyjmowana jest przez Zarząd z uwzględnieniem bądź z odrzuceniem ewentualnych propozycji wynikających z konsultacji.

Załącznik nr 2. Procedury monitoringu i ewaluacji**Procedura monitoringu**

Obszar badania	Wykonawca	Źródła danych i metodyka działania	Czas i okres pomiaru	Sposób pomiaru
Wskaźniki realizacji LSR	Rada LGD	Analiza danych z raportów, wizja lokalna w miarę potrzeb	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Stopień w jakim zakresie osiągnane są założone poziomy wskaźników
Budżet		Rejestr danych wewnętrznych	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Stopień wykorzystania środków finansowych w relacji do środków zakontraktowanych
Realizacja Planu Działań		Analiza realizacji konkursów, raportów i sprawozdań beneficjentów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Badanie poprawności wdrażania LSR
Realizacja Planu Komunikacji	Biuro LGD	Analiza informacji zwrotnej od beneficjentów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR, co najmniej raz w roku	Badanie skuteczności przekazu dotarcia do grup docelowych
Zainteresowanie stroną internetową	Biuro LGD	Analiza danych związanych z wejściami na stronę LGD	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Badanie skuteczności przekazu z wykorzystaniem strony internetowej poprzez monitorowanie licznika odwiedzin strony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych

Kryteria ewaluacji:

Trafność (*ang. relevance*) – ocenia się, w jakim stopniu cele odpowiadają potrzebom i priorytetom danego sektora lub regionu.

Efektywność (*ang. efficiency*) – ocenia się tzw. „gospodarność” przedsięwzięć, działań, czy operacji, a więc stosunek poniesionych nakładów (np. rzeczowych, finansowych, ludzkich) do uzyskanych produktów, rezultatów, czy oddziaływania. Stosując kryterium efektywności można analizować, czy założone efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu mniejszych zasobów, czy też wykorzystanie tychże zasobów mogło przynieść większe efekty. Kryterium może także mieć zastosowanie przy benchmarkingu – porównywaniu przeprowadzonych działań z innymi działaniami, które mogą być punktem odniesienia.

Skuteczność (*ang. effectiveness*) – kryterium pozwala oszacować, na ile zostały osiągnięte zakładane cele działań, przedsięwzięć, czy celów. Brać pod uwagę trzeba zarówno efekty pozytywne, jak i negatywne. Z uwagi, iż w LSR jest kilka poziomów celów, trzeba zawsze odwoływać się do właściwego poziomu.

Użyteczność (*ang. utility*) – kryterium pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie operacji, działań, czy przedsięwzięć odpowiada grupom docelowym. Innymi słowy, można dzięki temu ocenić, czy zachodzące zmiany są korzystne z punktu widzenia beneficjentów LSR.

Trwałość (*ang. sustainability*) – kryterium pozwala ocenić, czy pozytywne efekty będą widoczne, alb mają szansę być widoczne także po zakończeniu operacji. Kryterium to zwykle stosowane jest w ewaluacji ex post, ponieważ określają długoterminowe oddziaływania zakończonych operacji po zakończeniu finansowania.

Procedura ewaluacji

Ewaluacja wewnętrzna realizowana przez biuro LGD

Czas, zakres i okres pomiaru ewaluacji on-going (w formie warsztatu refleksyjnego): zgodnie z wytycznymi ministra rolnictwa i rozwoju wsi w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Czas i okres pomiaru ewaluacji śródkresowej: Czas pomiaru: I kwartał 2019 r.; Okres objęty pomiarem: od rozpoczęcia realizacji do dnia badania.

Czas i okres pomiaru ewaluacji ex post: Czas pomiaru: I kwartał 2023 r.; Okres objęty pomiarem: cały okres wdrażania LSR.

Zakres danych objętych badaniami:

Funkcjonowanie LGD

- realizacja Planu Komunikacji
- realizacja Planu Działań
- jakość świadczonych usług doradczych

Wdrażanie LSR

- stopień osiągnięcia wskaźników,
- realizacja budżetu LSR,
- realizacja harmonogramu rzeczowo-finansowego,

Źródła danych:

Badania mieszkańców, wnioskodawców, dane własne.

Ewaluacja zewnętrzna realizowana przez podmiot zewnętrzny zgodnie z wytycznymi ministra rolnictwa i rozwoju wsi w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Załącznik nr 3. Plan Działania

Wskaźniki produktów będą osiągnane sukcesywnie w miarę postępu realizowanych operacji oraz ogłaszanych nowych konkursów.

Cel ogólny	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program	Podziałanie zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowanie wsparcie w PLN	Planowana wartość wskaźnik	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1 Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego														
Przedsięwzięcie 1.1	Wskaźnik produktu	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej - 20 sztuk	66%	1.150.000,00	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej - 10 sztuk	100%	550.000,00	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej - 0 sztuk	100%	0,00	30	1.700.000,00	PROW	Realizacja LSR
		Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego – 4 sztuki	40%	340.000,00	Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego - 6 sztuk	100%	420.000,00	Liczba nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego - 0 sztuk	100%	0,00	10	760.000,00	PROW	
		Liczba wydanych materiałów-opisujących lokalne atrakcje i zasoby - 2 sztuki	330%	33.600,00	Liczba wydanych materiałów-opisujących lokalne atrakcje i zasoby 4-6 sztuk	100%	66.400,00	Liczba wydanych materiałów-opisujących lokalne atrakcje i zasoby – 0 sztuk	100%	0,00	6	100.000,00	PROW	

Sformatowana tabela

Sformatowano: Wyróżnienie

	Wskaźnik produktu	Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu – 2 sztuki	50%	100.000,00	Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu – 2 sztuki	100%	100.000,00	Liczba wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączonych z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu – 0 sztuki	100%	0,00	4	200.000,00	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.2	Wskaźnik produktu	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim– 1 sztuka	66%	200.000,00	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim – 1 sztuka	100%	100.000,00	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim– 0 sztuk	100%	0,00	2	300.000,00	PROW	Realizacja LSR
		Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury – 1 sztuki	50%	50.000,00	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury – 1 sztuki	100%	50.000,00	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury -0 sztuki	100%	0,00	2	100.000,00	PROW	
		Liczba wydarzeń / imprez – 1 sztuka	50%	50.000,00	Liczba wydarzeń / imprez – 1 sztuka	100%	50.000,00	Liczba wydarzeń / imprez – 0 sztuk	100%	0,00	2	100.000,00	PROW	
Razem Cel szczegółowy nr 1				1.923.600,00 1.890.000,00		1.336.400,00 1.370.000,00			0,00			3.260.000,00		
Wskaźnik rezultatu	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 8%		40%		Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 8 %	80%		Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 4%	100%		20%			
	Wzrost liczby osób		40%		Wzrost liczby osób	80%		Wzrost liczby osób	100%		20%			

Sformatowano: Wyróżnienie

	odwiedzających zabytki i obiekty – 8%			odwiedzających zabytki i obiekty – 8%			odwiedzających zabytki i obiekty – 4%							
	Liczba uczestników wydarzeń – 500 osób	50%		Liczba uczestników wydarzeń – 500 osób	100%		Liczba uczestników wydarzeń – 0 osób	100%		1000				
Cel szczegółowy 2 Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki														
Przedsięwzięcie 2.1.	Wskaźnik produktu	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa – 4 sztuki	40%	204.000,00	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa – 6 sztuk	100%	306.000,00	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa – 0 sztuk	100%	0,00	10	510.000,00	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 2.2.	Wskaźnik produktu	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – 8-5 sztuk	40-25%	1.190.000,00 079.524,00	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – 12-15 sztuk	100%	1.800.000,00 2.011.476,00	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa – 0 sztuk	100%	0,00	20	2.990.000,00	PROW	
Razem Cel szczegółowy nr 2				1.394.000,00 1.182.524,00			2.106.000,00 2.317.476,00			0,00		3.500.000,00		
Wskaźnik rezultatu		Liczba utworzonych miejsc pracy -12 pełnych etatów średniorocznych	40%		Liczba utworzonych miejsc pracy – 18 pełnych etatów średniorocznych	100%		Liczba utworzonych miejsc pracy – 0 pełnych etatów średniorocznych	100%		30		PROW	Realizacja LSR
		Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje – 2 sztuki	50%		Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje – 2 sztuki	100%		Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje – 0 sztuk	100%		4		PROW	
		Liczba utrzymanych miejsc pracy – 20 pełnych etatów średniorocznych	40%		Liczba utrzymanych miejsc pracy – 30 pełnych etatów średniorocznych	100%		Liczba utrzymanych miejsc pracy – 0 pełnych etatów średniorocznych	100%		50		PROW	
Cel szczegółowy 3 Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego														

Sformatowana tabela

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Przedsięwzięcie 3.1	Wskaźnik produktu	Liczba szkoleń – 0 sztuk	0%	0,00	Liczba szkoleń – 16 sztuk	100%	240.000,00	Liczba szkoleń – 0 sztuk	100%	0,00	16	240.000,00	PROW	Realizacja LSR
Razem Cel szczegółowy nr 3				0,00			240.000,00			0,00		240.000,00		
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób przeszkolonych – 0 osób	0%		Liczba osób przeszkolonych – 160 osób (w tym 32 osoby z grup defaworyzowanych)	100%			Liczba osób przeszkolonych – 0 osób	100%		160/32			
	Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań – 0%	0%		Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań – 80%	100%			Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań – 0%	100%		80%			
Razem Cel ogólny 1.0				3.317.600 3.072.524,00			3.682.400,00 3.927.476,00			0,00		7.000.00,00		
Razem LSR				3.317.600 3.072.524,00			3.682.400,00 3.927.476,00			0,00		7.000.00,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												3.500.000,00 tj. 50 % budżetu poddziałania Realizacji LSR		
Projekty współpracy														
1.4	Wskaźnik produktu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy – 1 sztuka	50%	70.000,00	Liczba zrealizowanych projektów współpracy – 1 sztuka	100%	70.000,00	Liczba zrealizowanych projektów współpracy – 0 sztuk	100%	0,00	2	140.000,00	PROW	Projekty współpracy
		Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy – 3 sztuki	60%	0,00	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy – 2 sztuki	100%	0,00	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy – 0 sztuk	100%	0,00	5	0,00	PROW	
Razem projekty współpracy				70.000,00			70.000,00			0,00		140.000,00		

Sformatowana tabela

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowano: Wyróżnienie

Sformatowana tabela

Wskaźnik rezultatu	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści – 1 sztuka	50%		Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści – 1 sztuka	100%		Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści – 0 sztuk	100%		2				
Projekty Aktywizacji														
1.5.	Wskaźnik produktu	Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR - 60	43%	86.100,00	Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR - 60	86%	86.100,00	Liczba działań polegających na realizacji planu komunikacji LSR - 20	100%	28.800,00	140	201.000,00	PROW	Aktywizacja
		Liczba wydarzeń promocyjnych - 5	41%	58.000,00	Liczba wydarzeń promocyjnych - 6	91%	69.600,00	Liczba wydarzeń promocyjnych - 1	100%	12.400,00	12	140.000,00	PROW	
Razem projekty Aktywizacja				144.100,00		155.700,00		41.200,00		341.000,00				
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD - 16%	20%		Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD - 32%	60%		Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD - 32%	100%		80%				

Źródło: Opracowanie własne

Sformatowana tabela

Sformatowana tabela

Załącznik nr 4. Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)	
	PROW	Razem EFSI
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	7.000.000,00	7.000.000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	140.000,00	140.000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1.309.000,00	1.309.000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	341.000,00	341.000,00
Razem	8.790.000,00	8.790.000,00

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2.736.090,00	1.563.910,00		4.300.000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1.718.010,00		981.990,00	2.700.000,00
Razem	4.454.100,00	1.563.910,00	981.990,00 zł	7.000.000,00

Załącznik nr 5. Plan Komunikacji

Główne cele oraz przesłanki opracowania Planu Komunikacji

Mając na uwadze doświadczenie LGD z wdrażania LSR w latach 2007-2013, oparte o udaną współpracę z lokalną społecznością, władzami oraz sektorem prywatnym, LGD przeprowadziła konsultacje społeczne (World Cafe, metoda delficka, wyłożenie w internecie) w celu udoskonalenia działań komunikacyjnych w przyszłym okresie programowania. Dokonano oceny dotychczasowych metod komunikacji oraz preferencji mieszkańców w zakresie oczekiwanych sposobów komunikacji z otoczeniem. Na podstawie tego, przyjęto, że:

Głównym celem Planu Komunikacji jest zwiększenie wiedzy beneficjentów Lokalnej Strategii Rozwoju o działaniach realizowanych w ramach jej wdrażania.

Cele ogólny będzie realizowany poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

- I. Zwiększenie wiedzy i świadomości beneficjentów o walorach turystyczno-rekreacyjnych obszaru LGD.
- II. Podnoszenie świadomości społecznej znaczenia przedsiębiorczości w rozwoju gospodarczym obszaru.
- III. Podnoszenie kapitału społecznego na obszarze LGD.
- IV. Zmniejszanie społecznego wykluczenia na obszarze LGD.

Działania komunikacyjne oraz grupy docelowe

Działania komunikacyjne wraz z adresatami, środkami i wskaźnikami przedstawiono w poniższej Tabeli. Zawarto w niej także planowane efekty działań.

Termin	Cel/funkcje Planu Komunikacji (vide rozdz. 9.2.)	Działanie	Adresaci działania – grupy docelowe	Środki/narzędzia komunikacji	Wskaźniki	Planowane efekty
W sposób ciągły w latach 2016-2022	I, II, III, IV /1, 2, 3, 5,6	Kampania informacyjno-promocyjna	- beneficjenci (wszystkie grupy) - odbiorcy rezultatów (mieszkańcy)	- konferencja inauguracyjna LSR -działania informacyjno -promocyjne	- liczba zaproszonych podmiotów/ osób (50) - Liczba działań rocznie (2)	<ul style="list-style-type: none"> • udział w konferencji weźmie co najmniej 50 osób, • informacja o konferencji dotrze co najmniej do 1000

		LSR	- uczestnicy operacji (wszyscy)	- komunikaty na stronie internetowej	- liczba komunikatów rocznie (25) - liczba wejść na stronę LGD rocznie (1.000)	osób, <ul style="list-style-type: none"> co trzeci zapytany będzie wiedział o wdrażaniu LSR na obszarze LGD, co najmniej 1000 osób wejdzie na stronę LGD
				- informacje w mediach lokalnych	- liczba komunikatów w mediach rocznie (3)	
				- spotkania informacyjne i konsultacyjne	- liczba spotkań rocznie (2)	
				- druk ulotek	- liczba ulotek (1 komplet)	
II połowa 2016	I, II, III, IV /1, 2,3,6,7	Badanie satysfakcji doboru narzędzi komunikacyjnych.	- beneficjenci (wszystkie grupy) - odbiorcy rezultatów (mieszkańcy) - uczestnicy operacji (wszyscy)	- e-ankieta	- liczba respondentów (50)	<ul style="list-style-type: none"> wypełnioną ankietę zwróci co najmniej 50 osób, 75% respondentów będzie zadowolonych z realizacji Planu Komunikacji,
Przed każdym konkursem w całym okresie 2016-2022	I, II, III, IV /1,2,3,5,6	Szkolenia oraz warsztaty z zakresu aplikowania w konkursach LSR	- wszyscy potencjalni wnioskodawcy w zależności od harmonogramu konkursów	- komunikaty na stronie internetowej	- liczba ogłoszeń (w zależności od liczby konkursów) - liczba wejść na stronę (100)	<ul style="list-style-type: none"> co najmniej 100 osób wejdzie na stronę LGD w poszukiwaniu informacji o konkursach, co najmniej 100 osób będzie miało wiedzę o realizacji szkoleń, co czwarty zapytany będzie wiedział o możliwości skorzystania z informacji i doradztwa co najmniej 100 osób przeczyta komunikaty na tablicy ogłoszeń, co najmniej 100 osób odbierze komunikat pocztowy z informacjami o LSR
				- szkolenia	- liczba szkoleń rocznie (równa l. konkursów)	
				- druk materiałów informacyjnych	- liczba wydrukowanych materiałów (1 komplet)	
				- informacja i doradztwo w biurze LGD	- liczba godzin rocznie (10)	
				- informacja na tablicach informacyjnych, tablice ogłoszeń, ogłoszenia parafialne	- liczba informacji rocznie (10)	
- komunikaty przesłane pocztą tradycyjną/ mailową	- liczba wiadomości rocznie (100)					

Przed każdym konkursem w całym okresie 2016-2022	I, II, III, IV /1,5,6	Promocja operacji realizowanych w ramach LSR	- beneficjenci (wszystkie grupy)	- działania informacyjno - promocyjne	- liczba działań rocznie (2)	<ul style="list-style-type: none"> co najmniej 100 osób będzie miało wiedzę o realizacji operacji, co najmniej 500 osób przeczyta ulotki,
			- odbiorcy rezultatów (mieszkańcy)	- broszury promocyjne	- liczba ulotek (1 komplet)	
Raz do roku w latach 2016-2022	I, II, III, IV /1,2,6	Badanie satysfakcji grup defaworyz.	- przedstawiciele grup defaworyzowanych	- e-ankieta	- liczba respondentów (50)	<ul style="list-style-type: none"> 75% respondentów będzie zadowolonych z realizacji Planu Komunikacji,
Raz do roku w latach 2016-2022	I, II, III, IV /1,2,3,4,5,6,7,	Monitoring prowadzonych działań oraz stanu realizacji LSR	- beneficjenci (wszystkie grupy)	- e-ankieta	- liczba ankiet (120)	<ul style="list-style-type: none"> co najmniej 100 osób odeśle wypełnioną ankietę, co najmniej 1000 osób wejdzie na stronę LGD,
			- odbiorcy rezultatów (mieszkańcy)	- komunikaty na stronie internetowej	- liczba komunikatów rocznie (2)	
1 do roku w latach 2016-2022	I, II, III, IV /1,2,3,4,5,6,7,	Badanie efektywności prowadzonych działań	- beneficjenci (wszystkie grupy)	- e-ankieta	- liczba ankiet (120)	<ul style="list-style-type: none"> 75% respondentów będzie zadowolonych z realizacji Planu Komunikacji.
			- odbiorcy rezultatów (mieszkańcy)	- komunikaty na stronie internetowej	- liczba komunikatów rocznie (min.1)	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu

Biuro LGD jest zobligowane do regularnego prowadzenia badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań. Biuro będzie publikować na stronie LGD informacje dotyczące skuteczności i oceny prowadzonych działań w formie zestawień okresowych, rocznych i końcowych. Ocena będzie dokonywała się w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w Planie Komunikacji, z użyciem narzędzi opisanych także częściowo w Planie Monitoringu.

Sposób wykorzystania wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych

W planie komunikacji realizowane będą działania mające na celu pozyskanie informacji zarówno o funkcjonowaniu LGD, jak i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np.

dotkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej, przesłania dodatkowych komunikatów do konkretnych grup docelowych, zmiany częstotliwości przekazu). Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Działania zaradcze w przypadku występowania problemów z realizacją LSR i Planu Komunikacji

Zagrożenie	Środki zaradcze
Przekaz niejasny, mało zrozumiały	Korekta komunikatów i środków przekazu, ewentualna zmiana środka przekazu, zwiększenie przejrzystości przekazu
Przekaz nie dotarł do zaplanowanej liczby adresatów	Powtórzenie wysłania komunikatu, zaplanowanie i użycie dodatkowych działań
Przekaz nie dotarł do adresatów	Zmiana środka przekazu, przemyślenie sensowności zastosowanego działania
Brak zaufania do instytucji formułującej przekaz	Bezpośrednie kontakty z mieszkańcami, zaplanowanie dodatkowych szkoleń
Niskie poparcie dla działań LSR	Bezpośrednie kontakty z mieszkańcami, zaplanowanie dodatkowych szkoleń, przesłanie wzbogaconego przekazu o korzyści płynące z realizacji LSR
Brak zainteresowania działaniami z LSR	Przesłanie wzbogaconego przekazu o korzyści płynące z realizacji LSR

Źródło: opracowanie własne

Po dobraniu właściwego środka zaradczego oraz ustaleniu rozwiązania dla danego problemu pracownicy biura mogą zgłosić Zarządowi (jeżeli zajdzie taka potrzeba) konieczność dokonania zmian / korekty w Planie Komunikacji.

Budżet Planu Komunikacji

Na działania zaplanowane w Planie komunikacji zaplanowano środki w wysokości 201.000,00 PLN, w tym:

- Kampania informacyjno-promocyjna LSR – 80.000,00 PLN,
- Badanie satysfakcji doboru narzędzi komunikacyjnych – 10.000,00 PLN,
- Szkolenia oraz warsztaty z zakresu aplikowania w konkursach LSR – 50.000,00 PLN,
- Promocja operacji realizowanych w ramach LSR – 40.000,00 PLN,
- Badanie satysfakcji grup defaworyzowanych – 7.000,00,
- Monitoring prowadzonych działań oraz stanu realizacji LSR – 7.000,00 PLN,
- Badanie efektywności prowadzonych działań – 7.000,00 PLN.